YÖN
HAFTALIK GAZETE

LİDERLER VE KIBRIS TOPLANTISI

Yıl: 4 - Sayı: 128 10 Eylül 1965 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Karanlıkta Uyananlar

1961 Anayasasının toplumumuza bazı önemli yenilikler getirdiği; özellikle toplumcu düşüncenin örgütlenmesine olanak sağladığı bir gerçek!.. Fakat, diğer yandan düşünce özgürlüğünü kısıtlayan yasalar yürürlükte durdukça Anayasanın kabul ettiği özgürlükler, haklar ve görevler kâğıt üstünde kalmağa hükümlüdür.

Anayasa bireyin temel haklarını koruyacak... Pekiy! Anayasayı antidemokratik yasalara karşı kim koruyacak?... Anayasanın kâğıt üstünde yaşaması yeterli değildir. Anayasanın yaşaması ona aykırı olan yasaların yaşamamasına bağlıdır. Anayasayı kendisine aykırı yasalara karşı korumak oldukça güç... Çünkü, kişisel çıkarları Anayasaya aykırı yasaların yürürlükte olmasına bağlı çevreler var. *Bunlar* hırsla bu yasaların kaldırılmaması ve statükonun değişmemesi için direniyorlar.

Anayasayı kim koruyacak?. Anayasayı, yasa ile kurulmuş kurumlardan önce vatandaşların savunması gerek.. Anayasayı yapmak gibi yaşatmak da aydınların görevi... Ben bütün sosyal kurumların, devrimlerin yaşamalarının aydınların kişiliğine, direnmelerine bağlı olduğunu savunurum. Fakat bazı kişilik sahibi gerçek aydınların dışında kimse kamu oyuna antidemokratik yasaların içyüzünü yansıtmamıştır. Bilim çevrelerinden, üniversitelerden, meslek kurullarından güçlü ses çıkmamıştır. Aydınlar bu dâvaları savunmazlarsa, sömürülen insanların uyanıp aydınlığa çıkması için cesaretle ortaya atılmazlarsa, Anayasayı gölgeleyen faşist kanunlara karşı savaşmazlarsa altı lira gündelikle alınterini satan işçi, ırgat mı savunacak? Ve de bu çabayı onlardan beklemek hakkımız mı?

Anayasaya aykırı maddeler içinde bence en önemlisi 141 ve 142 dir. Çünkü bu maddeler statükoyu koruyan, insanın insan tarafından sömürülmesine karşıt düşünceyi cezalandıran, fikir özgürlüğünü *baltalayan maddelerdir. Bu* maddeler kalkmadıkça Anayasanın öngördüğü sosyal devlet bir düş olmaktan ileri gidemeyecek. sömürgen bir düzeni yeren kişi ağır iş*lemlerle* karşılaşacak, fişlere bağlanacaktır.

Zavallı halktan *saklanan* gerçekler ortaya çıktıkça halk bilincine varacak, bilinçli halk neden sömürüldüğünü. toplumdaki emek ve gelir dengesizliğinin hesa*bını yöneticilere soracaktır* Bu hesabı verememek ve çıkarlarından olmak kuşkusudur ki statükocuları 141 ve 142 nin kalkmaması için mücadeleye zorlamıştır.

Bu maddelerin iptali için dâvâ tek toplumcu parti tarafından açıldı ve daha önce bazı önemli konularda vardığı sonuçlarla statükocu tutumunu belli eden Anayasa Mahkemesi dâvâyı reddetti.. Yalnız gönül isterdi ki Anayasamız vatandaşlara da böyle bir dâva açmak hakkı tanısın.. Ne yazık ki Anayasayı hazırlayan bilim kurulu bunu düşünmek dahi istememiş. Sadece vatandaş mahkemede görülmekte olan bir dâvada uygulanması istenen bir yasanın Anayasaya aykırılığını ileri sürebilir ve mahkeme isteği uygun görürse dosyayı Anayasa mahkemesine gönderir. Bu yeterli değildir. Vatandaş doğrudan doğruya dâvâ açabilmeliydi.. Bakın o zaman kaç bağrı yanık aydın dâva açardı. Fakat, dâvâ açma hakkının vatandaşa tanınmaması, ya da Anayasa Mahkemesinin olumsuz kararı bilinçli aydınların böyle antidemokratik yasaların kaldırılması için mücadele etmelerine engel deiğildir. Bütün toplumcu aydınlara sesleniyorum.. Anayasayı korumak ve topluma mal etmek görevinizdir. Yıllarca hakim sınıf tarafından sömürülmüş emekçiler karanlıkta uyandılar, siz aydınlıkta uyuyorsunuz!.. Uyanın artık.. Mücadelenin bütün yükünü niye cefakeş toplumcu bir parti ile iki yürekli yazarın omuzlarına yıkıyorsunuz. Neden karanlıkta göz kırpıyorsunuz? Çıkın gün ışığına da boyunuzu görelim..

Macit DERİN
(Avukat)

BASINDAN

ULUS

[illegible]

İFTİRA CUNTASI NASIL ÇALIŞIYOR?

Adalet Partisinin en üst kademe yöneticilerinden, Genel Başkan Yardımcısı Seyfi Kurtbek, sekiz on gün önce Ankara'da (gizli) denebilecek kadar kapalı bir toplantıda konuşmuş.

Toplantıya katılanlar AP. Ankara teşkilâtının süzme takımıdır. *Basın mensuplarının, hattâ sadık partililerden başkasının* bu toplantıya katılmaması, içeri sızmaması için oldukça sıkı tedbirler almışlar...

Işıklar Caddesi Dere Han'daki AP. Merkez ilçe lokalinde yapılan bu toplantıda Bay Seyfi Kurtbek «propaganda usulleri» hakkında oldukça ilginç lâflar etmiş...

Seyfi Kurtbek'in konuşmasından bana intikal eden birkaç pasajı nakledeyim; sağduyu sahibi vatandaşlar okusunlar ve vicdanlarında hükme bağlasınlar karşı kampın şeni emellerini:

«— İsmet Paşa «ortanın solundayız» dedi, biliyorsunuz. Bu söz aslında Batı demokrasilerinde hiç yadırganmaz.. Fakat sizler bu sözü enine boyuna istismar ediniz; bir kısmınız «İnönü solcudur» deyin, bir kısmınız da «solculuk komünistliktir» deyin!..»

«— Ulus, Akşam, Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinin dinsizlik propagandası yaptıklarını söyleyin.. Bu gazeteler dinsizdir, deyin... Ve bilhassa bu gazetelerin *Moskova'dan* talimat aldıklarını halk arasında yaymaya çalışın!..»

«— Seçim tahminlerinde çok dikkatli olmanız ve usfuca davranmanız gerekir: iş yerlerinizde, aile sohbetlerinde ve bilhassa tarafsız vatandaşlarla konuşurken, «Adalet Partisi kahir ekseriyetle iktidara gelecek. 300 ilâ 350 milletvekili çıkaracağız!» deyiniz.. Bu tarz aşırı iyimser tahminlerin halk psikolojisi üzerinde çok müsbet tesirleri olacaktır...»

«— Partilerin prensipleri üzerinde tartışmaya girmeyiniz.. *Halk Partisinin prensipleri ve savunduğu reformcu fikirler* etrafında tartışma açarsanız. biz bu konularda daima zararlı çıkarız.. Bu önemli noktayı hiç unutmayın ve daima tartışmayı şahsiyat plânına kaydırın,. CHP liderlerinin şahısları üzerinde durun... CHP liderleri hakkında çıkarılan dedikoduları öğrenin ve her yerde bu dedikoduları tekrarlayın... Biliyorsunuz, CHP demek İnönü demektir.. Bilhassa İnönü hakkında yazılan ve söylenen dedikoduları ustalıkla işleyin ve karşınızdakileri inandırıncaya kadar uğraşın!..»

«— Ne Atatürk, ne de İnönü iktisattan anlamazlar... Bunların «devletçilik» görüşü *işte* bundan dolayı sakattır ve kötüdür... 1930'da Almanya'dan Karl Lüler adında bir iktisatçı geldi; adam baktı ki Türkiye'de ne bütçe var, ne de para; «siz bu halinizle devletçilik politikası güdemezsiniz» dedi... Nitekim, İzmir'e yaptığı bir seyahatte Atatürk, yaverine şöyle demiştir: «Şu iktisat denen şeyden de *hiç anlamıyorum!..*»

«Bunları size bir önemli sır olarak tevdi ediyorum. Umumi konuşmalarda sakın Atatürk'ten bahsetmeyin,. Ancak, çok güvendiğiniz kimselere söyleyebilirsiniz bunları...»

«— *Halk Partisinin devletçilik görüşünün komünizme* çok yakın, hattâ üstü kapalı komünizm demek olduğunu her konuşmanızda tekrarlayınız. Halkın zihninde CHP'nin komünizme yöneldiği şüphesini yaratabilirsek, bu seçimi yüzde yüz kazanacağız... Bütün hünerinizi gösterin ve halkın kafasında bu şüpheyi uyandırın...»

«— Ve halkı inandırabilmek için meselâ şu hâdiseyi hatırlatırsınız:

Biliyorsunuz, 1932'de İnönü Rusya'ya gitmişti.. Orada yeni yapılan evleri, fabrikaları görünce hayran oldu ve şaşırdı.. Rus*lar da İnönü'ye, o gördüğü evlerin, fabrikaların ve bütün kalkın*ma hareketinin «devletçilik» sistemiyle başarıldığını söylediler... Rusya'dan dönüşünde İnönü'nün «devletçilik» teranesini tutturması işte bu sebeptendir!..»

«— Ayrıca, İnönü'nün Rusya'ye yanaşmasının bir sebebi daha var: Lozan'da Lord Gürzon'a «biz kendi yağımızla kavruluruz» demişti... O zaman yanlış söylemişti, biz kendi yağımızla kavrula*mazdık. İşte o zamanki yanlış sözünü yerine getirmek* için, ömrü boyunca Batılı devletlerden borç almamakta inat etti. Bugün de aynı yoldadır.. Amerikalı dostlarımızdan yüz çevirip, Rusya'ya yanaşmak istiyor... İşte bu söylediklerimi seçim kampanyası boyunca köylere kadar yaymaya çalışınız...»

FAIK SUAD

DOLU ANA

Ben Anadoluyum
Topraksız toprak köyler, gecekondu yiğitler
Mezardan yaşantılar dolu
Yoksul nefesimde hoca tükrüğü, şeyh soluğu
Ağa tutsağı, ölüm kaçağı, dert ocağı

Ben Anadoluyum
Sıcakta peçeler çarşaflar altında terleyen
Soğukta yamalı yırtık titreyen
Doğmuşum taşla kesmişler göbeğimi
Büyümüşüm taşlanmışlar
Tutuşmuş yüreğim aç yangınlarla
Taş yürekliler tutmuş küreğimi
Bir başlık yarasına köle olmuşum yıllarca
Irgat demişler, ördek demişler, amele demişler
Ama küçülmemişim hiç serpilmişim dağlarca.

Ben Anadoluyum
Yara doluyum

Çemişkezekli Arif'im ben
Dağları aşmış efkârım
Ama beylere ulaşmamış neyleyim
Kime darılayım, kime küseyim
Anam süpürge olmuş namertlere
Savaş meydanlarında anıtlaşmış pederim

Urfalı Omer'im ben
Yaram kangren, şark çıbanı gönlümde
Gözüm yok elin, üzümünde-çöpünde
Bir işim olsun, karı-çocuklarım olsun bir de
Yeter de artar bile
Oysa kaçakçı diye vurdular
Sabaha karşı

Ben Susuzyaylalı Davut'um
Mutluluğa susamış
O da ne bir damla su kalmamış
«Çoban çeşmesi'nde»

Ben Sinoplu Şakir'im
Kandâvâsı'ndan yittim bir gece yarısı
Oysa ben çoktaan vurulmuşum
On çocuk besliyorum anlıyor musunuz?

Ben Sivas'lı Osman'ım
Dağlara sığmaz aslanım
Geç aslanım geç
Mapusluk var bir yandan
Bacım desen kan içinde
Alınıp-satılmaktan ince hastalıktan

Ben yoksul oğlu yoksul çulsuz murat'ım
Mutlu olmak mı o da ne?
Düşlerine bile girmez o benim

Ben Konyalı Satılmış
Genç yaşta gurbete satılmış
«Gerçek çıplak gezermiş» diyorlar ya
Öyleyse, o BEN'im.

Ben Erzurumlu Sadi
Sirkecideyim, iş yok arkadaş
Arıyorum adım adım
Pis değil bak ellerimi yudum
Ya sen, sen yüreğini yudun mu?

Bu sarılar ne yılanca
Ya bu karalar yeşilken
Ya bu milyonlar tokluğa kürek çeken
Bu benim yurdum mu?

Ben Nazillili Necmi
Basma dokurken uygarlık kesti ellerimi
Hemşerim ya sizin memleket neresi? (!)

Ben Anadoluyum
Kara doluyum

Ben Çukurbostan'lı Hacı Veli
Hemşerilerim cehennem ateşinde
Ben cennetin içinde

Ben İstanbullu papel selim
Ellerim fabrika, gözlerim apart-ıan (!)
Kim demiş billâh hayırseverim
Evimde kedi-köpek beslerim meselâ.

Demek Avrupadan yeni geldiniz ha
Ah başka efendim, oraları başka
«tanıştığımıza memnun oldum
Bir gün bize de bekleriz!»

Ben Ankaralı parlmanter kâmil
Kürsülerde kurt, mecliste tilki
Ama şunu bil ki ne kurt ne de tilki.

Ben Anadoluyum
Ana-dolu
Sabır kuluyum sabırkulu
Elma şarabı değil.

ERHAN TIĞLI

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/8 Yenişehir — A N K A R A
Telefon: 17 69 89 — İstanbul Bürosu (Satış, İlân ve Abone işleri): Mol. İşfenari Sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 96 70 — Posta Kutusu 311 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN: [illegible] rekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayımlanmamasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

YÖN HAFTALIK GAZETE

BAKIŞ

GÖKLER HAKİMİ GORDON!

CEHENNEME TIRMANIŞ

Pompei'nin son günlerini hatırlatan sarhoş bir umursamazlıkla, kafamızı devekuşları gibi seçim *toto kumlarına* gömdüğümüz şu günlerde, gök kubbeyi bütün insanlığın başına yıkmak için, korkunç *bir yarış başlamıştır.* Başkan Johnson, hidrojen bombasıyla Çin'i yok etmeyi tasarlayan ve Vietnam'ı yeni silâhların denendiği bir mezbabaya çeviren çılgın Amerikalı generallere, feza harbi hazırlıkları için yeşil ışık yakmıştır. Batı gazeteleri, Johnson'un umursamadığımız bu kararını, «Yeni bir tarihi dönem başlıyor: Feza harbine yol açıldı» gibi korkunç başlıklarla kamu oyuna duyurmuşlardır.

Fezanın askeri amaçlar için kullanılması meselesi, uzun yıllardır askerler ve siviller arasında tartışılmaktaydı. Generallere göre, feza egemenliği kaçınılmaz bir zorunluluktu. Fezada egemen olan, dünyayı elinde tutardı. Ünlü bilgin Von Braun da, «Aya ilk yerleşen stratejik bakımdan dünyanın hâkimi olur» diyerek bu görüşü destekliyordu. *Generaller, ayı bir nükleer* silâh üssüne çevirmek ve aydan gelen ölüm tehdidi altında, bütün dünyaya *Amerikan emperyalizminin* damgasını vurmak istiyorlardı. Bu görüş, karşı tarafı da aynı yola sürükleyecek son derece tehlikeli bir yarışın başlaması demekti. Nitekim Eisenhower ve Kennedy, generallerden gelen şiddetli baskıya rağmen, uzun yıllar, nükleer silâhların fezaya yayılmasına karşı koymuşlardır. Eisenhower, Birleşmiş Milletlerin, Kruşçov'un da hazır bulunduğu *bir toplantısında, fezaya* silâhlı uydu gönderilmesinin önlenmesi gerektiğini söylüyordu. Amerikan Feza Programını yürüten NASA teşkilâtı, sivillerin elindeydi ve askeri feza projeleriyle fazla ilgilenmiyordu. Kennedy de, Eisenhower'in fezayı nükleer silâhlardan koruma politikasını sürdürmüştür. Ne var ki durum, milli kurtuluş hareketlerini, kan ve ateşle boğma politikasının şampiyonluğunu yapan Johnson'un iktidara gelmesiyle değişmiş, feza, ge*nerallerin hudutsuz ihtirasına* açılmıştır. Gemini V., feza gemilerinde mürettebat değiştirilmesi usullerini geliştirecek bir askerî deneme niteliğini taşımıştır. Fakat asıl tehlikeli adım, mürettebatı ayda bir değiştirilecek, askeri amaçlı büyük bir feza istasyonu projesi için 1,5 milyar dolar kredi ayrılmasıyla atılmıştır. Artık fezada söz, sivillerin değil, generallerindir. Generallerin yakın rüyası, nükleer başlıklı füzelerle yüklü birkaç düzine feza kruvazörünün çeşitli yükseklikteki mahreklere *oturtulmasıdır.* Kruvazörler devamlı surette dünyanın üzerinde uçacaklar ve kolayca mahrek *değiştirebileceklerdir.* Bu ölüm gemilerinin güvenliğini sağlamak için etraflarında «feza avcıları» uçurulacak, bunlar düşman feza araçlarının üstüne inerek onları imha edebileceklerdir. Feza kruvazörlerine herhangi bir saldırı, düşmanın nükleer bir savaşa başladığının delili sayılarak, nükleer başlıklı füzeler ateşlenecektir.

Kruvazörler ve avcıların yanı sıra, fezada tamirhaneler, labora*tuvarlar, akaryakıt istasyonları,* çeşitli casusluk merkezleri kurulacaktır. Amerikan **Midas** ile Sovyet **Cosmos** casus uyduları şimdiden göreve başlamışlardır.

İkinci adım ayın işgalidir. Ayın tek başına işgali, karşı tarafın her hangi bir nükleer saldırışının ta*mamen imkânsız* hale getirilmesi ve dünya egemenliğinin kesinlikle kurulması demektir. Böylece «*Gökler Hâkimi Gordon» resimli* romanı, bir çocuk eğlencesi olmaktan çıkıp, tehlikeli bir gerçek haline gelmek üzeredir. Herhalde karşı taraf da boş durmayacak, bir ölüm kalım meselesi olan feza egemenliğini kaptırmamak için, her türlü çabayı gösterecektir. Bu, sonunun nereye varacağı kestirilemiyen korkunç bir yarıştır. Başkan Johnson, çılgın bir sorumsuzlukla, «cehenneme tırmanma» yarışını başlatmıştır.

VE AVUKATLARI...

Cehennem yarışı, dar görüşlü bir asker olarak tanınan Başkan *Eisenhower'i bile fena halde* rahatsız eden, silâh fabrikatörü - asker ittifakının artan kudretinin sonucudur. Eisenhower, 17 Ocak 1961 de başkanlık görevini Kennedy'ye devrederken, **«çok sayıda bir askeri personel ile önemli bir silâh sanayii arasındaki ittifakın tehlikeleri»** ne dikkati çekerek «Bu ittifakın demokratik metodlarımızı ve hürriyetlerimizi tehlikeye atmasına asla müsaade etmemeliyiz» diyordu. Ne var ki edilmiştir. B. Russel'in deyimiyle, «Birleşik Amerika'da, asker - sanayici ittifakı o kadar güçlü hale gelmiştir ki, devlete onlar hükmetmektedirler. Asker - sanayici grubu, Sovyetler Birliğine karşı, adına (önleyici) dedikleri bir harbe girişmenin avukatlığını, hiç düşünmeden yapmaya hazır olacak kadar sapıtmışlardır».

Feza harbi hazırlıklarına yol açan bu tehlikeli gidişin mekanizmasını, Amerikalı yazar Fred J. Cook, «Harp Devleti» adlı kitabında uzun uzun açıklamaktadır. Yazara göre, füze çağında, askeri meselelerin çok büyük önem kazanması ve teknik hale gelmesi, generallerin durumunu güçlendirmiştir. *Bu sebeple, «endişe içindeki sivil*ler, yetkilerini kolayca devretmeye, üniformalılar önünde eğilmeye hazırdırlar». Bazı siviller, generallere karşı koyabilirler. Bu takdirde de, 100 milyarlık bütçenin yarısını elinde tutan Amerikan Savunma Bakanlığı, onlara karşı şiddetli bir *kampanya açar. 50 milyar bütçeli* Savunma Bakanlığı, bu paranın yarısına yakın kısmını, silâh fabrikatörlerine verdiği siparişlere harcar, gazetelere ve televizyon şirketlerine de büyük çapta reklâm dağıtır. Bu geniş imkânlar sayesinde, Savunma Bakanlığının politikacıları *sindirme kampanyası çok etkili* olmaktadır. Generaller, basın ve televizyon yoluyla, onlara karşı çıkan «kötü vatandaşları, bilerek ya da bilmeyerek, komünizmin ajanı olmakla suçlarlar. Bu cins suçlama lar, derhal sansasyon gazeteleri, eski muharipler dernekleri, aşırı sağcı gruplar, seçim kazanma güçlüğü *çeken politikacılar ve tabiî ki millî* güvenliğin tekelini demagoglara bırakmak istemiyen (iyiniyetli vatandaşlar) tarafından yayılır.... Topyekûn bir harp ihtimali, askeri şeflerin kararlarını şüpheyle karşılayanları, objektif olarak hain durumuna sokar. Büyük sanayi, kendi*sine çok büyük kârlar kazandıran* bu tutumu teşvik eder.... Asker - sanayici ittifakı, her türlü yetkileri ele geçirme peşindedir ve şimdiden Amerikan hayatına, bu hayatı altüst ederek ve demokratik esasları çiğneyerek hâkim olmuştur.»

İşte Amerikan toplumu böyle tehlikeli bir gidiş içindedir. Johnson gibi sorumsuz politikacıların elinde. Eisenhower ve Kennedy'nin gösterdikleri direniş son bulmuş ve «önleyici harp» peşindeki *generallere feza savaşı yolu* açılmıştır. Ve Türkiye bütün bunlardan habersiz, ortanın sağı-solu, üstü-altı tartışmaları içinde seçimlere gitmekte, bazı siyasi teşekküller, Sam Amca'ya yaslanarak, Türkiye'yi uykulu uykulu yönetmeye hazırlanmaktadırlar. Uyanış, her halde sert olacaktır.

Doğan Avcıoğlu

İP OYUNU

PARTİ LİDERLERİNİN KIBRIS TOPLANTISI

TÜRKEŞ «DERHAL», DEMİREL İSE «ACELE YOK» DEDİ!..

Meclis'te grubu olmadığı gerekçesiyle çağırılmıyan TİP hariç, siyasi parti liderleri Salı günü Başbakanlıkta toplandılar. İnönü, toplantıya gelmedi. Bu hareket, *«Bölükbaşı ile aynı masaya oturmayı reddetmiş»* şeklinde yorumlandı. Bu kolay yorum, İnönü'yü tanımamak demektir. İnönü toplantıya önem verse, «Bölükbaşı ile bir rauya gelmeme» sözünü bozar gelirdi, hiç değilse toplantıya Erim ve Feyzioğlu gibi Kıbrıs konusunda CHP'yi *ciddiyetle temsil edebilecek* kimseleri gönderirdi. Halbuki İnönü, CHP. Genel Sekreter Yardımcısı Cihad Baban'ı yolladı.

Toplantı Türkeş'in talebi üzerine yapılmıştı. Ürgüplü'nün Genel Başkan olur olmaz Türkeş'e yaptığı ziyarette, CKMP lideri, Kıbrıs konusunda pasif davranıldığından şikâyet etmişti. Türkeş, «Adada 20-25 bin Yunanlı asker var, bunların durumu gayet rahat. Bu dengesizliği mutlaka düzeltmek gerek» diyordu. Ürgüplü, bunun üzerine «görüşelim» dedi, Türkeş de bu arada bir muhtıra verdi. Ürgüplü — Türkeş görüşmesi, liderler toplantısına yol açtı. Toplantıda Başbakan, Türkeş'in isteği üzerine biraraya gelindiğini açıkladı.

Kıbrıs Türklerinden olan Türkeş, Adadaki durumu acı bir dille anlattı: «91 Türk köyü Rumlarla anlaşmak zorunda kalmıştı. *Zira Rumlar, buldozerlerle geliyor*, herşeyi yıkma tehdidinde bulunuyorlardı. Köylülere, ister istemez anlaşmaktan başka yol gözükmüyordu. Önümüz kıştı. Kış, Türklerin durumunu iyice güçleştiriyordu. Kış bastırmadan, *hattâ seçimlerden önce* gereken tedbirler alınmalı, Adadaki Yunanlılar *lehine olan kuvvet* dengesizliği giderilmeliydi. Ayrıca bu millî konu, siyasi bir yatırım meselesi haline asla getirilmemeliydi.»

Muhalefetteyken «enerjik politika» şampiyonluğu yapan AP'nin Genel Başkanı Süleyman Demirel, Türkeş'in bu çok enerjik konuşmasından memnun gözükmüyordu. Enerjik Demirel, ihtiyat *tavsiye ediyordu: «Kıbrıs* meselesini en güç şartlarda devralmışlardı. Güçlükler birikip kalmıştı. Ama son hükûmet, bir çıkartma için gerekli bütün hazırlıkları tamamlamıştı. Çıkartma gemileri hazırdı. Gereken anda müdahale edilebilirdi, ama müdahalenin zamanı beklenmeliydi. Türkeş *fazla kötümserdi.* Kıbrıs'taki Türk halkı pekâlâ bu kışı geçirebilirdi. Kıbrıs Türkleri, denildiği kadar sıkıntı içinde değillerdi. Acele edilmemeliydi. Hükûmet, enerjik davranmaktaydı. Nitekim değiştirme birliği zamanında *gönderilmişti*, yine de gönderilecekti.»

Demirel'in Başbakan Ürgüplü tarafından desteklenen bu açıklaması, Türkeş'i *tatmin etmedi.* Türkeş, «Değiştirme birliğinin gönderilmesi enerjik bir politika sayılmaz. Subaylar ve astsubaylar en mahrem yerlerine kadar arandılar» diyordu. Esasen bir Kıbrıs politikamız var mıydı? Önce bu hedef çizilmeli, ne istediğimiz bilinmeliydi. Türkeş, «Ne *istiyoruz, federasyon mu*, kanton mu, taksim mi, bunu bilelim» sorusunu ortaya attı.

Başbakan Ürgüplü ve Alican, Türkeş'in enerjik çıkışları karşısında Demirel'i ve ihtiyatı savundular. Alican, «aceleye lüzum yok» diyordu. *Ateşli* Bölükbaşı ise, sâkindi. Fikir söylemek yerine *dinlemeyi ve daha çok* bilgi almayı tercih etti. Türkeş'i, enerjik politika konusunda az çok destekleyen tek temsilci CHP.'li Cihat Baban idi.

Kıbrıs'ta hâlen ilk mesele, önümüzdeki günlerde değiştirme *birliğinin* gönderilmesidir. Türk Birliğine karşı gösterilecek Rum mukavemetinin, kesinlikle Türkiyenin müdahalesine yol açacağı korkusu, Rumların bu konuda ihtiyatlı davranmasına yol açmaktadır. Ama bir şeyler yapılmazsa, Kıbrıs Türk halkının direnişinin çok daha uzun yıllar süreceğini ümit etmek, gerçekçi bir *davranış değildir.* Şimdi taraflar, Birleşmiş Milletler hazırlıklarıyla meşguldürler. Makarios, Sovyetler Birliğini ve tarafsız ülkeleri kazanmak amacıyla Enosis'ten nefret eden su katılmamış bir bağımsızlığın şampiyonluğunu *yapmaya yeniden başlamışlar.* Türk Delegasyonu bu samimiyetsiz davranışın içyüzünü Birleşmiş Milletlerde açıklayacaktır. Ama Türkiye için asıl mesele, gerçekten «Üçüncü Dünya»'nın bir parçası olduğunu, Asya - Afrika ülkelerine anlatabilmektir.

Alpaslan Türkeş
«Enerjik politika»

Petrol pazarlığı rezaleti!

Yabancı petrol şirketlerinin önünde yenik pazarlığa kalkışan bir bakan, bu yüzden devletin *şerefini iki paralık ettiği* yetmiyormuş gibi, petrol şirketlerinin kara listesine geçen en başarılı genel müdürleri değiştirmeye kalkıştı: Petrol Ofis Genel Müdürü Kenan Onat gitmeliydi. Ne yapmıştı Kenan Onat? Caltex'den ucuz *madenî yağ ve petrol alabilmek* için çırpınmıştı. Caltex, Petrol Ofise, madenî yağı dünya fiyatının üstünde satıyordu. Ayrıca bütün yabancı şirketler gibi Caltex de Türkiyeye madenî yağı, Avrupadan değil, Amerikadan getiri*yordu. Böylece lüzumsuz bir nav*lun ticareti yapılıyordu. Amerikadan navlun 14 ilâ 22, Avrupadan ise 3 ilâ 4 dolardı. Yalnız bu yüzden Petrol Ofisi her yıl açıktan 400 bin dolar ödüyordu. Türkiyenin yıllık navlun kaybı, 1 milyon dolardı. Kenan Onat, bu kazığı kaldırmak ve petrol ithal fiyatını düşürmek için mücadele etmiş, Caltex'in kara listesine geçmişti. Ayrıca Onat, yabancı petrol şirketleriyle başarılı bir *rekabete* girişerek, Ofis'in petrol satışlarını arttırmıştı. Devlet kurumlarının önemli bir kısmı dahi, ihtiyaçlarını Ofis'ten karşılamıyorlardı. Meselâ Ankara *Belediyesi*, Mobil'in müşterisiydi! Buna rağmen Ofis, 1964 Temmuzunda 14,5 bin ton olan benzin satışını 1965 Temmuzunda 17,8 bin tona, motorin satışını da 28,2 bin tondan 32,9 bin tona çıkarmıştı. Bunun içindir ki *Caltex temsilcisi*, «Onat değiştirilmelidir» diye şirket merkezine mektup yazmış ve tesadüfen ele geçen bu mektup basında yayınlanmıştı.

Etibank Genel Müdürü Tahsin Yalabık ta Ely tasarısı ile boraks *rezaletine* karşı çıkan ve partizan müdür nakillerini reddeden dürüst bir milliyetçiydi.

Yabancı petrol şirketlerinin ünlü savunucusu Mehmet Turgut, petrol konusundaki tutumu dolayısiyle ön seçimlerde AP'li delegelerin önüne çıkamadığı halde, en başarılı milliyetçi genel mü*dürlerini gider ayak değiştirmeye* kalkışıyordu! Ne var ki yabancı petrol şirketlerinin dışında bu çok cesur davranan bakan, şirketlere de bir türlü yaranamıyordu. *Petrol fiyatı pazarlığı*, bakanın cesaretsizliği yüzünden, Türkiye Cumhuriyetinin *şeref ve itibarını* kıran bir yola sürüklenmişti. Şirketler, kıyasıya pazarlık ediyorlar, Mehmet Turgut da «nankör» yabancılar karşısında, fırtınaya tutulmuş ince bir fidan gibi bocalıyordu. Bakan, basına cakalı cakalı «Şirketlere son mühlet... 1 Eylülde bu iş bitti» diyordu. Ama şirketler, komik bir indirimden öteye gitmiyorlardı. Bunun üzerine, «Son mühlet: 9 Eylül» deniyor ve *Türkiyenin itibarı iki* paralık ediliyordu. Türkiye Cumhuriyetinin bir bakanı, yabancı petrol şirketlerinin önünde, böyle pazarlık yapmaz, onlara kararını bildirmekle yetinirdi. Petrol Kanunu, bakana, herhangi bir pazarlı*ğa girişmeden, ham petrol ithal* fiyatını tesbit yetkisini vermişti. Bakan, kanunun 13. maddesine dayanarak bir kararname çıkartabilir ve şirketlere «En yakın dünya piyasası rekabet fiyatı şudur, ithalât bu fiyattan yapılacak» diyebilirdi. *Şirketler* Türkiyeye Katar petrolü getiriyorlardı. Katar petrolünün afişe ton fiyatı 14,63 dolardı, nakliye ile birlikte bu fiyat 18,13 doları bulmaktaydı. Daha önce sağlanan yüzde 12,5 indirimle ton ithal fiyatı 16,30 dolardı. Halbuki Libya'da Oasis Grubu - ki en yakın dünya piyasası rekabet fiyatıydı - tonu 12 dolara petrol satmaktaydı. Libya petrolünün nakliyesi, Süveyş Kanalını geçme durumu *olmadığından* 1 dolardan ibaretti. Demek ki nakliye de hesaba katılınca, Katar Petrolünün 18,13 dolarlık afişe fiyatına karşılık Libya petrolü 13 dolardı. Arada yüzde 28 fark vardı. Bakan, Petrol Kanununa dayanarak, *petrol şirketlerine* sormadan ithal fiyatını derhal yüzde 28 ucuzlatabilir, tatsız pazarlıklarla devletin şeref ve itibarının kırılmasını önleyebilirdi. Veya Bakan, Petrol Kanununun başka bir maddesine dayanarak, ham petrolü, it*hal edilmiş sermaye* sayabilirdi. İthal edilmiş sermayenin bedeli ise, fatura fiyatı üzerinden değil, Maliye Bakanlığı ile Petrol Dairesinin ekspertizi ile tesbit edilirdi. Gerçi şirketler, ilgili nizamnameye, «Türkiyenin sağladığı döviz ile *yapılan malzeme, ithal edilen sermaye* sayılmaz» hükmünü koymuşlardı, ama şirketlere pekâlâ «döviz vermiyorum» denilebilirdi. Döviz verilmeyince, ithalâtı durdururlarsa, Türkiye *bizzat* ucuz fiyatla ithalât yapabilirdi. Kötü Petrol *Kanunu dahi* bu imkânları veriyordu, ama Bakan Turgut, yetkilerini kullanmaya cesaret edemedi. «Son mühlet» dedikten sonra, ufacık bir indirim elde edebilmek ümidiyle, şirketlerin karşısına yeniden oturdu! Üstelik, indirim sağ*lansa dahi, ürünlerin* içerideki satış fiyatları tesbit edilmediği müddetçe, bundan yine şirketler yararlanacaktı. İç satış fiyatı düşmeden, ithal fiyatının düşüşü, şirketin kârını arttıracak, artan kâr vergi düşüldükten sonra, döviz *olarak dışarıya transfer edilebilecekti.* Yani şirketler, bir elle verdiklerinin önemli bir kısmını öteki elleriyle geri alabilme imkânına sahiptiler. Ama yine de direniyorlar ve bir bakan, bu şımarık şirketler karşısında kanunî yetkile*rini kullanmaya cesaret edemiyor*, edemeyince de iktidarını, yabancı şirketlerin sevmedikleri genel müdürleri değiştirerek göstermeye çalışıyordu! Yarabbi, ne günlere kaldık!

Süleyman Demirel
«İhtiyat!..»

Hint - Pakistan çatışması ve Türkiye

Kaşmir meselesi, «Müslümanlar ile Hintlileri biribirlerine düşman et, onları parçala ve yönelt» şeklindeki sömürge politikasının çeşitli miraslarından biridir. Sömürgecinin *Hintli - Müslüman* ayırımı, kıt'anın 1947 de iki devlet arasında bölünmesine yol açmış, fakat Hintliler, müslüman çoğunluğundaki Kaşmir'in Pakistan'a katılmasına karşı koymuşlardır. Kaşmir'de bir plebisit isteyen Kaşmirli lider Şeyh Abdullah da, Hint Hükûmetince uzun *süre hapiste tutulmuştur.* Güvenlik Konseyi 125 defa Kaşmir meselesini görüşmüş, bir sonuca varamamıştır. Anlaşmazlık şimdi, Pakistanlıların Kaşmir mütareke sınırını aşmaları, Hindistan birliklerinin de Pakistan'a yürümeleri *ile iki devlet arasında bir savaşın* başlamasına yol açmıştır. Başkentler karşılıklı bombalanmıştır. Güvenlik Konseyinin oybirliği ile aldığı «ateş kes» kararı, durumu değiştirmemiştir. Güvenlik Konseyi 126. toplantısında da oybirliği ile «ateş kes» demiştir. U.Thant, olay yerine gidecektir. Washington da, Moskova da Hint - Pakistan harbine karşıdır. Komünist Çin ise Washington ve Moskova'yı güç durumda bırakan çatışmadan herhalde fazla şikâyetçi değildir. Chou En Lai, Pakistan Radyosuna verdiği demeçte, Pakistanı des*teklediklerini, olup bitenden* Hindistanın sorumlu tutulacağını açıklamıştır. Türkiye ise CENTO müt-

SEÇİMLER VE YÖN

Seçim kampanyası artık başlamış bulunuyor. Kampanya hakkındaki görüşlerimizi açıklamadan önce, kendimizden söz etmeme prensibimizi bir defalık bozarak, YÖN yöneticilerinin tam bir bağımsızlık —tarafsızlık değil— içinde kalabilmek endişesiyle, bu seçimlere katılmayı akıllarından geçirmediklerini belirtmeyi lüzumlu bulduk. Bâzı partilerden adaylık teklifleri gelmişse de, YÖN yöneticileri seçimlere girmeyi düşünmediklerini söyliyerek, teklifleri kabul etmemişlerdir.

YÖN, moda deyimle, «tarafsız» bir yayın organı değildir. YÖN, «taraflı»dır ve ilk sayısından itibaren Türkiyede sosyalizmin başarısı yolunda mücadele etmektedir. Sosyalist YÖN, Türkiyenin tek sosyalist partisi olan Türkiye İşçi Partisinin önümüzdeki seçimlerde en büyük başarıyı sağlaması için, elinden gelen çabayı şüphesiz gösterecektir. Fakat yıllardır, ısrarla yazdığımız üzere, Türkiyenin bugünkü meselesi, sosyalizmi kurma dâvası değildir. Bugünün en önemli meselesi, ekonomik bağımsızlık mücadelesidir, her alandaki bağımlı ilişkilerden kurtulma savaşıdır. Mevcut bağımlı ilişkiler kaldırılmadıkça, ne sosyalizm, ne reformizm, hiç bir şey yapılamaz.

Şüphesiz ki bu millî mücadelenin en bilinçli, en imanlı unsurları sosyalistlerdir. Milliyetçilik bayrağını, en büyük gururla, en yüksekte taşıyan sosyalistlerdir. Ne var ki, ekonomik bağımsızlık mücadelesi, bugünkü şartlar altında sosyalistlerin tek başlarına yürütebilecekleri bir dava değildir. Türkiye İşçi Partisinin dışında kalan sosyalistler de dahil, bütün milliyetçilerin asgarî bir ekonomik bağımsızlık programı etrafında toplanmaları, kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Türkiyeyi bugünkü bağımlı durumda tutmak için her türlü *tertibe başvuracak güçlerin imkânlarını küçümsemek*, tarihi bir hâtâ teşkil edecektir. Kesinlikle bilmek gerekir ki, *satılmışlar ile satılmamışlar arasındaki mücadele* çok çetin olacaktır. Mücadelenin başarısı, herşeyden önce, en geniş *bir milliyetçiler birliğinin kurulmasına bağlıdır.* Bu bakımdan, sosyal yapısı itibariyle solcu bir azınlığın yanı sıra, sağcı bir çoğunluğa dayanan CHP önem taşımaktadır. CHP lideri İnönü, tarihi kişiliği ve toplumun sağlam kuvvetleri üzerindeki prestiji sayesinde, partisini aşan bir çıkışla, ekonomik bağımsızlık yolunda ilk olumlu adımları atmıştır. Bu çabalar, yeterli ya da yetersiz bulunabilir. Ama dış politikada tek taraflı ilişkilerden çok taraflı ilişkilere yöneliş ve Petrol Kanunu değişikliği, hiç şüphesiz doğru yolda alınmış önemli tedbirlerdir. Üstelik CHP, Anayasayı çiğnemek pahasına, sosyalist hareketi kaba kuvvetle, ya da kanunları zorlayarak susturmak isteyen büyük siyasî güçlerin karşısında, şimdiye kadar Anayasa düzeninin savunuculuğunu yapmıştır. Bu durumda CHP'yi, AP ile «aynı sepete» koymak, bir CHP - AP koalisyonunun zeminini hazırlamak anlamına gelecektir. Mevcut şartlar altında, bunun, sosyalistlerin işleyebilecekleri en büyük hata olacağı inancındayız.

CHP dışında da henüz yolunu bulmuş bir siyasî teşekkül görünüşü taşımamakla beraber, CKMP içinde milliyetçi ve ilerici unsurlar mevcuttur. Siyasî partilerin ötesinde, çeşitli derneklerde ve kurumlarda geniş bir ilerici ve milliyetçi kütle yer almaktadır. YÖN, bütün bu milliyetçi ve ilerici güçlerin, ekonomik bağımsızlık yolunda, belli bir asgarî görüş etrafında toplanmaları için çaba göstermektedir. Şüphesiz ki, bahis konusu olan ilericiler arasında organik bir birleşme değildir. Her parti ve dernek kendi yolunda yürüyecektir. Önemli olan, bunlar arasında, ekonomik bağımsızlık meselesinde, bir *ahenk, bir karşılıklı anlayış kurulabilmesi ve ortak bir dilin* doğmasıdır. Daha ileri bir işbirliği, gelecekteki olayların tâyin *edeceği ve siyasî teşekküllerin kararlaştıracağı bir husustur.*

YÖN, mütevazi imkânları içinde, uzun süredir bunu *gerçekleştirmeye çalışmıştır ve çalışacaktır.*

YÖN, bunun içindir ki, tarafsız olmayan, fakat siyasi *partilerden bağımsız* bir yayın organı olarak kalmayı zorunlu saymaktadır.

YÖN

tefikine «Elbette senden yanayız» demekle beraber, kesin bir tutum takınmaktan kaçınmaktadır. Pakistan, CENTO üyelerinden ve İkili Anlaşma ile bağlı bulunduğu A.B.D.'den hiç değilse prensip itibariyle destek istemiştir. Bu açık manevi desteğin bile verileceği şüphelidir! Harbin, soğukkanlılık ve anlayışla durdurulabileceği ümit edilmelidir.

Bu çatışmadan Türkiyenin alacağı dersler vardır: Pakistan, SEATO ve CENTO dolayısiyle Amerikanın yakın dostudur. Türkiye gibi Pakistan da, Washington ile bir ikili anlaşma imzalamıştır. Hindistan ise, her türlü askeri ittifakı reddeden bir tarafsızlık politikası izlemektedir. Şimdi Hint birlikleri, Pakistanın Lahor şehrini bombalamakta ve şehre doğru ilerlemektedirler. İkili anlaşma, SEATO, CENTO hiç bir işe yaramamaktadır. Hattâ Washington bol miktarda silâh ve dış yardım verdiği tarafsız Hindistana, Pakistandan daha çok sempati duymaktadır. İkili Anlaşma, CENTO, SEATO Pakistan tehlikede olduğu zaman değil, ancak Amerikanın çıkarları tehlikede olduğu zaman işlemektedir. Nitekim Washington, Kıbrıs meselesinde de, «Adaya bir çıkartma yaptığınız takdirde, Sovyetler işe müdahale ederse, sizi korumam» demiş, Amerikan silâhları ile mücehhez Türk birliklerinin Kıbrısta kullanılmasına karşı koymaya kalkışmıştır. Ama aynı Amerika, Çin saldırısı karşısında, hiç bir taahhüdü olmadığı halde, tarafsız Hindistanın imdadına koşmuştur.

Türkiye, Amerikaya NATO, CENTO ve İkili Anlaşma yoluyla bağlıdır. Ama bu anlaşmalar, olayların açık seçik gösterdiği üzere, Türkiyenin değil, Amerikanın çıkarlarını korumak için yapılmıştır. Türkiye, 1945'ten sonra en güç günlerinde, Stalin'in toprak taleplerini, Amerikan yardımı sayesinde değil, ancak kendi azimli tutumuyla önlemiştir. Amerikan mandacısı Ahmet Emin Yalman dahi, NATO ve CENTO'dan beslenen Durum dergisinin 2 Eylül 1965 tarihli sayısında bu gerçeği *açıklamaktadır. Yalman, 1945* de ünlü bir radyo yorumcusu olan Amerikalı dostuyla arasında geçen konuşmayı anlatmaktadır: «1945 Nisanında üç yıllık bir fasıladan sonra San Francisco otelinde dostumun ziyaretine gittiğim zaman Moskof emperyalizminin bize karşı olan son hamlesi hakkında neler düşündüğümü serbestçe anlatmaya başladım. Amerikalı radyo tefsircisi yerinden fırladı, sözümü kesti ve dedi ki:

— Benim odamda, başbaşa bulunduğumuz bir sırada bile Sovyet Rusyanın tenkid edilmesine razı olamam... Onu (Rusya) tahrik etmeye hiç bir surette razı olamayız. Türkiyeyi ellerine geçirmek istiyorlarsa, bizce yapılacak bir şey yoktur. Orasını hazmetmek için, hiç olmazsa bir iki yıl uğraşırlar, bizi de bu kadar zaman olsun rahat bırakırlar...

Meşhur radyo tefsircisi, kendi şahsi düşüncesini değil, o sıralarda bütün hür dünya memleketlerini *felç haline düşüren umumi* bir yılgınlık cereyanını temsil ediyordu. Moskof emperyalizminin yolları açıktı. 1945 de bize saldıracak olsaydı, kimse yardımımıza koşmıyacak, baş bile çevirmiyecekti.»

Ne zaman ki, Amerika Rusya ile çatışmış, Türkiyede üslere ihtiyacı olmuş, ancak o zaman Türkiyeyi Sovyet saldırısından koruması gerektiğini hatırlamıştır. Uğrunda ağır fedakârlıklar yaptığımız NATO ve CENTO, Türkiyeyi değil, Amerika ve İngiltereyi korumuştur. Bu gerçekleri bilelim ve askeri boyunduruklardan kurtulma yollarını araştıralım.

TİP ve AP

Anlayabilirseniz, anlayın... En mütevazi avukat çırağı bile bilir ki AP'nin TİP'i seçime sokmamak için yaptığı ikinci müracaatın, normal olarak en ufak kabul şansı yoktur. Üstelik bu müracaat, TİP için büyük reklâm olacak, iktidar*daki AP için ise bir aciz belirti*si sayılacaktır. Nitekim AP müracaatı üzerine, CHP ve CKMP söz*cüleri TİP'i* savunmak *zorunda* kaldılar ve AP'yi henüz gelişme çağında olan TİP'ten korkmakla suçladılar. *Gazeteler,* bunu uzun uzun yazarak TİP'e olağanüstü bir propaganda imkânı sağladılar. AP teşkilât ise, iktidardaki kodamanlarının iktidarsızlığını görerek çarpıldı. Bu durumda sormak lâzımdır: Tek başlarına iktidara gelmek sevdası taşıyan AP yöneticileri, parti lideri fıstıkçı Cahit kadar şaşkın mıdırlar? Teşkilâtları karşısında, *Don Kişot* gibi değirmenlere saldırmaktan Freud'vari özel bir zevk mi duymak*tadırlar? Şaşkınlığın bu derecesi*ni anlamaya imkân yoktur. Genel kanı, AP yöneticilerinin bütün bu ihtimalleri rahatlıkla hesaplıyacak kadar usta Şark kurnazları olduğu şeklindedir. Peki AP neden kendisini TİP propagandası yapmaya mecbur sayıyor? Gerçek soru budur ve henüz cevaplandırılmış değildir. Acaba bir takım gizli kuvvetlere mutlaka şirin görünmek zorunluğu mudur, «tizi reftar» alaturka kurnazları çarşafa dolaştıran?

Korkunç bir iddia

Diyanet işlerini yürütmekle görevli Devlet Bakanı Mehmet Altınsoy'un, başta Diyanet İşleri Başkanı Tevfik Gerçeker olmak üzere *teşkilâtta* geniş bir *tasfiye* plânı hazırladığı ve gideceklerin yerine «Nurcu» ları getirmeye kalkıştığı *ileri sürülmektedir. Mesele* Cumhurbaşkanına, Başbakana duyurulmuş, Nurculuk meseleleri ile yakından ilgilenen Korgeneral Rafet Ülgenalp'in Genel Sekreterlik yaptığı Millî Güvenlik Kurulu meseleye el koymuştur. Bakan Altınsoy'un Ankara dışında bulunduğu bir sırada yapılan Millî Güvenlik Kurulu toplantısından sonra «Altınsoy *Plânı*» suya düşmüştür.

Mehmet Altınsoy
Kovadis

Çetin Altan'ın fuel - oil meselesi

Geçenlerde Çetin Altan haklı bir mesele ortaya attı: Neden çok daha ucuz elektrik ürettiği halde lin*yitle çalışan Seyit Omer* santralı kurulmaz da, döviz israfına yol açan pahalı fuel-oil santralı seçi*lir? Soru, hâlâ* cevaplandırılmış değildir? Fakat yapılan tercihin petrol şirketi yararına olduğu mu*hakkaktır. Mesele şudur: Seyit O*mer santralı projesi 1957 yılında Etibank uzmanları tarafından ele *alınmıştır. Bölgede ticari değeri* yüksek olmıyan, düşük kalorili ucuz linyit vardır. Bu linyit israf *edilmektedir. Kömürün* ancak iyi tarafı ticari amaçlarla nakledilmekte, bu da geri kalan büyük kısmını *işe yaramaz hale gelmesi*ne yol açmaktadır. Ayrıca Seyit Omer linyiti, kendi kendine yanarak yok *olmaktadır.* Bu linyit şimdiden değerlendirilmezse, bir yeraltı zenginliğimiz elden çıkacaktır. Ustelik, linyitten üretilen elektrik enerjisi, çok daha ucuza mal olmaktadır. Bu düşüncelerle Seyit Omer'de yılda 1,5 milyar kilovat saat enerji üretecek 3.400 bin kilovat gücünde bir termik santralın kurulmasını uzmanlar uygun görmüşlerdir. Ne var ki 1957'de ortaya atılan proje, 7-8 yıldır üzerinde durulmasına rağmen bir türlü gerçekleştirilememiştir. Nihayet 1962 yılında 220 bin kilovat kapasitede, fuel-oil ile çalışan Ambarlı termik santralının inşasına başlanmıştır. Fuel-oil kullanılmasını önlemek için, o tarihlerde Bölge Plânlama uzmanları da büyük çaba göstermişler, fakat mücadeleyi petrol şirketleri kazanmışlardır. Petrol şirketlerinin elinde fazla miktarda fuel-oil birikmektedir. Biraz güç de olsa bunun ihracı mümkündür ve edilmektedir. Ama petrol şirketleri, fuel-oil'e rahat, kârlı ve garantili bir pazar bulma çabası içinde olduklarından, büyük baskılarla Ambarlıyı kurdurmuşlar ve döviz ödeyerek ithal ettiğimiz ham petrolden sağlanan bir döviz kaynağını, linyit kaynaklarımızın da yok olmaya terkedilmesi pahasına, israf ettirmişlerdir. O tarihlerde petrol şirketlerine yakınlığı ile bilinen Çelikbaş'ın Sanayi Bakanı olduğunu hatırlatmakta fayda vardır.

Mesele bu kadarla da bitmemektedir. Uzmanların fikrine göre, Keban'ın 1970 yılında enerji üretir duruma gelmesi imkânsızdır. Bu durumda ille fuel-oil'den elektrik enerjisi... ihtiyacı... [the line reads:] nı karşılayabilmek için yeni bir santrale ihtiyaç vardır. Bu santral Seyit Omer olabilir. Ne var ki Etibank'ın alt kademelerinde, Seyit Omer projesine hâlâ mukavemet vardır. Bu çevreler, Seyit Omer yerine Ambarlı'nın tevsiini, yani daha fazla fuel-oil israfını istemektedirler. Halbuki bugünkü maliyet fiyatlarında Seyit Omer kilovat saati 6 ilâ 6,5 kuruşa enerji üretebilecek durumdadır. Fuel-oilden üretilen enerji ise, döviz israfı bir yana, 9 ilâ 10 kuruştur. Bu durumda ille fuel-oil'den elektrik üreteceğiz demek, dünya yıkılsa da petrol şirketlerinin borusu ötecek demekten farksızdır. Ortada, bugün hesabı sorulmasa bile, bir gün mutlaka sorulacak bir yolsuzluk mevcuttur.

İkinci Dokuz Eylül'e Doğru

Güzel başladınız çocuklar, güzel bitireceksiniz
Cadde cadde, sütun sütun, sokak sokak..
En yaratıcı istekler gibi özgür ve var
Nasıl açarsa doğanın biçimi ağır ağır
İlk *yazların* kuşlarında çiçeklerinde
O kadar gerçeksiniz
Güzel başladınız çocuklar, güzel bitireceksiniz.

Ülkenin dağlar gibi sorunları önünde
Tutunacak dal sizin dalınız işte
Dağında yol olun, bozkırında yeşerin
Sevindirin bizi çocuklar, sevindirin
O kadar bekliyoruz ki bilincinizin aydınlığını
Hiç ölmeyecekler gibi yaşama aldırmadan
Yıldırım Kemallerin Dokuz Eylüllerinde
Ne bayraklar yükseliyor kurtuluş alaylarından
Götürün bizi çocuklar, götürün.

Götürün İzmirlere doğru bizi, dünyalar kadar
Kitabımızın ardından, inancımızın ardından.
Aydın yüzünüzün bilince ulaştığı yerde
Bütün kitapların eyleme dönüştüğü yerde
Sesleriniz geliyor özgürlük alanlarından
Bir bayrak yarışı bu, mutlaka geçeceksiniz
Güzel başladınız çocuklar, güzel bitireceksiniz.

Şükran Kurdakul

ÖNCELİKLE EMPERYALİZME KARŞI SAVAŞ...

İlhan Selçuk

Bugün Türk toplumunda sosyal adalet dâvası bir bütün olarak ele alınmalıdır. Grup grup, zümre zümre ele alına*cak bir sosyal adalet dengelemesinin hiçbir değeri olmadığını* insanlarımız anlamalıdırlar.

Toplumun büyük çerçevesi içinde yerine oturmamış bir sosyal *adalet dileği, sosyal adalet dileği değildir.*

Fikrimizi daha açık anlatalım: Diyelim bir yabancı petrol şirketi var... Memurlarına, işçilerine Türkiye ölçüsüne göre çok yüksek sayılacak ücretler veriyor. Dönüp de bu şirketin yöneticilerine:

— Aferin! doğrusu çalışanlara değer veriyor... diyebilecek miyiz?

Bugün Türkiyede yabancı büyük şirketlerde çalışan kişilerin refah içinde yaşadıklarını iddia edenler vardır. Bu hesabın bir yanıdır, öteki yanı da şudur:

Türkiyede 5 milyon lirayla kurulmuş bir yabancı şirketin 1964 kârı 32 milyon liradır. Türkiyede rafineri kuran yabancı petrol şirketlerinin, bu rafineride işlemek üzere ithal ettikleri ham petrolden üç yıl içinde sağladıkları kâr bu *rafinerinin kurulması için sarfedilen parayı çoktan çıkarmış*tır. Üç yıl içinde yatırdığını alacak ölçüde bu memleketi sömüren bir kurum, kalkmış işçilerine günde yirmi lira vermiş, *otuz lira* vermiş, kırk lira vermiş...

Şimdi bu rafineride çalışan Türk işçisi kırk lira yevmiyeyi cebine koydu diye kalkıp:

— Çok şükür ben doyuyorum, gerisi beni ilgilendirmez... mi diyecektir?

Yoksa Türkiyenin bütünü içinde o yabancı şirketin anlamını araştırıp yerine koyacak ve ona göre bir tutum mu alacaktır?

Unutmıyalım. Bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğunda işçisine, memuruna iyi ücretler ödeyenler gene yabancı şirketlerdi. Bugün Kongo ormanlarında yaşayan yerliler ile Belçika maden şirketlerinde çalışan memur ve işçiler arasında elbette yaşayış bakımından büyük farklar vardır. Memleketleri sömüren yabancı sermaye bu sömürme düzenini iyi işletebilmek için iyi memur çalıştırıp, iyi de ücret öder çalıştırdıklarına... Ama bu çark, onların müesseseleri içinde sosyal adaleti uyguladıklarını göstermez. Tersine sömürmeyi gerçekleştirecek çarkı iyi çevirmek için kullandıkları usullerin ne kadar kurnazca tertiplenmiş olduklarını gösterir. Zaten elde ettikleri kâr ile çalışana verdikleri para arasında dağlar kadar fark vardır. Ve kendi kurumları içinde de sosyal adalet yoktur.

*Türk işçisi bu gerçekleri gözden hiçbir zaman kaçırma*mak zorundadır.

Türk sendikacısı 1965 Türkiyesinde dar açılı bir ücret savaşı peşinde koşacağına *antiemperyalist savaşın koşullarını* idrak etmeye yönelmelidir.

Aynı gerçekler bizim Babıâli fikir ve kol işçileri için de önemlidir. Sayfalarında toplumculuğa karşı çıkan ve sendikacılığın düşmanı olan bir gazete, yazarlarına, muhabirlerine, işçilerine Babıâli ölçüsüne göre yüksek ücret vermiş... hiçbir değeri yoktur. Sayfalarında antiemperyalist savaşın karşısına çıkan ve yabancı ipoteklerini Türkiyede sürdürmek için yayın yapan bir gazete, kapıcısından yazıişleri müdürüne kadar Babıâlide en yüksek ücretleri ödemiş... ne çıkar?

Türkiyenin sosyal adalet vasını bir bütün olarak düşü*nemiyen sendikacı, satılmıya her an hazır idraksizlik* içindedir. Böyle işçilerin kuracağı sendika yabancı kapitalizmin hizmetine giren sarı sendika olmak sıfatından kurtulamaz. Tür*kiyenin sosyal adalet* dâvasını gerçek *olarak düşünenler* ise antiemperyalist savaşa muhakkak katılmak zorundadır.

Antiemperyalist savaş ücret savaşından öncelikle ilerdedir. Ve çalışanların temel hedefi, siyasî iktidara yönelmek olmalıdır. Az gelişmiş ülkelerde yabancı kapitalistlerin ve kompradorların koltuk altında sürdürülecek ücret pazarlıkları gerçek anlamını araştırdığımız zaman mücadelenin pek küçük bir kesimidir. «Benim memleketimi kapitalistlerle kompradorlar idare etsinler, sömürsünler, bana da bir parça pay versinler» diye düşünen bir işçi kendi çıkarlarını hiç bilmiyor, ve memleket çıkarlarını feda ediyor demektir.

Öğretmeni, işçisi, köylüsü, esnafı, aydını, iktidarda gerçek söz sahibi olacaktır. Ve sosyal adalet ondan sonra memlekette gerçeklikle yürürlüğe konabilecektir.

Emperyalizmin çemberini kırmadan mümkün değildir bu.

Ücretine yapılan beş on kuruşu:

— *Bereket versin... diye karşılayan ve bununla sosyal* adaletin gerçekleştiğini sanan bir işçi, kendi çıkarı bakımından da şuursuzdur. millî çıkarları bakımından da...

Bu greve karşıyız!

Eğer yetkili mahkeme, kanunsuz ilân etmezse, ya da Ziya Hepbir taleplerinden vazgeçmezse, 13 Eylülde Batman'da petrol grevi başlayacaktır.

Ziya Hepbir, Berec grevinin de gösterdiği üzere, feleğin çemberinden geçmiş, usta ve becerikli bir sendikacıdır. Onun, kamu oyunun ve işçi dâvalarının gönüllü savunucusu bütün toplumcuların asla tasvip etmedikleri bir batağa nasıl saplandığını anlamak kolay değildir. Zira Hepbir çok iyi bilir ki toplumcuların dahi karşı çıktığı, fakat Mobil'in yayın organı Durum dergisinin desteklediği bir grev, Türk sendikacılık hareketine zarardan başka bir şey getirmez.

Şimdi «başta Mobil, yabancı petrol şirketlerinin teşvikiyle yapılan grev» iddialarını bir kenara bırakarak, en iyi niyetle olayları inceleyelim. Bundan birkaç ay önce, TMTF'in düzenlediği bir *açık oturumda, Ziya Hepbir* teferruatlı ücret tabloları sıralayarak, TPAO'nun yüksek ücret ödediğini, TPAO ücretlerinin yabancı şirket ücretlerinin hayli üstünde bulunduğunu açıkladı. Hepbir'in sözleri aynen şöyledir: «Yabancı petrol şirketleri işçi ücretleri, ulusal petrol endüstrisine oranla düşüktür. Gerçekten bunlar işçiyi makina gibi ele almaktadırlar. İşçinin ailesi, sosyal ihtiyaçları yabancı şirketler için söz konusu değildir. Bunlar hiç bir sosyal yardımı kabul etmemektedirler. Halbuki yerli petrol endüstrisi işçinin ücreti yanında sosyal yardımları da anlayışla karşılamaktadırlar. Bu sebeple yerli petrol endüstrisinde işçi ücretleri, sosyal yardımların da eklenmesiyle yabancı şirketlerin üstüne çıkmaktadır. Bu da yabancı petrol şirketlerinin valnız doğal kaynaklarımızı değil, aynı zamanda insan *emeğini de sömürmek* amacını güttüklerinin açık bir delilidir.

Yabancı petrol şirketleri çalışanların işletmenin içinde bir insan *olarak*, o işletmeyi yürüten ve çalıştıran bir organ olarak hiç bir söz hakkına sahip olmasını istememektedirler. Yani işçiler ve sen*dikalar, işyerlerinde o işyerinde* uygulanacak çalıştırma metodları, işçinin işe alınması ve çıkarılması gibi işçi için son derece hayati ve önemli konularda tek başlarına söz sahibi olmak isteğindedirler. Yerli petrol endüstrisi ise, çalışanların da birer insan olarak çalıştıkları işyerinin düzenli çalışması hakkında söz sahibi olmasını *kabul etmişlerdir.*

Ücretler hakkında size birkaç misal vermek isterim. Yabancı petrol şirketlerindeki asgari ücret*leri ele alalım. Bunlar* başlıca yabancı petrol şirketlerinde, günde 17 - 18 lira civarındadır. Halbuki TPAO'da asgari ücret, sosyal yardımlarla birlikte, 23,20 liradır. Petrol Ofisinde 25,40 liradır. Öte yandan yabancı petrol şirketleri istihdam ettikleri yabancılara, ayni seviyedeki bir vatandaşımıza oranla 4 — 5 misli fazla ücret ödemekte, yabancı müdürlere her ay ödenen para ise, bir ücret değil servet halini almaktadır.»

Ziya Hepbir
Turşu ve pehriz!..

Hepbir, konuşmasında bundan sonra TPAO ücretlerinin dökümünü vermiştir. En düşük ücret, çıplak yevmiye 14 lira, işçi ikramiyeleri 2,49, temettü ikramiyesi 2,02, çocuk zammı 1,09, sondaj tazminatı 0,22, iaşe bedeli 3,38 olmak üzere 23,20 liradır. En düşük işçi ücretinin işletmeye maliyeti ise 30 lira 88 kuruştur. Ortalama işçi ücreti 33,70 lira, azami ücret ise 115,5 liradır.

Bu açık itiraflarına rağmen Ziya Hepbir ücret anlaşmazlığı çıkartmış, greve gideceğini açıklamıştır. TPAO yöneticileri toplu iş *sözleşmesinin 82. maddesinin* ücret anlaşmazlığından dolayı greve gitme imkânını vermiyeceği kanısını taşımakla beraber, iş huzurunun bozulmaması için işçi ücretlerine yeniden bir miktar zam yap*mayı kabul etmişlerdir. Petrol* - İş Türk - İş Genel Sekreteri Halil Tunç'u sendika adına müzakereye yetkili kılmış, Halil Tunç, *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı* Mehmet Turgut'un hakemliğini istemiş, onun vereceği kararın kayıtsız şartsız kabul edileceğini açıklamıştır. Bakan, ücretlerde 325 kuruşluk bir zam teklifinde bulunmuştur. İki taraf da bu teklifi kabul etmiştir. Bu sırada Hepbir, Ankaraya gelmiş ve 325 kuruşluk zammın çıplak ücretler üzerinden yapılacağını ileri sürmüştür. Mesele, hakem durumunda bulunan Bakana götürülmüş, Bakan, «T P A O'nun ilk 260 kuruşluk zam teklifindeki esaslara uyulacaktır» demiştir. Yani 325 kuruş, ücret zammının TPAO'ya yükleyeceği toplam külfeti kapsayacaktır. Bu cevap üzerine Hepbir, Bakanın teklifini ve hakemliğini kabul etmiyeceğini açıklamıştır. Demek ki Hepbir, mutlaka greve gitmek istemektedir? Sendika Başkanının grevden bir kişisel çıkarı olduğunu söylemiyeceğiz. Fakat bu grevden, bol bol petrol ithal ederek satacak olan yabancı petrol şirketlerinin yararlanacağı açıktır. Nitekim Muammer Aksoy, *Cumhuriyet gazetesinde yayınladığı* yazıda, «Batman'daki grevden ön plânda faydalanacak olanlar, bize ham petrol satan Mobil ve Shell gibi yabancı petrol şirketleridir. Bu şirketlerin bir taraftan kendi kazançlarını arttırmak, öte yandan da uzun bir zamandan beri kendileriyle meşru çerçeve içinde mücadele eden ve Petrol Kanununun değiştirilmesi gibi petrolün millileştirilmesi hareketine de öncülük yapan, Türkiye Petrollerini maddi ve manevi alanda yıpratmakta, büyük manevi menfaati vardır. Böyle olunca, bugüne kadar her memlekette gayelerine ulaşabilmek için entrika, kan ve hükümet darbesi dahil, her türlü mel'anete başvurmaktan çekinmeyen dev petrol şirketlerinin hasmı olan *Türkiye Petrollerini kötü* duruma düşürebilmek için sendikalardan faydalanma yoluna sapacağı da şüphesizdir» demekte ve Hepbir'e şu soruyu yöneltmektedir: «Kıbrıs buhranının başlangıçlarında İstanbuldaki bir sendikanın greve gidişini (vatan ihaneti) olarak vasıflandıran ve bu sebeple de o sendikanın sorumluları tarafından mahkemeye verilmiş olan Ziya Hepbir'in, Kıbrıs buhranının devam ettiği bu sırada jet uçaklarına yakıt hazırlayacak rafineriyi ve petrol istihsalini durdurucu bir greve hiç bir sebep yokken gidişini acaba hangi terimle nitelendirmek gerekir?»

Anlaşmazlığın son safhasında Sanayi Bakanı Ali Naili Erdem arabuluculuk etmektedir. Fakat Çanakkale Seramik ve İzmit Klor - Alkali grevlerinde pek işveren dostu davranan Bakan, bahis konusu TPAO olunca, anormal bir Hepbir dostluğu göstermeye başlamıştır. Meseleye en son, asil dâvaların çıkarsız savunucusu olan gençlik el koymuştur. Temenni olunur ki Alp Kuran ve Ahmet Güryüz Ketenci'nin aracılığı bu tatsız dâvayı olumlu bir sonuca ulaştırsın.

GERÇEK SAYGISI

Seçme özgürlüğü ve T.İ.P.

Fethi Naci

Adalet Partisi, Türkiye İşçi Partisinin milletvekili seçimlerine girmesini ve Büyük Meclise temsilci göndermesini önlemek istiyor. Bu kompradorlar ve ağalar partisinin sorumluları Yüksek Seçim Kurulu yetkililerinin ağzıyla konuşmakta bir sakınca görmüyorlar. Rahat rahat «TIP. seçimlere giremez!» diyorlar. Böylece, partiyi her şeyin üstünde, her şeye yetkili gören faşist zihniyetin bu partiye nasıl çöreklendiğini, parti yöneticilerinin daha beş yıl önceki olaylardan hiç mi hiç ders almadıklarını açıkça gözler önüne seriyorlar.

TIP. ve seçimler... Bunun anlamı üzerinde ısrarla durmak gerek. Çünkü TIP. nin seçimlere girmemesi, herhangi bir parti*nin, diyelim YTP. nin, seçimlere girmemesi gibi düşünülemez...* Bunun açık seçik bir gerekçesi vardır: 10 Ekim 1965 te TIP. seçimlere girerek Türkiye tarihinde ilk defa seçme özgürlüğünü, bu en önemli, bu en vazgeçilmez siyasal özgürlüğü kâğıt üzerin*de kalmaktan kurtararak yaşanan bir gerçek haline getiriyor.* Bunun içindir ki 10 Ekim, TIP. ve seçme özgürlüğü birbirinden ayrılamaz.

TIP., seçimler ve Türk demokrasisi... Bunun anlamı üzerinde de ısrarla urmak gerek. Çünkü 1945 te girilen çok partili ve çok dolarlı düzen, Türkiyeye demokrasi getirmek palavraları arasında, Türkiyeyi yeniden bir yarı sömürge olmak sürecine sokmuştur. Bağımsız Türkiyenin bir yarı sömürge haline getirilmesini gözlerden saklamak için bu korkunç gerçeğin üzerine bir [illegible], demokrasinin yarı sömürgeliğimizi saklamaya yarayan bir şal olmadığını, Türk halkını lâyık olduğu yaşama düzeyine ulaştıracak bir yönetim düzeni olduğunu gösterecektir. Dosta da, düşmana da. Bunun için, biçimsel demokrasiden gerçek demokrasiye geçiş, TIP. nin Büyük Meclise girmesiyle başlayacaktır.

TIP., seçimler ve Anayasa... Bunun anlamı üzerinde ısrarla durmak gerek... TIP., seçimlere girerek ve Büyük Meclise temsilci göndererek, Türk halkının Anayasanın sağladığı hak ve özgürlüklerden fiilen yararlanmasını sağlamakla kalmayacak, kompradorlar ve ağalar sınıfının Anayasayı uygulamaktan nasıl âciz olduğunu, Anayasayı ancak politik bir güç haline gelen halkın uygulayabileceğini de gözler önüne serecektir. Bunun için 10 Ekim gerçek bir Anayasa bayramı olacaktır.

Ve 10 Ekim, aynı zamanda, gerçek bir İşçi Bayramı olacaktır. Çünkü sanayi, tarım ve fikir işçileleri ilk defa seçme özgürlüğünü tadacaklar, ilk defa kendi temsilcilerine oy vermek mut*luluğunu yaşayacaklardır.*

Adalet Partisinin telâşı bundan! Onlar, «İlle de bizi seçeceksiniz! Bu memleketi ille de toprak ağaları, ille de kompradorlar yönetecek!» diyorlar. Halkın kendi öz temsilcilerini seç*melerine engel olmak istiyorlar. Çünkü onlar halka değil,* kökü dışardaki efendilerine güveniyorlar!

Biz, bütün Türk sosyalistleri, yalnız halkımıza güveniyoruz. Yarının güzel Türkiyesini yalnız halkımızın alınterinin ve göz nurunun yaratacağına inanıyoruz. Üçüncü Dünya içindeki şerefli yerimizi yalnız halkımıza güvenerek alabileceğimize inanıyoruz. Sosyalist bir topluma, yani gerçekten özgür, gerçekten eşit insanların yaşayacağı bir topluma geçiş için bütün dünya halklarına olumlu örnekler vereceğimize, sosyalist düşünceye ve sosyalist harekete katkılarda bulunacağımıza inanıyoruz.

Biz, bütün Türk sosyalistleri, 1933 te Atatürk'ün dediği gibi, *göğsümüzü gere gere, «Ne mutlu Türküm diyene»* demek istiyoruz. Bütün Türk halkının bunu bir ağızdan söyliyebilmesinin ilk şartı ise TIP. nin 10 Ekim seçimlerine girmesi ve Büyük Meclise Türk halkının gerçek temsilcilerini göndermesidir.

PORTRE

Süleyman Demirel

6

Nimet Arzık

DEMIREL VE ÇIRKIN AMERIKALI

Az'cık tarihe sapalım Demirel'cim:

Tarihte çok görülmüştür, hele Atina'da, Perikles'in ölümünden sonra (tabiî bilirsin!..), nice demagog, aydın sınıfa karşı, kütlenin yardımını sağlamıştır.

Tabiî bilirsin Demirel'cim, geri kalmış bir kütle, hele hissiyatının *bir ucundan «oltalanırsa»*, bırak memleketin uzun vâdeli menfaatlerini, kendi kısa, günlük, kaba, özbeöz çıkarı aleyhine bile kolaylıkla demagoglarla —bir zaman için— birleşebilir, demagogu paramparça edeceği güne kadar!

Çoğu, «bunları Demirel bilmez» diyorsa da, elbet sen de tarih bilgisi ve şuuru var ki, hükümet etmeğe kalkmışsın, tabiî ki bütün bunları bilirsin Demirel'cim!

★

Başka bir şeyi de bilirsin Demirel'cim: Daha hiç bir sağlam makamın sağlam kasıntısında değilsin. Zihnin berrak. (Zaten «etraf»ın olmamasından belli. Etraf çemberini, ipince kurnazlıktan iten sen değilsin. O çemberle seni çevirebi'ecekler, *seni çevirmek ve çıkarlarının suyunda boğmak için, seni daha yeter derecede* sağlamlaşmış bulmuyorlar, pozisyonunda...)

Başka bir şeyi de bilirsin Demirel'cim: Yarım yamalak adamlar, ister kaderin, ister aşrtların, ister dahilî bakımdan sosyalist uluslararası münasebetlerde sömürücü, kapitalist bir devletin kanadında, istedikleri kadar yükseklere tırmansalar, ve ellerine tükenmez görünen karun hazineleri kadar *iktidar geçsin*, ancak çocukluklarında yarım kalmış *fikir* kırıntılarını, kompleks yığınlarını, hasret birikintilerini, hatıra kalıntılarını, «halletmeğe» çabalarlar İşin ciddî kısmını zaten güçlü «protektör»leri tamamlar!

Meselâ çocukluklarında ayakları bir iki futbol topuna sürtmüşse, memleketin kalkınmasını futbol sahalarının çoğalmasında beklerler. Hadiiii, bakarsın ki, tarihî anıtlar yıkılıyor şaşkın, yerlerine iki kalde oynatmasıyla tribünleyıkılan stadyumlar yapılıyor *memleketin yüzeyinde! Buna direnen* de vatan haini oluyor!

Meselâ, anaları mutaassıp mıymış? Bakarsın imam-hatip okullarına, kırk akademiye edilmeyen itibar edilir memleketin yüzeyinde. Buna direnen de vatan haini oluyor!

Meselâ «papa»ları, rölöve şapka mı giymiş vaktiyle? Hadiii, memleketin bekası için, rölöve şapka ticaretini kalkındırmaktan başka çare yoktur! (O arada 2 düzine yakın, bu ticaretle füze örneği kalkınırsa, o da suç mu?) Buna da direnen vatan haini *oluyor!*

Ben böyle yarı yetişmiş, yarı pişmişlerin iktidara gelmelerinden çok korkarım. Sen de korkarsın değil mi Demirel'cim? İdealistlerin «boş kafalı» sından korktuğum kadar korkarım. Ben *idealistin «dolu kafalı» sından* korkmam, sen Demirel'cim?

★

Çok para dönüyor diyorlar Demirel, seçim için. Amerikan parası diyorlar. İnanmak güç. Amerikalının (çirkininin), bizde korumağa mecbur olduğu nice çıkar olsa, onun için Türk lirası *depolara nice yığılmış* kaba kâğıttan farklı olmasa bile, gene inanmak güç! Neden mi? Beyhude de ondan!

Irak'ta, o fıkara, badi badi, kardiyak Faysal'ı, o her tarafı lime lime kokuşmuş Abdülilahı, o haşmeti boşalmış Nuri Saidi tuttu da ne oldu, çirkin Amerikalı?

Mısır'da Nâsır'a karşı gelmeye kalktı da ne oldu Çirkin Amerikalı?

Elbette azıcık ders almıştır. Almamış mıdır? Aaaa, şöyle de düşünebilir bizim için —varsın düşünsün—:

«Ama, Irak'ta, ama Mısır'da, kütle *şuursuz da olsa*, ihtilâl arzusu duyuyor, oysa ki...»

«Oysa ki» imiş —kuzum bunlar *bizdeki kütlenin şuurunu* veya gönlünde potansiyel olarak yatanı koko kola şişeleri boyu ile mi ölçmüşler, işporta naylonundan külot lâstiği ile mi?— Belki bizim milletin midesi meyva sularıyla pompalanmamış veya *katır katır şişmemiştir* yulaf unlarıyla, amma ey çirkin Amerikalı, büyük *olaylarda senin* gibilerden çok daha feraset sahibi olanları şaşırtmıştır, bu boynunu bükük gördüğün millet! Diken gibi bir gecede türeyen çirkin Amerikalı, bin senelik geçmişin neler yaptırabileceğini kestiremez. Gel Demirel'cim, seninle birlikte bunları çirkin Amerikalıya *söyliyelim!.. Sen de söy*lemek arzusuyla yanıyorsun di mi? Bizim kütle (kütleden bahsediyorum) ne uşaklığı ister, ne satılmışlığı!..

Gel Demirel'cim, seninle birlikte, çirkin Amerikalıya haykıralım beraberce.

«İstediğin kadar her yerde olduğu gibi bizde de sömürücü kütle yetiştirmeye bak, ve o kütle vasıtasıyla meclisi, ticareti, hattâ polisi etkilemeye bak. Na*sıl olsa, senin yetiştirmek iste*diklerinin yanında, egemen fikirli, egemen vicdanlı, egemen irfanlı bir elit yetişmektedir.»

★

Demirel'cim, sen Menderes'ten *de bir bakıma kuvvetli* olabilirsin. Bir kere daha fazla «takviye» alabilirsin. Onun zamanında çünküm Amerikan dostluğunu «sorguya» çeken yoktu. Herkes bu dostluğu baştacı etmişti. Taca, eğrisin demez ki kimse!

Tarihe az'cık sapsak, görürüz ki çirkin Amerikalı, hep kendisine sırt çevirenlere «haraç» ver*miştir*. Meselâ *Ondokuzuncu yüz* yılda, İngiliz donanması kendilerini himaye etmekten vazgeçince, Cezayir korsanlarına ağlamaklı «baç» vermişlerdir. Senede yüzbin altındı galiba baç... Doğru mu, yanlış mı çirkin Amerikalı *daha geniş «takviye»lere* hazırdır!

Menderes, bütün kusurlarına *rağmen vatanseverdi*. Son zamanlarda bazı «dönüşler yapmış ve çirkin Amerikalıdan kurtulma yollarını aramaya başlamıştı. Bulacaktı belki de. Son zamanlarda çirkin Amerikalı onu tutmaz olmuştu. 27 Mayıs, geleceğini bildiği halde çirkin Amerikalıyı gâfil avladı. 27 Mayıstan ne çıkacağını tahmin edemedi. 27 Mayıs sosyal devlet kavramını anayasaya sokmuştu. Kara matemdi bu çirkin Amerikalı için.

★

Çirkin Amerikalı el altından, dil altından kendi sömürücü grupmanlarına AP'nin ne şekilde *propagandasını ediyor*, bilir misin Demirel'cim?

AP gericiliğe tâviz veriyor ve verecek.

AP ağalara tâviz veriyor ve verecek.

AP çıkarcılara tâviz veriyor ve verecek, yani bize!

AP, sosyal *devlet* kavramını Anayasada işlemez hale getirecek.

AP, TİP'i ezecek.

Dikkat, dikkat!.. Yardımımızı, biz çirkin Amerikalılar, ölçelim, biçelim. (*Hoşt* şu yardıma!.. Hoşt nâmertten gelen her yardıma!..)

Türkiye'yi kokakolamızı, işporta mallarımızı satın alacak kadar kandıralım. (Hoşt o şekilde *kalkınmaya!*) *Türkiye'nin yalan*cı şekilli ve muhtevasız reformlarla oyalanmasını sağlayalım. Derin reformların önlenmesini temin edelim. Gerçek kemer sıkmalara *girişmesini* önleyelim. Herhangi bir başka blokla alışverişini keselim. Ekonomik alışverişin sonunda kültürel alışveriş başlar çünküm!

Başka bir blokla alışverişe girişmiş 5-10 tüccar varsa, onların ya menfaatlerini susturalım (mil letin cebinden!) ya kendilerini!

Bu hatalı politika, Amerikan milletini değil, çirkin Amerikalıyı nerede başarıya ulaştırmıştır? Allah illlah aşkına hangi *milleti satın almıştır çirkin A*merikalı? Dar bir çıkarcı, kafasız bir idareci zümresini belki. Bir milleti hiç bir zaman! Hiç bir zaman!

Sonram, diyelim ki iktidarın bir kısmını satın aldı, nazarî konuşuyoruz tabiî. Her yerde, bizde de, iyi ola, kötü ola, içten ola, içten olmıya bir muhalefet var. Bu muhalefet, hiç olmazsa muhalefet için bir takım sloganlar atar ortaya. Meselâ «millet *yapar» kampanyası gibi. Ve en* samimiyetsiz demagogun ortaya attığı slogan inançlı bir gövdeye çarpınca, tutar ve sürükler, ve yalanlığını kaybeder. Ve şoför Aliler, Shell'den benzin almamak için Petrol Ofise kadar arabalarını elleriyle iterler. Ve işçi Ahmetler dolar tomarına başlarını çevirirler.

Sırf şahsî kibirlerinin kırıldığını düşünerek 80 derece çarkedenlerin (1961'de ne diyorlardı, 1965'te ne diyorlar) ortaya attıkları sloganlar bile tuttu. Çünkü zemin müsaitti, çünkü millet müsaitti.

Türkiye fiiliyatta, geri kalmış memleketlerin en ilerisi. Fakat problemleri kâğıt üzerinde halletmede yani... Nazariyatta en gerisi... Amma nazariyatçı da yetişiyor Demirel'cim.

Çirkin Amerikalı Türkiye'yi u*yuşmuş bir organizma* sayıyor. Fikir yok ki diyor, fikir çatışması olsun! O yalnız muayyen bir idareci çevresini tanıyor. Belki o çevrede, oy pusulasından hesap pusulasından başka yazı çizi yok. Amma o çevrenin dışında bir elit yetişmeğe başla*dı. Daha mücadelesi eşitsiz*, sesi zayıf, alet edevatı cılız. Amma var ya! *Bütün* cehalet, *bütün* çıkarlar, onu yok edememiş ya! Yarın öbürgün kuvvetlenecektir.

★

Sen *yarının* makamının şatafatlı pozlarını düşünen kişi değilsin. Sen o *makama ulaşırsan*, umarım ki, kırk sene ulaştığın mevkiin hayret ve sevincinde günlerini doldurmayacaksın. Sen kendisine büyük ikramiye çıkmış fakirin psikolojisine bürünmiyeceksin di mi?

Sen yetişen, korkmayan, yılmayan, her türlü baskıya omuz silkecek bir elitin yetiştiğini «rağmen» çirkin Amerikalıya, hattâ güzel Amerikalıya bildireceksin değil mi?

Sen milleti taraftar olarak sağlayamazsa (ki sağlayamaz), idarecileri taraftar olarak sağlayamıyacağını çirkin Amerikalıya, milletin selâmıyla bildireceksin di mi?

Hele bildirme!..

POLİTİKA ve ÖTESİ

DAR GEÇİDE DOGRU...

Büyük seçimlere girilirken, memleketimizin karşı karşıya bulunduğu meseleler ortada. Bunları bilim, akıl yoluyla çözümliyecek insanları ya Meclise göndereceğiz, ya da ülkemizi sıkıştığı dar geçitin içinde iyice sıkıştıracağız. Eğer «dar geçit» de kalırsak, Türkiyeyi 27 Mayıs öncesine iteceğiz. İsmet Paşa'nın on ay dayanamazlar dediği bu «dar geçit» tir.

ÇİFTİNİ KIRDIM

Meseleler açık seçik ortada. Türkiye orta*çağ kalıntısı bir feodal düzen içinde kalamaz*. Toprak reformu ivedilikle yapılacaktır. Herkes önce toprak reformunun yapılacağını kabul edecektir. Ondan sonra, toprak reformunun nasıl yapılacağı, usulleri üzerinde tartışacağız. Kimisi toprak reformunda köklü dönüşümler istiyebilir. Kimisi de «belirli müddetler içinde» bunu sıraya koyabilir. Aşamalar sıralar. Ama toprak reformunu hiç istememek, bunun karşısında ol*mak, Türkiyenin şartlarını bilmemek demektir*. En küçük idarî taksimat ülkemizde köy'dür. Bu*gün bir adamın bir kaç köyünün bulunması ve* bunun sahibinin bir adam olması; aklın, sosyolojinin, bilimin benimsiyemiyeceği bir gerçektir. Hele bu düzeni savunmak düpedüz «saflık» tır.

Bugün Türkiyede, bir ağa:

«— Çiftini kırdım...» dedi mi, bir köy halkı bulunduğu yerden tası tarağı topluyor, başka ye*re gidiyor. Vatan, vatan diyoruz. Bu mudur, bir* vatanın içinde yaşamak?

İPOTEKLER KALKACAKTIR

Petrol ve maden dâvamız halledilecektir. Türkiyenin petrolünü ve madenlerini yabancılara peşkeş çekmek dönemi kapanacaktır. Meclise göndereceğimiz kimseler ya bunu çözümliyecekler, yahut Türkiyeyi yeniden 27 Mayıs öncesine iteceklerdir. Bu Anayasayı getiren devrim, bü*tün bu gerçekler anlatılsın diye yapılmıştır*. Şimdi gerçekler anlatılmakta, bazıları da, bu gerçek*lerin anlatılmasına dayanamamaktadır. Meclise* koalisyonsuz, tam kadro ile girmek istemeleri, üç beş işçi mebusa dayanamayız, onlar meclisi karıştırır demelerinin nedeni budur. Türkiyeyi tekrar bir karanlığa sokmak eğilimindedirler. Millî petrol ve millî maden milletin olacaktır. Millî petrol ve millî madenler üzerindeki ipotekler kalkacaktır. Biz petrolün bugün satıldığından yüzde 35 eksiğine alınabileceğini söylerken, on*lar mümkün olmadığını bildiriyorlardı. Oysa yüz*de yirmi eksiğine alınabileceği pazarlığına otu*ranlar yine kendileridir. Yabancı petrol tröstle*rinin, petrolde sömürgecilik yaptıklarını yazan C.H.P.'*dir. Bir yıl önce bunu söyliyen bizlere kı*zıyorlardı...

BUNLAR ANLATILMALI

Amerikanın ekonomimiz üzerindeki baskısı da kalkmalıdır. İkili anlaşmalar olduğu gibi bu seçimlerde ulusumuza açıklanmalıdır. Bu anlaşmalar Türkiyeyi bir yarı sömürge haline sokmuştur. Bu anlaşmala› halktan gizlenmiştir. Halk ikili anlaşmaların mahiyetini bilmiyor. Aydınla*rımız da bütün yazmalara rağmen tam bilmiyor*lar. CHP. 1960'dan sonra hükûmet etmiştir. Bü*tün gizli ikili anlaşmaların dosyası elinden geç*miştir. Bunları açıklamak CHP.'ye düşüyor. Basit, sade bir şekilde bu anlaşmalarla Türk ulusunun yediği kazığı halka anlatmalıdır.

İsmet Paşa:

«— Herşeyi halka anlatacağız...» derken, önce bunları anlatmalıdır.

Dış ticaretimizdeki tıkanıklık da kapitalist ülkelerin sömürmesinden ileri geliyor. Demirel, bizim 400 milyon doları aşamıyan dış ticaret gelirimiz karşısında, Bulgaristan'ın 800 milyon dolara ulaştığını söylüyor. Nüfus, toprak büyüklüğü dikkate alınırsa hangi gülünç orandayız.

Hangi bedel karşılığı bir ordu beslediğimiz *de açıklandı*.

MEMUR FABRIKALARI

Sağlık ve eğitim durumu da belli. Kaç bin kişiye bir doktor düşüyor biliyoruz. Veremli sayısı gün geçtikçe artıyor. *Sağlıkta sosyalizasyon* oyuncak diye kullanılıyor. Devlet parası bilgisizlik yüzünden Doğu'da nasıl çarçur ediliyor duyuyoruz. Sağlık ocakları rezaleti dillere destan. Hastane yapmışlar. İçinde âlet edevat yok. Personel gönderiyorsunuz, bina yokluğundan yan gelip yatıyor.

Okulların verimsizliğini Bakanlık ta biliyor. Bilmesine rağmen ısrar ediyor. Çağımızda ikili, *üçlü öğrenim ne demektir?* Liseler birer memur fabrikası olmuştur. Öğrenim sistemindeki yanlış*lık yüzünden liseler öğrenci çıksın diye değil*, öğrenciler oyalansın diye icat edilmiştir. Teknik öğrenim plânsız olduğundan çıkanlar iş bulamıyor ve memurluğa kayıyorlar. Gençlik heder olup gitmekte.

EGER GÖNDEREMEZSEK

Bu seçimlerde bir memleketin ölüm kalım *dâvâsını çözümliyecek, bunlardan bizi* kurtaracak insanları meclise göndereceğiz. Devlet Plân*lama Teşkilâtının birinci kitabının başlangıcını* bir daha okumanızı sağlık veririm. Türkiyenin hazin ve acıklı tablosu ordadır. Beş yıl geçti, altıncı yıla dönüyoruz. Bunlardan hangisini yoluna koyabildik? Yine yerimizde saymaktayız.

Eğer bu ölüm kalım meselesine çözüm yolu bulacak insanları Meclise gönderemezsek, tıkanıklıklar anlatılma olanağı bulduğu için bir «dar geçit» e daha gireceğiz. Bu dar geçitten bizi çıkaracak olanlar bu sefer kimsenin gözünün yaşına bakmazlar ve ülkemizi politika için politika *canbazlığı edenlerin elinde komazlar. İsmet Pa*şanın buna koyduğu mehil 10 ay, bizim koyduğumuz daha az...

NOTLAR:

1 — Ankara'da yayınlanan AP. li bir gazetede imzasını gizliyen bir yazar, aleyhimizde bir başyazı döşenmiş Yazısının dayanağı bizim memur olduğumuz. Memur olmadığımıza göre, yazı dayanaktan yoksun kalıyor, söyledikleri de gerçeğe uymuyor.

2 — Yazıda bize suç isnat ediliyor. Yazarı mahkemeye vereceğiz. Fakat yazar adını gizlediği, ortaya çıkmadığı için kabak, sorumlu mü*dür Semih Benli arkadaşımızın başına patlıyacak*. Eğer yazarda zerrece mertlik varsa, ortaya çıkar ve bunu yazdığını söyler, yargıç karşısında hesaplaşırız. Yazdıklarına ve kendine güveniyorsa bekliyorum.

3 — Yazarın kimliği hakkında bilgim yok. Bunu bana gazetenin sahibi bir vesile ile söylemişti. Sözlerinden dönmezse onu da tanık edeceğim.

4 — Yazar daha önce bizi ilgiliye ihbar ettiğini söylüyor. Onun nasıl bir gammaz olduğunu biz, *1960 öncesi meclisinden biliyoruz. Bunun* dışında hesap günleri de uzak değildir. Me. Ke.

Mehmed Kemal

PETROLDE SON DURUM

Petrol Komisyonunun ortaya çıkardığı gerçekler «•»

Türkiye'nin petrol dâvası, toplumun başka dâvalarından soyut olarak tek başına olumlu bir çözüme kavuşturulamaz. Petrol dâvası da (toprak dâvası da) diğer sosyal ve iktisadi *meseleler gibi, memleket sorunlarını bir avuç insanın çıkarına değil, 30 milyonun yararına olarak çözme amacına yönelmiş siyaset adamlarının iş başına gelmesi sayesinde olumlu sonuca ulaştırılabilecektir.*

Prof. Dr. Muammer Aksoy

Petrol konusunda katıldığım açık oturumlar ve verdiğim konferanslar, bununla 16'yı bulmaktadır. Bugün sadece son duruma dokunmakla yetineceğim.

Petrol konusunun kamu oyuna mal edilmesinden sonra Petrol Kanununun ortaya konan en önemli sakatlıklarını değiştirmek için Tabii Senatörler ve Halk Partili Milletvekilleri ve Senatörler tarafından (150 imza ile) yapılan değişiklik teklifinin Millet Meclisi Komisyonundaki görüşmeleri ve ondan sonra geçen 40 gün içinde ilgili Bakanın yaptığı beyanlar ve petrol sorunu ile ilgili bazı davranışları, ibretle incelenmeğe değer. Enerji Bakanının ve AP. ye mensup milletvekillerinin, sadece Petrol Komisyonu müzakerelerinde kendisine başvurduğu metodları ve *reddettikleri teklifleri* ele almak bile, bu kibin yalnız petrol konusunda değil, genel olarak Devlet idaresinde ne derece yanlış ve memleket için ne derece zararlı bir yolun yolcuşu olduğunu en açık bir surette ortaya koyacak mahiyettedir. Hele Petrol Komisyonu görüşmelerini «olumsuz bir sonuca ulaştırmada büyük bir başarı» (!) gösteren Bakan Mehmet Turgut'un, gençlerin petrolle ilgili sorularına karşı verdiği cevaplar gözönünde tutulursa, «yalana ve milleti kandırma temeline dayanan bir siyasetin tipik örneği» ile karşı karşıya olduğumuz, kolayca teslim edilecektir.

Değişiklik teklifi, sadece pek mütevazi ve her iktisadi mezhep ve okula mensup olan şahıs ve parti tarafından kabul edilecek çözümleri öngörmekte idi. İster Devletçi ister liberal olsun memleket yararına biraz olsun önem veren ve yabancı sermayenin körü körüne veya kasıtlı olarak yardakçılığını yapmıyan hiçbir şahsın, bu talepleri ana hatları ile reddedebilmesine imkân yoktur.

Bu münasebetle, petrol Türkiye'nin petrol dâvasının hallinde «doğrudan doğruya millileştirmeyi savunmamış» olmamızın sebebi üzerinde durmak isteriz. Eğer biz, «sadece ve mutlak olarak millileştirme» den bahsetseydik, karşımıza nasıl çıkacaklarını biliyorduk: O zaman Türkiye'nin petrol dâvasını memleket yararına çözmek istemiyen, iktisadi bağımsızlığımıza önem vermiyen bu siyaset ve iş adamları, «ihtilâfın bir doktrin farkından ileri geldiğini» iddia ederek, işin içinden kolayca sıyrılabileceklerdi ve böylece gerçek zihniyetlerini ve kasıtlarını saklamağa muvaffak olabileceklerdi.

Siyasi hayatta, «ya hep-ya hiç» esasına göre hareket etmenin doğru olmadığı kanısındayım. Bu devredeki parlâmentoda, millileştirme gibi bir tezin uzaktan yakından tutunabilmesine imkân olmadığına göre ancak Petrol Kanununda yapılacak değişikliklerle meseleyi kısmen olumlu sonuca yöneltmek bahis konusu olabilirdi: Türkiye'nin yararını düşünen her şahsın ve siyasi partinin benimseyeceği bazı pek önemli değişiklikler sayesinde, petrol dâvamızın, hiç değilse *ana hatları ile memleket yararına işleyen bir* çarka kavuşturulması, elbetteki toplumumuzun hayrına olacaktır. Bundan ötürü biz, kesin ve salt bir millileştirme veya devletleştirme tezi yerine, «Petrol Kanunundaki milli egemenlik, milli haysiyet ve milli iktisat bakımından asla kabul edilemiyecek aşırı derecede yabancı şirket lehine konmuş hükümlerin değiştirilmesi» tezini savunmayı tercih ettik. Ve işte bu suretledir ki, milli petrol dâvasının karşısında olanları, yabancı şirketlerin savunuculuğunu yapanları gerçek çehreleriyle ortaya çıkarma imkânı hasıl oldu.

«Devletçilik ve millileştirme» sözleri karşısında, meseleyi doktrin farkı gibi göstermeğe çalışan bu açıkgöz politikacılar, devletleştirme ve millileştirme ile hiçbir ilgisi olmıyan, bu mütevazi (son derece ölçülü) ve «iktisadi manda olmayı kabul etmeyen her toplumda kolayca benimsenecek hükümleri» dahi ısrarla reddetmek suretiyle, memleketten yana değil, yabancı sermayeden yana olduklarının resmi vesikasını vermiş bulunmaktadırlar.

1 — Enerji Bakanı ve AP. li milletvekilleri (Anayasanın açık hükmüne aykırı olarak) *Türk Devletinin petrol hakkı sahibi olduğunun* Petrol Kanununda kaydedilmesine razı olmamışlardır.

Değişiklik teklifinin ilk maddesi ile, Petrol Kanununun 2 nci maddesinde yer alan «Bu kanunun maksadı, Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının HUSUSİ TEŞEBBÜS ELİYLE ve yatırımla... geliştirilip değerlendirilmesini sağlamaktır» formülündeki, «özel teşebbüs eliyle» kaydı giderilmek istenmekte idi. *Bu suretle yalnız özel teşebbüsün değil*, Devletin de şu veya bu şekilde petrolcülük yapabileceği, prensip olarak ifade edilmek istenmişti. Böyle bir çözüm, zaten Anayasamızın 130 ncu maddesinin ve diğer bazı prensiplerinin kaçınılmaz sonucunu teşkil etmektedir ki, bu gerçeği YÖN'de çıkan yazılarımızda da uzun uzadıya dile getirmiş bulunmakta idik.

Aynı görüşleri Komisyonda da ortaya koyarak, değişiklik teklifinin kabul edilmesinin, yalnız iktisadi ihtiyacımıza uygun olmakla kalmıyacağını, aynı zamanda «Petrol Kanununu Anayasaya uygun hale getirme» bakımından da böyle bir değişikliğin zaruri olduğunu belirttik.

Devletin, Petrol Kanununda «petrol hakkı sahibi» olarak zikredilmesine karşı AP nin Enerji Bakanı ve Petrol Komisyonu üyeleri büyük bir direnme gösterdiler. Bunun, yabancı şirketleri memnun etmek, onların takdirini toplamak ve «AP. nin, onların güvenine lâyık olduğunu isbat etmek» hevesinden ileri geldiği meydandadır. Gerçekten yabancı petrol şirketlerinin en çok sinirlendiği davranış, «petrol üreten memleketlerde, üretici olarak Devletle karşı karşıya gelmek» tir. Nitekim 1954 Petrol Kanunumuzun yaratıcısı (müellifi) ve Amerikan Petrol şirketlerinin Müşaviri olan Max Ball, bu kanunun tasarısında «petrol hakkı» na sadece şirketlerin sahip olabileceğini belirttiği gibi Kanunun amacının, Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının münhasıran özel teşebbüs eliyle geliştirilip değerlendirilmesinden ibaret olduğunu belirtmiş, yâni «Türk Devletinin petrol arayıp işletme hakkına sahip olamıyacağı» nı, amaç maddesi ile dahi perçinlemek istemiştir. Zamanın muhalefet partisi olan CHP «Devletten bu hakkı esirgemenin, milli menfaatlerle ve hâkimiyet hakkı ile bağdaşmıyacağını» tekrar tekrar belirttiği ve bu konuda basında bir hayli değerli makaleler yayınlandığı halde, Parlâmentoda «Max Ball *zihniyeti» hâkim olmuş ve sadece özel* teşebbüsün ve şirketlerin petrol hakkı sahibi olabileceği yolundaki çözüm, Petrol Kanununa yerleşmiştir.

Max Ball önproje taslağında, çok daha aşırı ve akıl almaz bir çözüme heveslenerek, «Devletin petrolcülük alanında bir şirket kurmak suretiyle *dahi faaliyette* bulunamıyacağı» nı kabul ettirmek istemişti. O zaman bir devlet memuru olarak konu ile görevlendirilen sayın Şefik İnan'ın ve bazı Türk mütehassısların direnmesi üzerinedir ki, bu kadar aşırı ve haysiyet kırıcı bir çözüm tasarıya girememiş ve ortlama bir çözüm olan «Devletin ancak şirket kisvesi altında petrolcülük yapabilmesi» kabul edilmiştir.

İşte bugün dahi Mobil, Shell ve akrabaları, Devletin «Devlet sıfatiyle» petrol hakkı sahipleri arasında görünmesinden, maddi olduğu kadar manevi bakımdan da endişe *ettiklerinden (ve adetâ korkuya kapıldıklarından)* ötürüdür ki, Devletin petrolcülük yapabileceğini ifade eden formüllerin Petrol Kanununda yer almasını asla istememektedirler. Çünkü Devletin petrolcülük yapması, onlarda ürperme yaratan Meksikalılaşma (Meksika gibi olma) (Mxikanisation, Mexikanisierung) *kavram ve terimini* hatırlatmaktadır (1).

Bizde de bu âkibetten pek endişe eden dev şirketler, Anayasamız 130 uncu maddesinde «yeraltı kaynaklarını arama ve işletme hakkını ön plânda Devlete tanımış» olsa dahi, bu çözümün Petrol Kanununda ifade edilmesine psikolojik bakımdan razı olmak istememişler; ve 1954 Petrol Kanununun, —Anayasaya aykırı bile olsa— bugünkü «sempatik» (!) formülü («özel teşebbüs eliyle» formülünü) muhafaza etmesine büyük bir önem vermişlerdir. İşte onun içindir ki, Komisyonda bu maddenin değiştirilmesinin, hukuki bakımdan (Anayasa ile ahengi sağlama yönünden) ne derece zorunlu olduğu tekrar tekrar belirtildiği halde AP. çoğunluğu, ancak «iktisadi kamu teşebbüsleri» *teriminin eklenmesine razı olabilmişler*, icabında Devletin doğrudan doğruya petrolcülük yapabileceğini gösteren bütün formülleri reddetmişlerdir.

Bu maddenin görüşülmesinde AP li milletvekilleri sözler ve önergeleri ile Enerji Bakanı da kaş ve gözünün hele yüzünün *aldığı şekillerle (2). Devletin petrolcülük* yapabileceğini gösteren bir hükmün kanuna herhangi bir terim yahut formülle girmesinden son derece ürktüklerini açığa vurmuşlar ve buna öylesine karşı koymuşlardır ki, Tabii Senatör Ahmet Yıldız, haklı olarak şu nükteyi yapmak zorunluğunu duymuştur: «Beyler, Petrol Kanununda petrol hakkı sahibi olduğunu belirtmek istediğimiz Devlet, Türk Devletidir; başka bir devlet sanmış olmıyasınız!»

2 — AP. liler, milli petrol müessesesine bir öncelik hakkı tanınmasına razı olmamışlar, «yabancı petrol şirketlerinin petrol arayan bolluk hakkının, ister Türk Devletinin keşfettiği Siirt bölgesinde, ister askeri yasak mıntıka olan Erzurum bölgesinde olsun, her bakımdan milli müesseseden eksik olmamasını öngören hükümleri körü körüne savunmuşlar» dır.

Günün Enerji Bakanı ve AP. idarecileri, *«Türkiye'nin petrol dâvasını Türklerin hal*letmesi» ni ve «bu dâvanın gerçek yürütücüsü olan milli petrol müessesesine öncelik tanınması» nı asla kabul etmemektedirler. Onlara göre, bu memleketin yeraltı servetlerini işletme konusunda, Türk Devletinin ve milli müessesenin ne kadar yetkisi varsa, yabancı şirketlerin de o derece yetkileri olmalıdır.

Yabancı petrol şirketleri, mâli yönden ve tecrübe bakımından çok daha kuvvetli olduklarına ve döviz zorlukları da bulunmadığına göre Türkiye'nin petrol sorununu, bu «şeklen eşit yarışma koşulları» içinde ancak yabancı şirketler olumlu bir sonuca ulaştırabilecek ve onların başarısı sayesinde de, Türk toplumu dolambaçlı yoldan faydalar elde edecektir.

AP nin bu görüşü, egemenlik esaslarına, Anayasaya ve iktisadi menfaatlerimize aykırı olduğu gibi gerçek anlamı ile eşitlik prensibine de tamamen zıttır: Egemen ve bağımsız bir ülkede, yeraltı servetlerini işletmek onlardan faydalanmak, ancak ve ancak o *Devlete* ve —olsa olsa— o Devlete mensup gerçek ve tüzel kişilere aittir. Türk Anayasası bunu açıkça belirtmiştir. Burada, 130 uncu ve 13 üncü maddeleri özellikle hatırlatmak isteriz.

Yabancı şirketlerin, Türkiye'de petrolcülük veya madencilik yapmaları, onlar için bir hak değildir. Yabancıların Türkiye'de petrolcülük yapmaları ancak ve ancak «Türkiye'nin yararı bakımından zorunlulu bulunduğu zaman ve bu zorunluk oranında kabul edilen «geçici bir müsamaha» dan ibaret olabilir. Başka bir deyimle: bazı iktisadi kaynaklarımızdan doğrudan doğruya hiç faydalanamıyacak durumda isek, sadece o zamandır ki, «bizim yapamadığımızı yabancılara yaptırarak» bu kaynaklardan hiç değilse kısmen faydalanmak söz konusu olacaktır. Eğer «o kaynakları doğrudan doğruya bizim işletmemiz mümkün olduğu halde, bunların yabancılar tarafından işletilmesine müsaade edecek» olursak bu büyük bir gaflet teşkil eder; ve iktisadi sömürge olmayı kabul etmekten başka bir anlama gelemez. Zira servet kaynaklarımızı yabancı şirketlerin işletmesi halinde üretilen değerlerin bir kısmı dışarıya transfer edilecek (bu iktisadi değerlerin büyük bir kısmını Türk toplumu kaybedecek), başka bir deyimle, «Türk toplumu, kendi servet kaynaklarından sadece belli bir pay alabilecek» tir.

«Eskiden Milletvekili olduğu Af...
bu Bakanı Milletvekili olarak iste...
'ça bildirince, Mehmet Turgut, ...
yeri olan Gaziantep'e başvurmuş...
miştir. Fakat yabancı sermayenin **...**
vunucusu olan Bakan, hemşehrisi ...
fından, petrol dâvamızdaki tutum...
öylesine hırpalanmıştır ki. Genel ...
ön seçime girmesi halinde uğraya...
hezimet yüzünden, partinin petro...
tutumunun da kamu oyu önünde ...
miş olacağını anlamış ve kendisini...
yı olarak göstereceğini, ön seçim...
ması lâzım geldiğini**, Turgut'a bil...**

Demek oluyor ki, petrol kaynaklarımızın *gereği gibi* değerlendirilmesi, onun (özellikle Türk Devleti) tarafından işletilmesine bağlıdır. Enerji Bakanı ve Komisyonun AP. li Milletvekilleri, bu konuda, anlayışsızlığı son haddine kadar götürmüşler; aklı başında olan ve Türk toplumunun yararını düşünen her kişinin tereddütsüz kabul edeceği çözümleri bile reddetmişlerdir. Meselâ, «Türk Devletinin 63 milyon lira sarfederek keşfettiği Siirt bölgesinde, hiç değilse bundan sonra yalnız milli müesseseye arama ve işletme ruhsatnamesi verilmesi; yabancı şirketlerin ise, bugüne kadar aldıklarından başka ruhsatname alamamaları» yolundaki değişiklik *teklifini* dahi reddetmişlerdir. Böyle bir tutumu, iyi niyetle ve memleket yararını düşünmekle bağdaştırabilmeğe imkân yoktur. (Bu noktada fazla söz söylemeği lüzumsuz bulmaktayız. Çünkü bu çözümün, memleketimizin iktisadi menfaatlerine ve her türlü akli ve hukuki esasa olduğu gibi, Anayasamıza dahi çeşitli bakımlardan aykırı olduğunu, daha önce gazete ve dergilerde yayınlanan «Siirt bölgesi talanı» başlıklı yazımızda etraflı olarak belirtmiş bulunmaktayız.)

3 — Enerji Bakanı ve AP. li Milletvekilleri, Petrol Komisyonunda samimiyetten uzak sözlerle, «bir yandan seçmeni aldatmak öte yandan da yabancı petrol şirketlerine şirin görünmek» oyunu oynamışlar yâni «iki yüzlü bir taktik» peşinde koşmuşlardır.

Gerçekten, Enerji Bakanı Mehmet Turgut ve Komisyonun AP. li Milletvekilleri, Petrol Kanunundaki milli egemenlik ve milli haysiyet ile bağdaşmaz olduğunda en küçük bir şüphe bulunmayan hükümleri bile, yabancı petrol şirketlerini darıltmamak için, değiştirmeği caiz görmemişlerdir. Ancak hakiki

amaçları ve görüşleri böyle olan bu kaptıkaçtı siyaset adamları, milletin bu acı gerçeği öğrenmesi halinde pek kötü duruma düşeceklerini bildiklerinden «aldatmaca oynama» yoluna sapmışlardır.

Başka bir deyimle: Kanunun hükümleri aynı kalmakla beraber, «Hükûmetin Petrol Kanunundaki hükümleri, Türk toplumunun ve millî müessesesinin yararına olarak uygulayacağını; ve ileride gelecek AP Bakanlarının da böyle hareket edeceğini» tekrar tekrar ve *en cilâlı sözlerle ifade ederek* ciddiyetle bağdaşmaz pek gülünç bir tezin savunuculuğunu yapmışlardır. Oysa ki bağımsız bir Devlette memleketin yararına olan *hükümler hiçbir şirket ve Devletten çekinmeden* kanunlaştırılır; hele millî haysiyetle, millî egemenlikle ve iktisadî hayatımızla bağdaşmaz, zararlı hükümler derhal *değiştirilir. Yoksa, «kanunların memleket yararına olarak uygulanması»* kanun metni dışındaki en zayıf teminata yâni «Bakanın veya Partinin insafı» na bağlanmakla yetinilemez. «Bir yandan memleketin zararına olduğu gibi millî egemenlik ve millî haysiyetle bağdaşmazlığı dahi meydanda olan hükümleri kanunda muhafaza etmek» öte yandan da, «kim olacağı bilinmeyen bir Bakanın veya Bakanlar Kurulunun kanunu kendi lâfzına (sözüne) zıt bir uygulama sayesinde tatbikatta düzeltmeği va'detmek son derece zayıf ve çelişmelerle dolu bir düşünüş teşkil eder. Böyle bir düşünüşün Hukuk Devleti kavramı ile de bağdaşmasına imkân yoktur. Kanunlar uygulanmak için yapılırlar. Kanunu değiştirmek imkânı varken ve hele bu imkân bir değişiklik teklifi münasebetiyle ele geçmiş iken «beyler kanunu değiştirmiyelim fakat biz kanunu, bundan sonra değişiklik teklifi istikametinde (sizin istediğiniz anlamda) uygulayacağız demek belki aşiret hayatında bahis konusu olabilir; ama bir Devlet, hele Hukuk Devleti bakımından böylesine acaip bir sözün, sorumlu sandalyeler işgal eden kimselerin ağzından

...fyon teşkilâtı
...mediğini açık-
... kendi doğum
...ş ve oraya git-
... hayranı ve sa-
...i gençler tara-
...undan ötürü.
... Merkez onun
...acağı korkunç
...ol dâvasındaki
... mahkûm edil-
...i merkez ada-

...alere katılma-
...ldirmiştir!..»

çıkacağını tasavvur etmek imkânsız gibidir. Ne yazık ki işte biz «imkânsızı gerçekleştiren bir millet olarak, böylesine zararlı ve zamanımızda tasavvuru imkânsız bir hukuk devlet anlayışının savunucularını, en yetkili makamlara getirmek marifetini başarmış bulunmaktayız.

Komisyonun çalışmalarında, böyle bir davranışın en tipik misâli olarak, «Türkiye Petrollerine öncelik hakkı tanınacağı yolundaki yeni teklife karşı, Bakanın ve AP li Milletvekillerinin sözleri» ni kaydetmek isteriz: Bakan ve AP li Milletvekilleri, önce «Petrol Kanununun ilgili hükümlerinin mânasının *esasen bu yolda olduğunu, kanunun bugünkü* hükümleri yürürlükte olsa bile, herhangi bir müracaat halinde millî müessesenin (Türkiye Petrollerinin) elbette tercih edileceğini, *esasen bundan başka bir çözümün düşünülemeyeceğini*, aksini tasavvur etmeğe imkân bulunmadığını söyleyebilmişlerdir.

Bunun üzerine, kanunun 121 inci maddesinde millî müessesenin diğer şirketlerle ancak eşit muamele göreceğine dair açık hüküm mevcut olduğunu gösterdik. 1954 Petrol Kanununun Meclisteki görüşmeleri sırasında Komisyon Sözcüsü olan Ekrem Alican'ın, sorular üzerine «yabancı şirketlerle millî müessesenin eşit muamele göreceğini açıkça belirttiğini» Meclis tutanaklarından naklettiğimiz cümlelerle ortaya koyduk. Buna karşı, AP li Enerji Bakanının ve Milletvekillerinin cevabı şöyle oldu: «Efendim tatbikat böyle değil. Tatbikat, millî müessesenin tercih edilmesi öncelik hakkına sahip olması şeklinde kendisini göstermek zorunluğundadır» başka türlü olamaz dediler. Bu kere de, tatbikattan iki misâl zikrederek, 5 inci bölgede (Başlık mevkiinde) ve Sinop bölgesinde iki yerde hem yabancı şirketin hem de Türkiye Petrollerinin müracaatı bahis konusu olunca, arama ruhsatnamesi istenilen yer üzerindeki hakkın paylaştırıldığını yoksa TP nin tercih edilmediğini» belirttim. Buna karşı cevapları daha gülünç oldu: «Biz bundan sonra kanunu başka bir zihniyetle uygulayacağız dediler. Sanırsınız ki, adamlar «Kanun» un tâ kendisidir. «Devlet benim» diyen 14 üncü Lui'nin zihniyeti, bunlarda «kanun biziz» kılığına girmiştir.

Kanunun açık hükmüne aykırı bir tatbikatın Anayasanın 6 ncı ve 114 üncü maddesindeki hükümler karşısında tutunamıyacağını, kanuna aykırı olan keyfî bir kararın Danıştay tarafından iptâl *edileceğini*, bu sebeple kanunu değiştirmek zorunluğunun mevcut olduğunu uzun uzadıya belirttik. O zaman da «Merak etmeyin, o hükümlerin bu mesele ile ilgisi yoktur, biz kanunu memleketin menfaatine en uygun olan şekilde uygulamayı sağlıyacağız» gibi hukukî hattâ siyasî bakımdan hiçbir değeri olmıyan sözlerle çocuk kandırma metodları» na başvurdular; ve «millî müessesenin öncelik hakkına sahip olduğunu şu veya bu şekilde kanuna yerleştirmek isteyen 6-7 tane farklı formül» ün hepsini de reddettiler.

Zararlı olan bir kanun hükmünü değiştirme cesaretini göstermiyen, «egemenlik hakkını kullanmaktan bile kaçınan» yabancı şirketleri darıltmaktan bu derece ürken insanlardan «kanunun açık hükmüne aykırı olarak millî müessese lehine bir uygulayışı» beklemek elbette ki dünyanın en saf insanlarının dahi aklından geçmiyecek bir hayal sayılmak gerekir. Nitekim TP nin Siirt bölgesindeki 8 inci ruhsatname talebi 8 aydır sonuçlandırılmamıştır. Sebep de aynı yer için Mobil ve Clark Middle East Oil'in dahi başvurmuş olmasıdır.

Petrol Komisyonunun görüşmelerinde «Millî müessesenin taleplerinin elbette tercih edileceğini, bundan başka bir çözümün düşünülmesine imkân bulunmadığını» iddia ederek «TP nin öncelik hakkına sahip olduğunu öngören bir hükmün kanuna girmesine ısrarla engel olan bir Bakanın, millî müessesenin 8 ay önce istediği arama ruhsatnamesini yabancı şirketlerin de aynı yerler hakkından *talebi olduğu için kabul etmemesinin*, siyasî ahlâkla ne kadar bağdaşmaz olduğunu belirtmeğe bile lüzum yoktur. Bu konu üzerinde ileride biraz daha duracağız. Şimdilik şu kadarına dokunalım ki Petrol Komisyonu görüşmelerinde Enerji Bakanı ve onun yardımcıları «hiçbir zaman kendi gerçek görüş ve inançlarını samimî olarak dile getirmemişler» memleket hayrına olduğu tartışma götürmez teklifleri reddettirebilmek için aldatıcı bir sıra va'ad ve demagojiden faydalanma yoluna sapmamışlardır. İşte onların sözlerinin ne derece «kandırma aracı» gütüğünün en açık delillerinden biri de, TP nin Siirt bölgesine ilişkin 8 inci ruhsatname talebinin bugüne kadar —yabancı şirketleri darıltmamak için— verilmemiş olmasıdır.

Millî müessesenin yasak bölgede bile yabancı şirketle bir tutulması:

«Millî müesseseye yabancı şirketlerden farklı bir hak ve yetki tanımaktan çekinme» konusunda, gerek Enerji Bakanı gerek AP li Milletvekilleri o kadar ileri gitmişlerdir ki, *yasak bölgelerde yabancı şirketlerin faaliyette* bulunması yasaktır» diye, millî müessese için de aynı yasağın devam etmesi yolundaki akıl almaz hükmün değiştirilmesine bile *razı olmamışlardır*: Evet «TP, ve, Erzurum bölgesinde ve Sivas bölgesinin yasak kısmında bir tek ruhsatname alma hakkı bile» tanınmamıştır. Türkiye Petrollerinin Erzurum *ve Sivas bölgelerinde* arama ve işletme ruhsatnamesi alabilmesi yolundaki teklifler, Mehmet Turgut'un ve Komisyonun AP li çoğunluğunun olağanüstü çabaları sonucunda *reddedilmiştir*.

Petrol Komisyonu görüşmeleri sırasında, başta Enerji Bakanı Mehmet Turgut olmak üzere, AP. li Milletvekilleri ve onlara yardakçılık eden YTP. li üye tarafından savunulan görüşlerin tümünün tek kelime dahi atmadan bir kitap halinde derhal yayınlanmasında, yalnız petrol konusu bakımından değil, «bir siyasî teşekkülümüzün ne korkunç bir devlet ve hukuk anlayışına sahip olduğunu ortaya koyma ve bu suretle milleti uyarma» bakımından büyük millî yara vardır. Bandlara alınmış olan sözlerin biran önce yayınlanmasını, CHP ve CKMP Grupları TBMM Başkanlığına başvurarak sağlamalıdır. Bu iş seçimden önce yapılmalıdır ki, seçmen AP nin zihniyeti ile «refah devleti ilkesi» nin ve «memleket dâvalarını, milletin tümü lehine çözmeyi amaç edinmiş çağdaş *devlet kavramı» nın (hattâ gerçek anlamda* bağımsız devlet anlayışının) asla bağdaşamıyacağını açıkça görsün; ve oylarını ona göre kullansın!

Gerek Petrol dâvasının, gerek diğer iktisadî sosyal, siyasî ve hukukî sorunlarımızın doğru bir çözüme bağlanabilmesi, «siyasî ahlâkla bağdaşmıyacak bir tutumu kendisine metod olarak seçmiş bulunan bu siyasî teşekkül» memleket hayatında az veya çok söz sahibi kaldığı müddetçe imkânsızdır.

4 — AP İdarecileri petrol konusundaki gerçek görüşlerini ve amaçlarını millete açıkça söyleyebilmek cesaretine sahip değildirler.

AP. li Enerji Bakanı ve Milletvekilleri, Petrol Komisyonundaki görüşmelerde ve ondan sonraki çeşitli vesilelerle, en açık bir surette ortaya koymuşlardır ki, petrol konusunda benimsedikleri çözümlerin ve güttükleri amaçların memleket zararına olduğunu, hattâ yer yer utandırıcı mahiyet taşıdığını kendileri de idrak etmektedirler. Bundan ötürü «petrol konusundaki gerçek görüşlerinin ve amaçlarının ortaya çıkmaması için *fikirlerini ve benimsedikleri çözümleri* saklamak ve onları bütün çizgileriyle belli olmaktan kurtarmak» için «binbir canbazlığa ve hattâ açıkça yalanlara bile başvurmakta» dırlar. Oysa ki demokrasi Anayasaya uygun olan her fikrin ve programın savunulabileceği bir rejim ise de, savunulan fikrin açıkça ortaya konması milleti aldatacak yollara sapılmaması şarttır. «Fikir hürriyeti» «aldatma hürriyeti» (sahtecilik özgürlüğü) demek değildir.

Hem «millî müesseseye öncelik tanınması pek tabiîdir» demek ve hem de bunu önleyecek çözümlerde ısrar etmek, hem «yabancı şirketlerin Türkiye'de ürettikleri petrol ürünlerinin piyasa fiyatı üzerinden değil dünya serbest rekabet fiyatı üzerinden satın alınması pek tabiîdir» demek, hem de bu çözüme temel teşkil edecek bir hükmün kanuna girmesini sağlıyacak teklifi reddetmek «hem askerî yasak bölgelerde yerli yabancı petrol şirketleri eşit sayılamaz» demek, hem de «millî petrol müessesesine bu bölgede hak *tanımak isteyen hükümleri reddetmek*» siyasî dürüstlüğe açıkça zıt olan tutumlardır; ve milleti aldatma taktiğinin ta kendisini teşkil eder. Bu konuda en yeni iki misale değinerek *adamların zihniyetini*, körlerin bile görebileceği bir açıklıkla ortaya koymak isteriz:

a) Enerji Bakanı bay Turgut, vaktiyle başvurduğu bir yalanı daha üç *gün* önce News Week muhabirine karşı tekrarlamaktan kaçınmamıştır: «Türkiye petrollerinin, 5 inci bölgede 8 ruhsatname imkânından bile faydalanmadığı halde daha fazlasını istediği» yolundaki tekerlemesini, bir kere daha ortaya atabilmiştir.

Bakan yıllarca önce kamu iktisadî teşekküllerini denetlemekle görevli Büyük Millet Meclisi Komisyonunda gerçekleri açıkça tahrif eden bu iddiayı ileri sürdüğü zaman, kendisine Yön Dergisinde cevap vermiş ve sözlerinin yalan olduğunu belirtmiştik. Mehmet Turgut buna karşı hiçbir yerde ağzını açamamıştı. Ama şimdi —bizim duyacağımızı tasavvur edemediğinden— yabancı muhabire gerçekleri tahrif eden aynı sözleri söyleyebilmiştir. Oysa ki TP nin 30.12.964 gün ve 35537 numara ile yaptığı 8 inci ruhsatname talebini Petrol Dairesi ve onun başı olan Enerji Bakanı bugüne kadar sonuçlandırmamıştır. Bir yandan, kanunun hükmünü yerine getirmiyerek, Türkiye Petrollerini, Amerikan Petrol Şirketlerinin müşaviri Max Ball tarafından hazırlanmış bulunan bir kanunun tanıdığı imkânlardan bile yoksun kılan kişilerin, öte yandan da, «Türkiye Petrolleri, kanunun bahsettiği imkânlardan bile faydalanma yoluna gitmediğine göre, onun daha fazla ruhsatname alabilme hakkı için çabalar sarfetmesinde samimiyet ve yarar yoktur» demesi siyasî ahlâkla bağdaşmıyacak bir yalana başvurmaktan başka bir surette nitelendirilemez. Türkiye Petrollerinin, yıllarca elinde bulundurduğu 8 inci ruhsatnameden, «sırf yeni bir sahada daha arama ruhsatnamesi alabilmek için vazgeçtiği ve aynı anda 9 uncu ruhsatname için başvurduğu» malûm olduğu halde, «vazgeçmeyi kabul eden, fakat 8 aydır yeni 8 inci ruhsatnameyi vermeyen kişi» nin, «Türkiye Petrolleri 8 ruhsatname hakkını bile kullanmıyor ve 7 ruhsatname ile yetiniyor» demesi, Bektaşinin malûm «lâ takrebus salâta (namaza yanaşma)» oyununu oynamasının ta kendisidir (3).

b) Millî petrol dâvamızın hasmı olan siyaset adamlarının, özellikle Enerji Bakanının «dolambaçlı yalan metodundan *faydalanma*» sayesinde «kamu oyunu aldatma veya gerçek görüşlerini saklama taktiğine başvurma» konusunda vereceğimiz ikinci misal, Üniversiteli gençlerin sorularına karşı Bakanın verdiği cevaplardır. «Türkiye'nin petrol sorunu alanında Bakanın benimsediğini belirttiği (aslında hiçbir şey ifade etmeyen ve pek yuvarlak lâflardan ibaret olan) **amaca ulaştıracak vasıtaların nelerden ibaret** olduğu yolundaki soruya karşı, Mehmet Turgut'un cevabı aynen şöyledir: «Hükûmetin görüşü, Hükûmet programında mevcuttur... Hükûmetin bir üyesi olarak görüşüm, Hükûmetin görüşünden farklı değildir.»

Bu *sözler*, «gençleri ve dolayısiyle kamu oyunu aldatma çabasının en açık bir örneği» dir. Çünkü Hükûmet programında, petrol sorunu konusunda, sadece alınması düşünülen *tedbirler değil, bir tek petrol kelimesi* bile yer almamıştır. Dinleyicilerimin, Millet Meclisi tutanaklarının 36 ncı cildinin 495-504 üncü sahifelerinde ve Cumhuriyet Senatosu tutanaklarının 25 *inci cildinin* 358-367 nci sahifelerinde yer alan Hükûmet programına lütfen bakmalarını tavsiye ederim. Nitekim bu sükûttan dolayıdır ki İnönü, CHP Grubu adına yaptığı Hükûmet programını tenkid konuşmasında, (37 nci cildin 12 nci sahifesinde) aynen şöyle demiştir: «Programda hiç değinilmemiş olan petrol konusunda, yerli ham petrol üretim ve tasfiyesinin hızlandırılmasını ve petrol fiatlarının indirilmesini sağlamak üzere zamanımızda alınmaya başlanmış tedbirleri, yeni Hükûmetin de benimseyerek devam ettireceğini umarız.»

Hükûmet programında petrole ilişkin bir kelime bulunmadığını, Bakanın unutmuş olmasına imkân yoktur. Çünkü Bay Turgut, gençlerin sorusuna derhal cevap vermemiş, soruları yazılı olarak istemiş; ve vecizelerini iki gün hazırlandıktan sonra kaleme almıştır. Kaldı ki, bu Bakan, daha pek kısa bir süre önce, Petrol Komisyonunda *«Hükûmetin Petrol* Kanunu alanında bir görüşü yoktur» diyen kişidir.

Şimdi, Hükûmet programında petrolden *bir kelime söz yok iken, cebinde Hükûmetin* programını taşımasına imkân bulunmıyan gençleri ve kamu oyunu aldatmak için, Hükûmet programındaki tedbirlere (vasıtalara) *atıfta bulunma yoluna rahatça sapabilen* (yani bir nevi yalana başvuran) kişilerden «yalnız petrol dâvasının memleket yararına çözüme bağlanması» nı değil, herhangi bir memleket *dâvasının olumlu bir surette* çözülmesini beklemeğe aklen imkân yoktur. «Kritik anı atlat da, ne şekilde ve hangi araçlara başvurarak atlatırsan atlat» diyen Makyevelist zihniyeti benimsemiş siyaset canbazları, çağdaş dünyada, kendi memleketleri için sadece tehlikeler ve felâketler hazırlayabilirler.

Bu münasebetle belirtmek isteriz ki, bu kişilerin «gençliğe ve halka yalan söylemeleri» kadar, «petrol konusundaki gerçek görüşlerini halktan saklamak istemeleri» de, pek önemli olumsuz bir anlama sahiptir. Demokrasilerde siyaset adamlarının ve partilerin iktidara gelebilmelerinin ve iktidarda kalabilmelerinin tek vasıtası ve hattâ sebebi onların «Devlet idaresindeki gerçek (samimî) görüşlerini halka duyurmaları ve bu görüşlerin çoğunluk tarafından benimsenmesi» dir. AP nin ve ona her bakımdan pek uygun düşen bir politikacı tipi olan Mehmet Turgut'un ise, «gerçek görüşlerini halka duyuracak yerde, bu görüşleri halktan büyük bir itina ve titizlikle saklamağa çalışmaları, hattâ fikirlerini saklayabilmek için yalana bile başvurmaktan kaçınmamaları», bizzat bu kişilerin «kendi gerçek görüşlerinin halk tarafından asla kabul *edilmiyeceğini idrak etmiş olduk*ları» nı gösterir. Evet Mehmet Turgut ve onun yol arkadaşları bilmektedirler ki, milletin büyük çoğunluğu, kendilerinin petrol konusundaki *(ve maden konusundaki)* görüşlerini duyarsa, onlara rey vermiyecektir, hattâ onlara karşı ağır ithamlarda bulunacaktır. Gerçekten 20. Yüzyılın ikinci yarısında, «*iktisadî alanda geri kalmış* bir ülkenin servet kaynaklarını, yabancı sermayenin sömürmesine göz yuman hattâ bu durumun devamı...

→

(★) **Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtının ve Türkiye Millî Talebe Federasyonunun düzenlediği 30.8.1965 günlü «petrolde son durum» (petrol komisyonunun ortaya çıkardığı gerçekler) konulu konferansın tam metni.**

(1) **Bu münasebetle kısaca dokunmak isteriz ki, petrol alanında ilk defa yabancı dev petrol şirketlerinin elindeki petrol işletmelerini devletleştirmek «yabancı petrol şirketlerinin, yerli devletin menfaatlerini hiçe saymasına karşı gerekli tepkide bulunan memleket» Meksika olmuştur. 1938 senesinde yabancı petrol şirketlerinin Meksika kanunlarına karşı reaksiyon olarak üretimi 1/6 e indirmeleri üzerine, Meksika Devleti petrolleri devletleştirmiş ve bunu Anayasasına koyduğu bir hükümle perçinleştirmiştir. İşte o zamandanberi yabancı şirketlerin petrol ve maden imtiyaz veya ruhsatnamelerinin devletleştirilme suretiyle sona erdirilmesi (Mexikanisation Mexikanizeysin) tabiri ile ifade edilmektedir.**

(2) **«Petrolcülüğün sadece özel teşebbüse hasredilmesi» ni öngören Petrol Kanunu hükmünün değiştirilmesi ve «Devletin bu hakka sahip olduğunun açıkça belirtilmesi» konusunda cereyan eden görüşmelerde değişikliği destekleyen ve karşı fikirleri teker teker cevaplandıran izahlarımızdan sonra Enerji Bakanı Turgut, «Profesör Aksoy'un bu izahlarından sonra açıklıyacağım hususlar var kapalı celse yapılmasını isterim» demiş ve bu sayede bütün uzmanlardan başka Komisyon üyesi olmıyan Milletvekillerini ve Senatörleri de Komisyonun dışında bırakma taktiğini uygulamıştır. Böyle bir hükümle ilgili olarak herhangi bir «gizli bilgi» verileceğini tasavvur etmeğe imkân yoktur. Oysa ki açık bilgi vermekte tam bir aciz içinde bulunan bu zat, kapalı celseyi üç saat sürdürebilmiştir.**

(3) **Kur'anın emri icabı namaza yanaşmadığını söyleyen Bektaşi, nasıl «sarhoşsan veya abdestsizsen» ibaresi hiç yokmuş gibi emrin sadece ikinci yarısını dile getirme yoluna gitmişse, Bay Turgut da, «TP'nin 8 inci ruhsatname talebini aylardır kabul etmediğini saklıyarak» Bektaşi kurnazlığı ile milleti aldatma peşindedir.**

SOVYETLER BİRLİĞİ GEZİSİ

Odesa - Moskova - Bakû - Taşkent - Semerkant

3

Melih Cevdet Anday

BAKU'DA NIZAMI MUZESI: Nişler için de ölmüş ozanların heykelleri görünüyor.

BAKU

Biz Moskov'da iken Aziz Nesin Leningrad'a gitmişti; Ekber Babayef'le üç kişi uçağa binip Baku'nun yolunu tutuyoruz. Aziz Nesin'le orada buluşacağız. Babayef Bakulu. Sovyetler Birliği'nde sık sık bir Babayef'le karşılaşıtk, tanıştık. Işte Baku hava alanında bizi karşılayanlardan biri de gene Babayef, ozan Adil Babayef... Sonra Moskova'daki Asya - Afrika yazarları toplantısında tanışacağımız Ker Babayef.

Iki yıl önce, ben Türk Edebiyatçılar Birliği başkanı iken, Azerbaycan Yazarları Birliği başkanı Mehdi Hüseyin Istanbul'a gelmişti. Bizim Birlikte aramış beni, sonra konsoloshanedeki bir kokteyl partide buluşup konuşmuştuk. Daha Odesa'dan başlayarak bana:

— Biliyor musunuz Mehdi Hüseyin öldü, dediler. Dostunuz Mehdi Hüseyin.

Tanıştıklığımızı Türkiye yolculuğu üstüne *yazdığı kitaptan biliyorlar.* Moskova'ya indik, orada da aynı sözler. Baku'ya giderken uçakta bizim Babayef:

— Baku'da da Mehdi Hüseyin'in eşini ziyarete gideriz, diyor.

Vakitsiz ölen Mehdi Hüseyin ikinci kez, Podgorni ile gene gelmiş yurdumuza, ben dönerken bir elbiselik kumaş almış buradan, diktirmiş onu Baku'da, bir sabah eşine:

— Yeni elbisemi giyeyim, demiş.

Ama vazgeçmiş sonra, işte o gün ölü vermiş biçare. Eşini, kızını, oğlunu, dostlarını keder içinde bırakmış. Çok sevilen bir yazar olduğunu orada yakından gördüm.

Moskova'da bıraktığımız Resul Rıza da bana:

— Baku'da bizim eve gidin, karım da, oğlum da yazardırlar, tanışırsınız, ben geleceğinizi yazdım, demişti.

Böylece, dost ve kardeş Azerbaycan'ın başkentinde yakınlarımız, bizi tanıyanlar, bekliyenler bulunduğunu düşünmek yolculuğumuza daha da içtenlik katıyor.

Üç saat süren uçak yolculuğundan sonra Baku hava alanına indik. Otomobillere atlayıp şehrin yolunu tuttuk. Az sonra petrol kuyuları başladı. Bu görünüyü size nasıl anlatsam?

Göz alabildiğine bir düzlük düşünün, *bu düzlük üzerinde hiç ağaç yoktur,* yalnız ve yalnız kuyular, madeni kuyu kuleleri, kuyular, kuyular, kuyulardan bir orman... Yakınlarından geçtiğimiz kuyulara bakıyoruz, bir tek insan göremiyoruz, hep*si de kendi* kendine işliyor. Bırakılmış bir şehir sanki. Aziz Nesin'in dediği gibi ürküntü veriyor insana. Sovyetler Birliği'nin daha bir çok yerinde petrol vardır, ama yeni bulunanları da katın, Baku petrolünün niteliğine hiç biri ulaşamıyormuş.

Geniş asfalt caddeleriyle şehir başlıyor. Büyük yapılar, ağaçlıklı yollar, alanlar, alanlarda heykeller... Genceli Nizmai'nin heykeli, Fuzuli'nin heykeli, Azerbaycan'ın tanınmış ozanı, bir kaç yıl önce ölmüş olan Samed Vurgun'un heykeli. Sonra ta ilerde, tepede, Baku koyuna bakan Kirof'un heykeli. Leningrad komiseri iken öldürülen Kirof, burada kalmış, çalışmış, Bakuluların sevgisini kazanmışlır. Doğruca Inturist Oteline gidiyoruz.

Nazım Hikmet Baku'yu İstanbul'a benzetirmiş, ben daha çok İzmir'e benzettim. Oraya varıp da Bahr-ı Hazar şiirini anım*samamak olur mu?*

Uçsuz bucaksız tuzlu bir sudur Hazar

Baku'nun eski günlerini bilenlerden öğreniyoruz ki, şehir tanınmıyacak kadar değişmiştir. Kıyı boyunca, kilometrelerce uzanan bir park yapmışlar; bu parkta gazinolar, kahveler, plâjlar, fıskiyeli havuzlar var. Burası özellikle akşam üstleri ve geceleri çok kalabalık oluyor. Parkı çevreliyen büyük caddede troleybüs işliyor. Bizim otel de bu caddenin üstünde. Odamın balkonu caddeye, parka ve Hazar'a bakıyor. Bir oturma ve çalışma odam, bir de yatak odam var. Banyoda her an sıcak su bulabiliyorum. Üçüncü kattaki lokanta salonu büyüktür, pencereleri denize bakıyor. Akşam yemeği için salona çıkıyoruz, salonda uzun bir *turist* masası var, Afrikalılar, Asyalılar, Avrupalılar yanyana... Sonra caz... ve dans edenler. Biz, romancı gılman Musa ile oturuyoruz, ötekiler Aziz'i karşılamağa gittiler. Votkalarımızla ikra (havyar) geliyor. Gılmaz Musa'nın romanlarından başka, *senaryoları ve oyunları da var;* yazılarından bizim para ile dörtyüzbin lira kadar kazanmış. Yaşar Kemal'e:

— Ben sizi milyoner sanırdım, diyor.

O zaman Mehdi Hüseyin'in İstanbulda *bana söyledikleri aklıma geliyor,* Azerbaycanlı yazarların listesini çıkarmış, tek tek adlarını okuyarak:

— Bunun otomobili vaaar, bunun otomobili vaaar... diye saymıştı.

Azerbaycanlılar bizim gibi kısa «var» demezler, biraz uzatarak «Vaar» derler. Rahat anlaşıyoruz. Hele birkaç gün oturduktan sonra, Azer lehçesindeki bizimkine uymayan ufak tefek değişiklikleri de kavradık, hiç bir güçlük kalmadı aramızda. Onlar indik demezler, düştük derler. Sözgelişi, bir Bakulu, «Şimdi size gelirken otobüsten düştüm.» derse, sakın «Geçmiş *olsun, bir yerinize birşey oldu mu?»* demeyin!! «Danışmak» konuşmak, söylemek demektir: «Yahşı danışırsan» güzel söylüyorsun, «Düz danışırsan» doğru söylüyorsun anlamındadır. «Beli» evet demek, «Görkemli» ünlü, meşhur anlamına gelir.

Daha biz sofradayken Aziz de geldi. *Yanımda Svetlana var, Orhan Kemal* üstüne doktora tezi hazırlamaktadır.

Bakulular:

— Kaç ay kalacaksınız? diye soruyorlar.

Birkaç gün için geldiğimizi, buradan Taşkent'e, Semerkant'a gideceğimizi söyliyoruz. *Üzüldükleri belli oluyor.* Gılman Musa, düşünceli, vakur bir adam. Daha ilk akşamdan edebiyat tartışmasına girdik. İçtenliğini, dostluğunu hep anacağım. Sevimli genç ozan Adil Babayef öyle, Türkiyeli meslekdaşları ile tanıştığı, danıştığı için sevinçli; ilk şiirini Samed Vurgun'a okumuş, beğendirmiş, ondan sonra kitapları çıkarmağa başlamış... Yeni akımın temsilcilerinden. Azerbaycan şiirinde yeni akımı, özgür koşuktan yana olanlar temsil ediyor. Bir de eski ozanlar *aruzcular* varmış. Aralarında bir çekişme olduğu anlaşılıyor. Bana da soruyorlar, «Özgür koşuk mu, yoksa aruz mu?» diye. Yeni akımın sürükleyicisi, görkemli ozan Resul Rızağdır.

BİLİMLER AKADEMİSİNDE

Ertesi gün Bilimler Akademisini ziyaretim alanındaki başarılarını ne denli öv. retim alanındaki başarılarını de denli övsem azdır. Bir kez bütün Sovyetler Birliğinde olduğu gibi, sekiz yıllık zorunlu ilk okulu okumayan yok. Ama asıl önemlisi ondan sonra başlıyor. Sekiz yıllık ilkokulu bitiren gençler için bütün öğretim dalları açıktır, hiç bir çocuk şu ya da bu yüzden okuyamadığını söyliyecek durumda değildir, ona istediği öğrenimi yapması için bütün kolaylıklar gösterilmiştir. Özellikle teknik öğretim gözdedir. Bilim*ler Akademisi ile (ondan sonra ziyaret ettiğimiz)* Üniversite, birbirlerini destekliyerek, işbirliği yaparak çalışmaktadırlar. Liseyi bitirenler başka büyük şehirlere, bu arada en çok Moskova'ya yüksek öğrenim *için gidiyorlar; üniversiteyi bitirenler* de doktora yapmak için. Öğrenimlerini Moskova'da yapmış bir çok bilim adamları, öğretmenleri var. Kızlar, erkeklerle yarış halindedirler. Akademideki toplantıda tanıdığım, sonra bir kaç kez daha buluşup konuştuğum Azerbaycanlı toplumbilimci-iktisatçı genç hanım Esmeralda, bilgisi ve gözlemleri ile bende çok olumlu bir izlenim bıraktı; dünyanın her yeri için sevimli bir bilgindi. Türkiye'nin sosyal-politik durumu üstüne inceleme kitapları var. *Türkiye'deki düşün akımlarını bütün ay*rıntıları ile izlemiş, izlemekte.

Akademideki toplantıda, dilimizi özleştirme akımımız üstüne sorular sordular bize. Biz de gerekli karşılıkları verdik, kısaca. Azerbaycanlı bilim adamları, yazarlar, ama özellikle yaşlıca olanlar, bizim Türkçecilik akımını tutmuyorlar. Burada size önemli bulduğum bir tartışmayı açacağım. Bizde dili özleştirme akımına karşı başlıca iki yerme vardır: 1) Özleştirmecilik dilde ırkçılıktır. 2) Özleştirme*ciler Moskova'dan emir alıyorlar.* Bu iki yerginin de temelsiz olduğunu işte ispat ediyorum:

Azerbaycan'da da, Özbekistan'da da bizim dil akımımızı tutmuyorlar. Demek k ırkçılık yakıştırmaları tümden sakat Moskova'nın emrine gelince, Moskova'nın Türkçecilik akımından böylesine bir çıkarı olsaydı, bizden önce Azerbaycan'da, Özbekistan'da uygulamağa kalkardı bunu. Bilimler Akademisindeki sayın bilginler,

— Dile müdahale edilmez, diyorlar, *dil kendi kendine değiştiği kadar değişir,* yavaş yavaş...

Bu kanılarına destek olarak da, halkın anladığı bir dili değiştirmenin yanlış olduğunu ileri sürüyorlar. Oysa Azer dilinde farsca sözcükler çokçadır, ama eski ozanlarının yazdıklarını halkın kolayca anladığı kanısı bizi pek kandırmıyor. Soruyoruz.

— Anlar, diyorlar.

Fuzuli'den beyitler okuyoruz, «Bunu ve benzerlerini kolayca anlar mı Azerbay*can halkı?»* diye soruyoruz. «Anlamaz elbet anlamına gülümsüyorlar o vakit. Aziz Nesin:

— Sizde de bizim gibi düşünenler çıksa? diye sordu, Azerbaycan dilini özleştirmeye kalkanlar çıksa?

Bir bilgin (sanırım bir tarihçi idi):

— Olamaz böyle şey, dedi, çıkamaz.

Kendi adına söyledi her halde, olur a, istemez, istemez.

Şimdi ben buna dayanarak, bizdeki özleştirme düşmanlarını komünist saymağa kalksam doğru olur mu?

Oradan, daha tamamlanmamış olan büyük üniversite sitesine gittik. Profesörlerle doçentler bizi bekliyorlarmış, onlarla oturup konuştuk. Notlarına bakarak bize Türk edebiyatı üstüne sorular sordular, bilgi istediler.

YAZARLAR BİRLİĞİNDE

Yazarlar Birliğindeki toplantı müsamere *salonunda oldu. Biz üç kişi ve Azer*baycan Yazarlar Birliği Başkanı, eski cumhur başkanı Mirza İbrahim, Ekber Babayef, Svetlana sahneye çıktık, oradaki is-

---

si için yabancı sermayeden yana büyük çabalar sarf eden bu kişiler» in, 30 milyonun refahını amaç edinmiş ve idealist (veya sadece *realist)* bütün çevreler *tarafından mahkûm* edileceği şüphesizdir. Bu memleketin servet kaynaklarını, bizim başarabildiğimiz noktayabancı ile yerliye eşit olarak sunan (4) insanlar, 27 Mayıstan bu yana her gün biraz daha uyanan Türk Gençliği karşısında, kendi gerçek görüşlerini dile getirecek cesareti gösterememektedirler. Gerçi bir memleketin tabiî servetlerini yabancıların işletme ve sömürmesine sunanlar, zamanımızda başka yerlerde de vardır. Buna rağmen, kimsenin hakkını yememek için itiraf etmek isteriz ki, bizim Çombeler, bir bakıma Kongolu mezheptaşlarından daha ileridirler. Çünkü Kongolu *Çombe, hiç değilse «tuttuğu yolun memleke*ti için hayırlı olduğuna kani» dir ki, görüşünü ve yolunu açıkca dile getirebilmektedir. Bizimkiler ise benimsedikleri görüş ve tutumun memlek zararına olduğunu idrak ettikleri halde, yollarına dört nala devam etmektedirler. Eğer görüşlerinin memleket ya*rarına alabileceğini kabul etselerdi,* bunu saklamak ve hattâ görüşlerinin belli olması için yalana bile baş vurmak» yoluna saparlar mı idi? Hülâsa Kongolu Çombenin şöhreti, biraz da «kâzip şöhret» dir. Dünyada her alanda elden üstün el vardır...

AP nin ve Enerji Bakanının, petrol ko*nusunda kendilerinin benimsediği* görüşün ve tuttuğu yolun, memleketin pek zararına olduğunu bildikleri (idrak ettikleri), son bir olay ile en açık ve kesin surette ortaya çıkmıştır:

(4) Hattâ yabancı şirketlerin elde ettikleri iktisadi değerleri transfer etmeleri, yani *alıp götürmeleri caiz sayıldığına* yerli müesseselerin ise bu değerleri Türkiye'de muhafaza etmeleri esası kabul edildiğine göre, yabancı şirketlere eşit değil, daha üstün imkânlar sağlayan..

AP nın bütün Bakanları önseçime katıldığı halde, sadece bir tek Bakanın önseçim*lere katılmasına müsaade edilmemiştir. O da,* iş başına geldiği gündenberi «sadece petrol konusundaki tutumu ile kamu oyu önüne çıkmış bulunan Mehmet Turgut» tur. Bunu, «partinin herhangi bir hesaplaması, önemsiz *takdiri» olarak değerlendirmeğe* imkân yoktur. Bakanlık yapan şahıslar, faaliyetleri ile kamu oyu ve kendi parti teşkilâtı karşısına çıkmış bulunan kimseler olarak, önseçimden kaçamazlar. Parti Genel Başkanlarının bile, Merkez kontenjanından şu veya bu yerin listesine konulması izah götürebilir. Fakat seçim anında devlet işini idare *etmekte olan* Bakanların, önseçime katılmamaları, ancak ve ancak «yaptıkları işlerin, (tuttukları yolun) hesabını vermekten kaçınmaları» ile, yani «kendi parti teşkilâtının bile, Bakanı mah*kûm etmesinden korkmak» ile izah* olunabilir. Parti Genel Başkanı dahi (Başbakan Yardımcısı olduğu için) önseçimlere girdiği halde, Mehmet Turgut niçin önseçimlere katılmamıştır? Eskiden Milletvekili olduğu Afyon teşkilâtı «bu *Bakanı* Milletvekili olarak istemediğini» açıkça bildirince, Mehmet Turgut kendi doğum yeri olan Gaziantep'e başvurmuş ve oraya gitmiştir. Fakat «yabancı sermayenin hayranı ve savunucusu olan Bakan», hemşerisi gençler tarafından «Petrol dâvamızdaki tutumundan ötürü, öylesine hırpa*lanmış» tır ki, Genel Merkez «onun önseçime* girmesi halinde, uğrayacağı korkunç hezimet yüzünden, partinin petrol dâvasındaki tutumunun da kamu oyu önünde mahkûm edilmiş olacağını» anlamış ve kendisini merkez adayı olarak göstereceğini, «önseçimlere katılmaması lâzım geldiğini» Turgut'a bildirmiştir. Gerçekten Mehmet Turgut'a, kendi doğum yeri olan Kilis'ten bile «petrol konusunda nihayet bir görüşe ulaşabildinse, gel konuşalım» diyen ve düzinelerle imza taşıyan telgraflar gönderilmiştir

AP nin petrol konusundaki görüşlerine körü körüne kanal olan, hattâ bu konuda kıraldan ziyade kıral taraftarlığı yapan (yani Süleyman Demirel'in talimatını bile aşacak kadar Mobil ve diğer yabancı şirketler lehine adımlar atan) Mehmet Turgut'u, bizzat AP teşkilâtının dahi muhakkak surette *liste dışı bırakacağını teslim ederek ona gö*re hareket eden kişiler, «günahlarının ve memleket zararına hareket ettiklerinin tam şuuru içinde bulunuyorlar» demektir. Bir memleket için en büyük felâketlerden biri, «tuttukları yolun milletin ve memleketin hayrına olmadığını içlerinden teslim eden kimselerin, iş başında kalmaları» dır

(Devam edecek)

kemlelere oturduk. Aşağıda seyirci durumunda da yüzlerce Bakulu yazar. Çok hoş sohbet bir kişi olan Mirza İbrahim, bizi tanıttı arkadaşlarına, sonra da:

— Soracaklarınız varsa sorun! dedi.

Orada da dil tartışması açıldı. Bu *tartışmayı Mirza İbrahim tatlıya bağladı,* Akademide de bizimle birlikte olduğu için aynı lâfların bir daha söylenmesinden hoşlanmamıştı her halde.

— Arkadaşlar, dedi, Türk yazarların kendi işleridir bu, anlattıklarına göre başarıya da ermişler, bunu tartışmak bize düşmez... Edebiyat üzerinde duralım biz.

Bunun üzerine edebiyat konuları ele alındı. Türk Edebiyatçılar Birliğinin çalışmaları *üstüne bilgi istediler, bu* soruyu ben cevaplandırdım. Sovyetler Birliğinde Yazarlar Birlikleri, bir çeşit devlet *kurumlarıdır ve çok güçlüdürler.* Kitaplar, dergiler bastırmak bu birliklerin işidir; yazarların çalışmaları, yaratmaları, yaşamaları, bu birliklere üye olmakla yürür.

— Bizim Edebiyatçılar Birliği, yazarlarımıza bir hizmette bulunacak durumda değildir, dedim. Tersine olarak bir takım yazarlarımız karşılık beklemeden çalışırlar. Birlik'te. Küçücük bir odamız var. *Her yıl bir yıllık çıkarırız zor zor.* Bir takım toplumsal konularda edebiyatçılarımızın sesini duyurmağa çalışırız.. O kadar.

Bunun üzerine yaşlıca bir üye:

— Duyuyoruz ki, dedi, Abdülhak Hâmid artık sevilmiyor, okunmuyormuş Türkiye'de. Büyük şairinize karşı bu haksızlığı nasıl reva görürsünüz?

Ben:

— *Bizim Abdülhak Hâmid için ayrıca* bir kötülüğümüz olmadı, dedim. Abdülhak Hâmid artık okunmuyor, sevilmiyor, sanırım iyi bir şair olmadığı anlaşıldı da ondan...

Soruyu soran:

— Biz öyle düşünmüyoruz, diye bağırdı aşağıdan.

Baku'daki edebiyat cepheleri böylece yavaş yavaş ortaya çıkıyordu. Abdülhak *Hâmid'i savunanlar, Orhan Seyfi ile Yu*suf Ziya'yı da sordular. Anladım ki onlardan sonraki Türk edebiyatı üstüne bir takım Azerbaycanlı yazarların bilgileri azdır. Özbekistan'da da benzeri durumla karşılaştık. Birinci Dünya Savaşından sonra Baku'ya, Taşkent'e, İstanbul'dan bir takım öğretmenler gidiyor; bunlar orada Türk edebiyatı okutuyorlar. Ondan sonra bu iki ülke ile Türkiye'nin ilişkileri azala *azala nerdeyse hiçe iniyor. Biz de* onları tanımağa boş vermişiz. Böylece aramızdaki kültür alış verişi, geçmişteki kültür alış verişinden öteye gitmiyor.

Ama genç; ozanlar, genç düşün erleri ve edebiyatçıları ile de konuştum. Bunlardan kimi, Yazarlar Birliğindeki toplantıda da bulunmuştu. Bize, «Eskilerimiz böyledir işte» dediler, «Alıştıklarından, bildiklerinden vaz geçmezler. Ama biz *onlar gibi düşünmüyoruz,* yeni kuşaklar onların izinden gitmiyorlar, bu yüzden de aramızda bir savaşım var.»

Resul Rıza'nın evinde en gençleri ile tanıştım. Yazarlar Birliğindeki toplantıdan çıktıktan s o n r a, Resul Rıza'nın e ş i Bayan Nigâr ve oğlu Anar, bizi evlerine çağırdılar. Adil Babayef de yanımızda. İkindi vakti idi. Resul Rıza'nın evine gittik. Bir apartmanın ikinci katında büyük bir daire, iki büyük salonu var, salonlardan birinde bir piyano duruyor. Duvarlarda modern Azerbaycanlı ressamla*rın resimleri var.* Bunlar en yeni anlayışlarla yapılmış, dünyanın neresinde gösterilirse gösterilsin beğenilecek modern yapıtlardı. Nigâr hanım masaya buyur etti, masamız yemeklerle, içkilerle doluverdi. Oysa biz akşama Mirza İbrahim'in yemeğine gideceğiz. Oralarda akşam yemeği erken yenir. Aman zaman, dinlemiyorlar. Biz de bu yüzden Mirsa İbrahim'in sofrasındaki o güzel yemeklerden ancak birer lokma tatmak talihsizliğine uğrayacağız. Anar yabancı dil biliyor, kültürlü, akıllı bir genç,

— *Sizinle tanışmak istiyen arkadaşla*rım gelecek, rica ederim erken kalkmayın, dedi.

İki genç ozan, bir müzisyen, bir eleştirmeci geldi. Müzisyen olan genç, ünlü besteci Kara Karayef'in öğrencisi. Şostakoviç ve Haçaturyan ile birlikte üç büyük Sovyet bestecisinden biri olan Kara Karayef'in adını epeydir duyuyordum, eserlerini dinliyememiştim ama. Verdikleri bilgilere dayanarak söyliyeyim, Kara Karayef modern bir Azerbaycan müzisyenidir, halk temalarını işlemektedir, öyle ki Azerbaycan halkı, *modern bir yöntemle* çalıştığı halde onun yapıtlarına karşı bir yadırgama duymuyor, giderek onun bestelerinden parçalar bile mırıldanıyor. Bu benim için gerçekten ilginç bir konuydu, çünkü bizim de en önemli sorunlarımızdan biri müzik sorunuydu. Kara Karayef'in başarısının sırrını çok merak ediyordum. Kendisi ile Baku'da tanışacağımızı ummuştum, olmadı, ondan bir iki plâk getirdim. *Burada şunu da ekliyeyim,* Azerbaycan halk müziği, türkülerdedir sadece, bizim alaturka çeşidi bir müzikleri yok onların. Bu bakımdan Kara Karayef'in işi bizim durumumuza göre daha az güç ol*muştur diyeceğim. Bizde ise,* türküler unutturulup alaturka güclendikçe bir Kara Karayef yetiştirmemiz olanağı gittikçe azalıyor. Sevinerek gördüm ki, Azerbaycanlılar onu benimsemişler, övünüyorlar onunla. «Biz batı müziği taklidi şeyleri sevmeyiz» diyenlere rastlamadım.

Resul Rıza'nın evinde, gerçek bir sanat ve edebiyat çevresi içinde bulunduğumuzu anlıyorduk. Seviyeli bir gençlik çevresi idi bu. Genç ozanların okudukları şiirler çok hoşumuza gitti.

Adil Babayef de orada en y e n i *şiirlerini okudu, bize yeniden tanıttı* kendini. Müzisyen olan genç, kendi bestelerinden bir iki parça çaldı, Kara Karayef'in yolunda. Ben de şiirlerimden okudum. Şiir, edebiyat konuları üzerinde konuştuk. Bizden Türkiye'deki sanat hayatı üstüne bilgi istediler, özellikle tiyatrolarımız üzerinde çok durdular, oynanan yeni piyesleri, çeviri piyesleri sordular.

MIRZA IBRAHIM'IN YEMEĞINDE

Akşam Mirza İbrahim'in, İnturist Otelinin yukarı katında bizim için verdiği yemeğe gittik. On, onbeş kişi kadardık. Aramızda iki hanım var, biri Nigâr Resul Rıza, öteki Moskova'da Türk dil ve *edebiyatı öğrencisi Gürcü Svetlana.* Svetlana'nın gürcü olduğunu öğrenince, Yazarlar Birliği Başkanı Mirza İbrahim, başından geçen bir olayı anlattı. Ünlü Gürcü ozanı Leonidze'nin doğum gününü kutlamak için, Gürcüstan başkenti Tiflis'te bir toplantı düzenlenmiş, Sovyetler Birliği'nin her yanından temsilciler ve bu arada Azerbaycan'dan da Mirza İbrahim davetli. İstasyonda Mirza İbrahim'i, arka*daşları ile birlikte Leonidze* karşılamış, hemen orada bir sofraya oturmuşlar, başlamışlar yemeğe ve güzel Gürcü şarabı içmeye. Mirza:

— E... Biz Azerbaycanlıyız, çaysız duramayız, diye devam ediyor.

Eğilmiş Leonidze'nin kulağına:

— Leonidze çay yok mu çay? demiş.

Leonidze:

— Çay mı? Geliyor, hiç merak etme sen, diye cevap vermiş.

Oradan kalkmışlar, bilmem ne bağlarına gitmişler, yeni bir sofra, gene yiyip içmişler. Bir ara Mirza İbrahim, Leonidze'nin kulağına eğilmiş.

— Leonidze çay yok mu çay? diye sormuş.

Leonidze:

— Çay mı? demiş hiç merak etme sen, şimdi gelir.

Oradan da bilmem kaç saat sonra, bilmem kimi karşılamak üzere gene istasyona gidilmiş. İstasyonda da gene sofra, etler, tulumlar içinde güzel Gürcü şarabı.. Gece yarısına doğru, artık çaysızlıktan bunalan Mirza İbrahim yavaşça:

Leonidze, çay hani?

Diye soracak olmuş, o zaman Leonid*ze elini beline koymuş* (Uzun boylu bir adamdı diyor Mirza) sert sert demiş ki:

— Bana bak Mirza. Gürcistan'a mı geldin, yoksa çayhaneye mi?

BIR SOVHOZ

Bir gün de Baku'dan epey uzakta bir Sovhoz'u görmiye gittik. İki otomobilde altı kişiydik. Öğleye doğru vardık Sovhoz'un merkezine. Azerbaycanlı genç Sovhoz müdürü bizi karşıladı, çaylarımızı içerken Sovhoz'un çalışması ve durumu ile ilgili konular üzerinde konuştuk, bilgi aldık. *Genç müdürün bende bıraktığı izlenimi* söyliyeyim önce: Ciddi, bilgili, sorularımıza en doğru karşılıkları vermek için kafasını yoran, güvenilir, çalışkan bir genç. Bir Sovhoz'un ne olduğunu ilk orada gördüm. Bilindiği gibi Sovhoz, devlet çiftliğidir. Bir de kollektif çiftlikler var Sovyetler Birliğinde, onlara da Kolhoz deniyor. Bütün ülkede köylüler, ya Sovhozlarda, ya Kolhozlarda çalışırlar. Bu çiftliklerde bizim köy dediğimiz topluluğu aramak boşunadır. Shovhozlar, Kollhozlar büyük tarım merkezleridir. Binlerce işçi çalışır iç*lerinde ve elbet oturma merkezlerinde bü*tün uygarlık ihtiyaçlarını doyuracak kurumlar kurulmuştur. Bunların en başında çocuk yuvaları gelir. Sovyet köylüsü, daha doğru deyimi ile Sovhoz ile Kolhoz işçisi, erkek kadın, evli ise gözü arkada kalmadan çalışma yerine gider, çocuğuna kendisinden daha iyi, çok daha iyi bakılacağını bilir çünkü. Sovyetler Birliğinde kökünden çözülmüş, her yerde çözülmüş dâvalardan biridir çocuk dâvası; bunun gibi eğitim, sağlık işleri de kökünden çözülmüştür. Orada bir köylü, bir memur, bir işçi, çocuklarının bakımından, eğitiminden, sağlığından, kendi sağlığından ve geleceğinden şu kadar kuşku duymaz.

[illegible]u'da Kirpi adındaki mizah dergisinin yayınevine gitmiştik, orada «Bizim en yaş*lımız» diye tanıttıkları bir yazar:*

— Biz kendimizi Fransa ile İngiltere ile ölçüyoruz, diye övündüydü.

Gelelim Sovhozlara, Kolhozlara.... Çocuk yuvalarından, hastahanelerden başka, her çiftliğin bir kültür sarayı var. Burada kütüphane, tiyatro ve sinema salonları, spor yerleri bulunur mutlaka. Köylüler ortak işlemeden arta kalan zamanlarında kendi evlerinin küçük bahçelerinde çalışır ve ürettiklerini satarak gelirlerini arttırırlar. Sovhozların ve Kolhozların, işle*dikleri mala göre, üretecekleri miktar* plânda gösterilmiştir. Sovhozlular aylık, Kolhozlular pay alırlar. Ayrıca her iki iş*letmede çalışanlara yıl sonunda üretim* üzerinden prim dağıtılır. Sovhoz ve Kolhoz, köylünün yaşamasının garantisidir. Onsuz bir köylü karaya vurmuş balık durumuna düşer. Öylesine bir birlik ve bağlantı sağlamıştır bu kurumlar. Bunu niçin yazıyorum? Hitler, Sovyetler Birliğinde her girdiği yerde toprakları köylülere dağıtacağını vaad etmiş... Fakat sonucun şaşırtıcılığına bakın, her yerde, o yaktığı, *yıktığı Kolkhozları, Sovhozları yeniden* kurmak zorunda kalmış, başka türlü başlatamamış üretime. Demek ki Sovyet tarım işçisini, Kolhozdan, Sovhozdan ayrı düşünebilmek olacak işlerden değildir.

Gittiğimiz Sovhozun meyve bahçesi, hayvancılık *bölümü, pamuk tarlası vardı.* Biz bunlardan ancak meyve bahçeleri ile, hayvancılık bölümünü gezebildik. Bu arada müdürden sadece bu Sovhoz üzerine değil, genel olarak Sovyetler Birliğindeki tarım çalışmaları üstüne bilgi aldık. Üretimin arttırılması için neler yapıldığını, kimi dalda üretim artmıyorsa bunun nedenini, az verimli toprağa düşmüş Sovhoz ve Kolhozlarla verimli topraklara düşmüş Sovhoz ve Kolhozlar arasındaki ayrımları sorduk. Müdürün verdiği cevaplar arasında ilginç olanlar şunlardır: Toprağının *verimsizliğinden ötürü veterince üretim* yapamıyan Sovhozların açığı, iyi topraklara düşmüş ve üretim sınırını aşmış Sovhozların fazlası ile kapatılıyormuş kimi yerde. Bu ve plânda öngörülen üretim miktarını aşan bir Sovhozdan bir dahaki yıl o üstün miktar üzerinden üretim beklenmesi, kimi yerde Sovhozları, ucu ucuna plândaki miktarlarda kalmaları sonucunu doğuruyormuş.

Ama genel olarak durum şudur ki, bir köylü, Sovhozunun ya da Kolhozunun zenginleşmesi ile kendisinin de zenginleşeceğini bilmektedir. Bunu bütün Sovyetler ülkesi için genel bir kural olarak alabilirsiniz. Orada herkes çalışması ölçüsünde kazançtan pay alır ve herkesin çalışması arttıkça, herkesin durumunun daha iyi olacağını bilir. Çalışma dışında bir «iş *çevirme»* ile zengin olma ihtimali hiç kimse için yoktur.

Pionier ve komsomol örgütlerinden *geçip uzmanlık öğretimini de bitirdikten* sonra parti üyeliğine kabul edilmiş olan enerjik Sovhoz müdürünü, daha büyük görevlerin beklediğini söyliyebilirim. Sovyetler Birliğinin geleceği böyle yüzlerce, yetişmiş, denenmiş uzmanların eline bırakılacaktır. Sovhozun konuklar evinde güzel öğle yemeğimizi yedikten sonra, Sovhozculara başarılar dileyerek veda ettik ve Baku'nun yolunu tuttuk.

(Arkası Var)

BAKU YAZARLAR BIRLIGINDE: Ayakta duranlardan soldan birinci Ekber Babayef, yanında romancı Gilman Musa, yedinci ozan Adil Babayef. Oturanlar: Avar Resul Rıza, Nigâr Resul Rıza, Yaşar Kemal, Mirza İbrahim, Aziz Nesin, Melih Cevdet ve Svetlana

FEN LİSESİ Mİ, AMERİKAN ÇİFTLİĞİ Mİ

Geçen yıl bir Amerikan projesi «yarının âlimlerini yetiştiriyoruz» propagandasıyla başlatıldı: Orta okul mezunu çocuklar, imtihanla seçilerek Balgat sırtlarındaki yatılı bir okula toplandılar. Liselerimizin en yetkili biyoloji, matematik, fizik ve kimya öğretmenleri, imtihanla «yarının âlimleri»ni eytiştirmek için seçildiler. Amerikaya gidip staj gördüler. Üniversitelerimizin fen profesörleri ve öğretmenler, yarının âlimlerine özel müfredat programı hazırlamak amacıyla seferber oldular. Ford Vakfı biraz para vermekte, Florida State Üniversitesi ise teknik yardım yapmaktaydı. Türkiye böylece fen âlimlerine kavuşacak, memleket kalkınacaktı. Hürriyet gazetesi, yayınladığı tatlı bir röportajla, «Fen Lisesi»nin harika çocuk imalâtını ballandıra ballandıra anlatmaktaydı. *Ne var ki Fen Lisesinde cereyan eden olaylar bir çok Amerikan projesinde görüldüğü üzere, evdeki hesapların çarşıya uymadığını ortaya koydu.* Paranın çoğunu Türk Hükümeti vermekle beraber, *Ford Vakfının bir miktar yardım sayesinde, Amerikalı uzmanlar projeye el koydular.* Proje yöneticileri arasında üç *Amerikalı uzman ve usulen bir* Türk profesör vardı. Kumanda *fiilen Amerikalıların elindeydi:* Yarının âlimlerini Amerikalılar yetiştirecek, Türk *Öğretmenler* Amerikalılardan direktif alacaklardı.

Okulda geçen bazı olaylar, Amerikalıların projeyi nasıl ve ne amaçla uygulamakta olduklarını gösterecek açıklıktadır. Günlerden bir gün, projenin Amerikalı yöneticilerinden Prof. J. Stanley ile bir Türk öğretmen arasında şu konuşma geçti

Marshall — Amerikadan gelen müşavir öğretmenler Türk öğretmenlerin derslerine girip sicil vereceklerdir.

Türk Öğretmen — Hangi yetkiyle derslerimize gireceklerdir? Ben Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir öğretmenim. Bizi müd müfettiş ya da bakanlık yetkilisi denetler. Başka bir denetim düşünülemez. Kaldı ki Türkçe dahi bilmeden, bir öğretmene nasıl sicil verilebilir? Amerikalı müşavirlerin bilgi bakımından bizden daha geride olduğunu da hatırlatırım.

Marshall — Ama ben Türk öğretmenlerin derslerine giriyor, dersleri kontrol ediyorum. Kimse bir şey söylemiyor?

Türk Öğretmen — Siz kuralları mıza uymak istemediğinizden derslere giriyorsunuz.

Marshall — Dersinize girsem istemez misiniz?

Türk Öğretmen — Af buyurun ama, sizi kovmak zorunda kalırım.

Marshall — Öyleyse siz Amerikaya gitmek istemiyorsunuz?

Türk Öğretmen — Bu şartlar altında asla..

Başka bir gün ders kitaplarının hazırlanması dolayısiyle bir Türk fizik doçenti ile yönetici *Prof. Mashall* arasında şöyle bir konuşma geçti

Marshall — Tavsiyelerimizin aynen kabul edileceğini zannediyorduk.

Fizik Doçenti — Biz memleke*timize faydalı olan her tavsiyeyi* kabul ederiz. Fakat faydalı gör*mediğimiz hiç bir şeyi de zorla* kabul edemeyiz. Bizim hareket*lerimizi gözleyen 30 milyon insan* var.

Başka *bir gün, okulun müfre*dat programı hakknda, proje yö*neticilerinden* Dr. Ernest Burkman ile bir Türk hoca arasında *şu konuşma geçti:*

Türk Hoca — Müfredatı nereden aldınız?

Dr. Burkman — Müfredat programının tesbitini, Amerikada kabul ettiremedim. Burada deneyeceğim.

Türk Hoca — Türk çocukları kobay mı? Türkiyede, müfredat programı, Bakanlığın Talim Terbiye Kuruludan geçer. Bu program geçmemiştir. Talim Terbiyenin programdan haberi yoktur.

Tabii ki Amerikalı yöneticilere kafa tutmaya kalkışan bu «nankör» Türk hocalara gereken ders verildi. Kimi istifa zorunda bırakıldı, kimi kapı dışarı edildi. *Amerikalılar, doları alıp susan hoca istiyorlardı.* Nitekim bir Türk *profesör ile doçent Fizik—Kimya* kitabı hazırlamakla görevlendirilmişlerdi. *Ama istenen kitap, lise* birinci sınıflar için uygun düşme*mekteydi Profesör bunu belirtti.* Fakat proje yöneticilerinden al*dığı cevap «Ya yaparsın, ya istifa edersin»* oldu. Profesör, «Ben profesyonelim, istediğiniz gibi yazarım» diyerek hizaya geldi ve atılmaktan kurtuldu. Sayın fizik profesörüne haftada 4 saat karşılığı ayda aldığı 225 dolarlık çeki ve bol ücretli Amerika gezilerini kaybetmek zor gelmişti. Lise öğretmenlerine ise tam zaman için, maaşlarının dışında 67 dolar 88 santim veriliyordu.

Bu ücretler karşılığı Ford Vakfına sırtını dayıyan Amerikalı yöneticiler tam itaat istiyorlardı.

Tam itaat gösteremiyen Sadrettin Eyüboğlu, Necla Sel, Hakkı Mo*torcu, Şükrü Kapucu, Ferhat De*niz gibi hocalar ya istifa ettiler, *ya da ihraç olundular.*

Atatürk Lisesi Matematik Öğ*retmeni Sadrettin Eyüboğlu*, Fen Lisesindeki görevinden alınması ı *Bakanlığa yazdığı* yazıda şöyle diyordu «Fen Lisesinde han*gi sınıflarda hangi konuların o*kutulacağı ve bunların okutul*mak istenmesinin sebebi bilinme*mektedir. Talim ve Terbiye Ku*rulundan gerek ders kitaplarının* ve gerekse programların geçirildiğine inanamamaktayım. Bakanlığımıza bu hususta tam bilgi verildiğine de inanamamaktayım. Zira, müfredat programlarının ve kitapların ilmî ve pedagojik değerini takdir edebilecek durumda olan elemanlarımız, Millî Eğitimimizin bu yetkili organında mevcuttur..

Fen Lisesinde ders okutmak için ayrılan öğretmenlerin seçiminde sempatik olmak ve hiç itiraz etmemekten başka hangi hususların gözönünde bulundurulduğu belli değildir. Bu seçimde 789 sayılı kanunun 7. maddesi bile çiğnenmiştir. O kadar ki, Fen Lisesine meslekten bir fizik öğretmeni bile tayin edilmemiştir.. Bu yıl 5 öğretmenin rahatça kapatacağı dersler için 13 öğretmen tayin edilmiştir.

Bunlar Fen Lisesinin ve projenin Millî Eğitim Bakanlığının denetimi dışında bırakıldığını zihinlerde uyandırmaktadır.

Bir Millî Eğitim mensubu olarak Millî Eğitimin denetimi dışında kanun ve yönetmeliklere karşı bir kuruluşta çalışamıyacağımdan Atatürk Lisesinde öğretmen olarak çalışmama müsaadelerinizi saygılarımla arzederim.»

Marshall ve şürekâsının değil de, Türkiyenin öğretmeni olduğunu unutmayan öğretmenlerin ayrılmasından sonra, Amerikalılar meydanı boş bulmuşlar ve «yarının âlimleri»ni keyiflerince eğitmeye koyulmuşlardır.

YARININ ALIMLERI

Fen *Lisesine* geçen *yıl* 5191 öğrenci müracaat etmiştir. Bunlar arasından test imtihanı ile 102 kişi alınmıştır. Soruları, ilk öğretim müfredat programı üzerinde ihtisas yapan, yani test konusunda uzman olmıyan bir doktor hazırlamıştır. Bu zat, bilmediği bir alanda tabiatiyle Amerikancadan soruları tercüme etmekle yetinmiştir. Neticede yarının âlimleri, «Kennedy hangi partidendir» *tarzındaki sorulara verdikleri ce*vaplara göre seçilmişlerdir. So*nuç, büyük şehirlerin en iyi o*kullarında okumaları dolayısıyle, Amerikada *olup bitenlerden daha* çok haberdar bulunan çocukların *imtihanı* kazanması *olmuştur.* 965—66 döneminde Fen Lisesine *alınan 100 çocuğun 32'si İstanbul*dan, 30'u da Ankara'dan gelmektedir *İzmir 6, Bursa 6 'dır* Kocaeli 3 Balıkesir 2, Kayseri 2, Kırklareli 2'dir Bunlardan *sonra* birer öğrenciyle Afyon, Çanakkale, Edirne, Erzurum, *Gaziantep* Isparta, Samsun, Uşak, Zonguldak liseleri ve ortaokulları gelmektedir. Türkiyenin geri kalan 48 ilinden hiç bir öğrenci imtihanı kazanamamıştır. Sadece İstanbul ve Ankara tek başlarına 62 öğrenci vermektedir Bunların da 25'i kolej öğrencileridir.

Daha ilgi çekici bir nokta, bü*yük şehirlerde de zengin* çocuklarının gittiği liselerdeki çocuk*ların* imtihanı *kazanmasıdır!* Ankarada kazanan 30 öğrencinin 8'i Ankara *Kolejinden*, 4'ü Cumhuriyet Lisesinden, 3'ü Atatürk Lisesinden, 2'si *Deneme* Lisesinden gelmektedir. Namık Kemal Ortaokulu 5, Mimar Kemal Ortaokulu 2, Keçiören Ortaokulu 1, Cebeci Ortaokulu 2, Kurtuluş Lisesi 1, Anafartalar Lisesi 1 öğrenci vermiştir Halbuki Ankarada gecekondu semtlerine dağılmış daha 26 ortaokul ve lise vardır. Bu okullardan tek bir öğrenci imtihanı kazanamamıştır. Keza Ankaranın kazalarından gelen kimse yoktur. Demek ki yarının âlimleri, çok dar bir varlıklı çevre içinden seçilmektedir. Ve bu çocuklar, Amerikalıların elinde, hiç bir yerde uygulanmamış bir müfredat programı ile yetiştirilmektedir. Hocaların kanaatı, «yarının âlimleri»nin, bugünkü müfredat programı *ile Türk Üniversiteleri*nin imtihanlarını kazanamıyacak*ları merkezindedir. Konu. Fen* Lisesinin Türk elemanları arasında tartışılmış ve Dr. Tuğrul Taner, «Ben onları imtihansız Orta Doğu Teknik Üniversitesine aldırırım» diyeb ir çözüm yolu bulmuştur! Amerikalı proje yöneticilerinin maksadı belki de, çocuklarımızın Türk Üniversitelerine giremeyip Amerika yolunu tutmalarıdır. Zira Amerikada bugün çok yaygın bir usul, dünyanın dört köşesinde milyarlar harcıyarak *yetiştirilen en iyi beyinleri* en ucuz fiyata toplamaktır. Beyin *ticareti, sömürgeciliğin* en korkuncudur. Ve Türkiyemizde yetkililer, Bütçeden büyük paralar harcayarak en kabiliyetli çocuklarımızı yabancılara peşkeş çeken emperyalist programların içyüzünü anlamamakta hâlâ ısrar etmektedirler. Eğer biz, Fen Lisemizi kendimiz kuramıyacaksak, yabancılar hiç bir zaman Türkiye için Fen Lisesi kurmıyacaklardır.

TİP İFTİRALARI CEVAPLANDIRIYOR

TİP, yüzbinlerin üstünde bastığı bir broşürle, kendisine yöneltilen iftiraları cevaplandırdı.. TİP'in iftiralara cevapları şunlardır:

Türkiye İşçi Partisinin ortaya çıkması üzerine rahatları kaçanlar, *kanunla bize bir şey yapamıyacakları için, iftira yoluna* sapmıştır. Böylece, hesapları, halkı TİP'den soğutup, seçimlerde *oy* alamamasını *sağlamaktır Basının çok büyük bir kısmı* onların elindedir. Onun için halkımızın dikkatli olması ve kan*maması lâzımdır.*

Şimdi TİP'e karşı yöneltilen iftiraların başlıcalarını ve cevaplarını görelim:

1 — **DİN:** TİP'e yöneltilen iftiraların başında güya dinsiz, Allahsız olduğumuz gelmektedir. Bu büyük bir iftira ve yalandır. TİP emeğe ve emekçi halka en büyük saygıyı duyar. Bu sebepten halkımızın inançlarına karşı da aynı saygıyı besler. Hiç bir ayırım yapmadan, bütün din ve mezheplere karşı saygılıdır. TİP'in dâvâsı halkı sömüren insanlarladır. Dinler, mezhepler, halkın sömürülmesini istemezler ki, TİP bunların karşısına çıksın. Asıl TİP'e bu iftiraları atanlar dinsiz ve Allahsızdır. Çünkü onlar dini sömürücülüğün bir vasıtası yapmak isterler, onlar, dini siyasete âlet ederler.

Tekrar edelim ki, TİP, hiç bir ayırım yapmadan bütün din ve mezhepler ve bütün din adamlarına karşı gerçekten ve içtenlikle saygılıdır.

2 — **AİLE:** TİP'e yöneltilen diğer bir iftira da, güya aileyi tanımadığımız, ırza namusa önem vermediğimiz yalanıdır. Bu, gerçekten, hayâsızca ve aptalca yapılmış bir iftira ve yalandır.

Bir kere, etrafınızdaki TİP'lilere bakınız. Hepsi çoluk çocuk sahibi insanlardır. Bunlar nasıl olur da, bu iftirada söylendiği gibi düşünür ve hareket ederler? Kaldı ki, TİP'in bütün çabası, toplumun temeli olan aileyi kuvvetlendirmektir. Çocukların eğitimi, sıhhatlerinin korunması gibi konularda devletin aileye yardımcı olmasını istememiz bunun en açık delilidir.

Aile birliğinin asıl düşmanı işsizlik, topraksızlık, yani sefalettir. Sefalet yüzündendir ki, analar babalar evlâtlarını okutamazlar, bakıp besleyemezler ve onları daha körpecik yaşlarında iş pazarına sürmek ve şunun bunun yanında boğaz tokluğuna çıraklık, ırgatlık ya da hizmetçilik yapmasına göz yummak mecburiyetinde kalırlar.

İşte Türkiye İşçi Partisi herkese iş, herkese toprak vererek ve emeğin hakkını koruyarak anayı babayı evlâtlarına sahip olacak bir varlığa kavuşturacaktır. Aileye ve ırza namusa saygı göstermenin asıl yolu budur.

Bir de bize bu iftiraları atanların haline bakalım. Onların ırza - namusa saygıları var mıdır? Başkalarının küçük yavrularının okullarda okumalarını mı yoksa kendi kapılarında boğaz tokluğuna hizmetkârlık etmelerini mi isterler? Bunları düşünelim ve hükmümüzü ona göre verelim.

3 — **KOMUNİSTLİK VE MEMLEKETİ RUSLARA SATMAK:** **TİP'e yöneltilen diğer bir iftira, komünistlik ve memleketi Ruslara *satmak istediğimiz yalanıdır.*** *Güya TİP'liler Ruslardan* para ve emir almaktadır, bütün maksatları da yurdumuzu Ruslara teslim *etmektir Bu da haince ve aptalca uydurulmuş* bir yalan ve iftiradır. Biz memleketi kendi milletimizden olan ağaların, *vurguncuların, sömürücülerin elinden kurtarmak için* çabalıyoruz. Bunun için nice zahmetlere katlanıyor, hücumlara göğüs geriyoruz. Bu böyleyken Ruslardan para almak ve memleketi onlara peşkeş çekmek hainliğini nasıl yaparız? Böyle şey olur mu? Bildiğiniz, tanıdığını TİP'lilerin yaşayışlarına bir bakınız. İçlerinde havadan para alanların yaptığı gibi, hesapsız para harcayanı var mıdır? Yoktur. Aksine, hepsi derece derece geçim zorluğu çeken kimselerdir.

TİP, Türkiye'nin ancak gene Türkiye'deki emekçi halk tarafından ve yalnız onlar tarafından kalkındırılacağına inanan gerçek *milliyetçi bir partidir* Ne başka milletleri sömürmek ister, ne de kendisini başka milletlere sömürtür. **Diğer bütün milletlerle dostça geçinmek ister *Fakat* hiçbirinin, ne Rusun, ne Amerikanın, ne Çinin, ne İngiliz ya da Almanın yani hiç bir yabancı *devletin boyunduruğu altına girmek* istemez. Kat'î *olarak* bağımsız bir dış politikaya taraftardır.**

Bu sebeptendir ki, Amerikanın bugün memleketimizde üsler kurmasına ve birçok işlerimize karışmasına karşıyız. **Amerikalıların gitmelerini isteriz, fakat yerine başka hiç bir milletin gelmesini istemeyiz.**

Başka miletlerin topraklarında da gözümüz yoktur. Ancak bize saldırılırsa harp yaparız. O zaman da ordumuzun ve onun ardındaki milletimizin bağımsızlığını koruyacak güçte ve imanda olduğuna tam inancımız vardır.

Komünist olduğumuz iftirasına gelince: Türkiye İşçi Partisi komünist değildir. Zaten herkes bilir ki kanunlarımıza göre komünizm yasaktır. Eğer biz açık veya gizli komünist olsaydık hükûmet bunu anlayıp meydana çıkaramaz mıydı? Ve meydana çıkarınca da bizim parti kurup seçimlere girmemize müsaade eder miydi?

İşte bütün bu yalan ve iftiralar, TİP'in karşısına başka türlü çıkılamadığı için yapılmaktadr ve cevapları da bunlardır.

Madenlerimiz nasıl işletiliyor ?

BİR DAMLA İLE YÜZ YIL SÖMÜRÜLEN ÜLKE

Ekmekçi

Türkiyenin yer altı zenginliklerinin hiç de küçümsenmiyecek derecede ve memleket ihtiyaçlarına yeterli olduğu zaman zaman ileri sürülmekte, kamu oyu bu gerçeğe inandırılmaya çalışılmaktadır. Yer altı zenginliklerinin tesbiti her şeyden önce, araştırma ve sabırlı çalışma gerektirmektedir. Bu de gerçekten yurt yararını düşünmeyi.. Araştırma için dış yardım, para koşusu çok daha sonra gelmektedir. Türkiye krom ihracında dünyada birinciliğe yükselmiştir. Hiç bir dış vardıma ihtiyaç duymadan..

Konumuz asıl bu değildir. Konumuz, Türkiyede varlıkları bilindiği, onu çıkaracak ve işleyecek elemanları bulunduğu halde bunlar için dışarıya döviz ödeyen Turkiyenin durumudur. Bu konuda birkaç örnek verelim:

Tuz gölünün yanı başında Tersakan ve Bolluk adlarında iki minik göl vardır. Bir de Burdur yakınlarında Acı Göl. *Bu göllerde* sodyum sülfat vardır. Sodyum sülfat, sanayide kullanılmakta, özellikle cam fabrikalarında, işe yaramaktadır. Türkiyenin yıllık sodyum sülfat ihtiyacı da şimdilik 5000 ton kadardır.

Bir yerli iş adamımız, karı koca kimyager iki aydınımız, yıllardan beri bu işi yapmakta ve bu göllerden sodyum sülfat çıkararak, piyasanın ihtiyacını karşılamaktaydılar. Ancak bu şahıslar yıllarca hiç kredi bulamamışlar, uzun çabalardan sonra, Ticaret Odaları Birliğinin yardımı ile 240 bin liralık kredi elde etmişlerdir. Bu kredi ile işlerini genişleten müteşebbis *karı - koca, 1962 de 4000 ton* sodyum sülfat üretip satmayı başarmışlardır.

Ancak yerli kredi bulamıyan bu müteşebbisler, bir yabancı firma ile ortaklık kurmuşlardır. Sermayenin yüzde yetmişi yabancı firmanındır. Yabancı firma, yabancı sermaye kanununa dayanarak izin alırken, yılda 60 bin ton üretim yapacağını da taahhüt etmiş, izni *öyle almıştır. Ancak, 60 bin ton*luk üretim şöyle dursun, yıllık dört bin tonluk üretim de durmuştur. Şimdi, Türkiye dışarıya sodyum sülfat için döviz ödemeye devam etmektedir.

Bu yabancı firmanın, sodyum sülfat *çıkarmamasını anlamak* için iki ihtimal akla gelmektedir.

1 — Ya, bu yabancı firmanın dış pazarlarda eğemenliği vardır. Türkiyede üretim yapmamakta çıkarı vardır.

2 — Ya da, Türkiyedeki bu kay*nağı elinde tutmakta bir başka* çıkar görmektedir. Dışarıda başka üretim kaynakları var da, bu kaynağı şimdilik elinde tutmak istemektedir.

Amma, Türkiye döviz ödemeye devam etmektedir...

Yabancı Sermaye Kanununun bu yönden kötüye kullanıldığı, örnekler çoğaltıldığı zaman kolayca görülecektir. Yabancı sermayenin, Türkiyenin, hiç değilse şimdiye kadar, yararına çalışmadığı iddiasında bulunanlar bir önemli noktada haklı görünmektedirler. O da yabancı firmanın, Türkiyedeki üretimi, kendi dış menfaatlerine göre ayarladığı ve yaptığıdır.

Türkiye de, yabancı firmanın dış pazarlarda doyup Türkiyede de üretim yapmasına kadar bek*lemek zorundadır.*

Yerli özel teşebbüs, memleketin ihtiyacına yakınını çıkarırken, yabancı firma ile ortak olmakla, hem kendisi hem memleket evdeki bulgurdan olmuşlardır.

BORASİT DRAMI

Vereceğimiz bir başka örnek, Türkiyede bazı yabancı şirketlerin nasıl çalıştıklarını ortaya koyacaktır.

Borasit, cam, kimya sanayiinde, maden izabesi sanayiinde önemi her yıl gittikçe artan ve bu öne*mi hızla yayılan bir madendir.* Kullanılışı her yıl yüzde on oranında artmaktadır.

1850 yıllarında bütün dünyada 10 — 12 bin ton kadar borasit kullanılırken, sanayiin gelişmesi yüzünden bu günümüzde 1.5 milyonu bulmuştur.

Borasit dünya piyasasına ilk defa 1850 — 60 yıllarında Bandırmadan sevkedilmiştir. «Borax *Consolidated Ltd.*» adında bir İngiliz firması, Türkiyede imtiyazını almış ve işletmiye başlamıştır.

1880 yıllarına doğru, Türkiyeden ihracatta bir azalma, Güney Amerika memleketlerinden Arjantin'deki borasit işletmesinin ihracatında bir artış görülmüştür. Türkiyedeki borasiti de Güney *Amerikadaki* borasiti de çıkaran aynı İngiliz firmasıdır. Türkiyedeki üretim 12.000 tondan 6.000 tona düşerken, Arjantin'in üretimi 30 bin tona yükselmiştir. İngiliz firması Arjantin'de bir de borasit rafinerisi kurmuştur. Bu *hal, 1927 yılına kadar sürmüştür.*

1927 de İngiliz firması, Kuzey Amerikada California'da da borasit madeni bulmuş ve işletmeye başlamıştır. Firma üretimi artık bir milyon tona kadar yükseltmiş, bütün gücünü California ve Arjantin bölgesine vermiştir.

«MADEN KOVALARI..»

1950 yıllarına kadar Türkiyedeki durum devam etmiş, 1950 lerde şirket «Türkiyedeki maden rezervi bitti..» diyerek yüzüstü bı*rakmıştır. Köylüler, Bandırma* yakınlarındaki yüz yıldır işletilen maden kuyularında kovaları, içleri maden dolu olarak bırakılıp gitmiş halde görmüşlerdir.

Yabancı firma, Türkiyede yüz yıl kadar kaldığı halde, bu madenin bulunduğu bölgede en ufak bir arama zahmetine girmemiştir.

Aslında madencilikte en önemli şey, arama, devamlı aramadır. Şirket kendisi arama yap*madığı gibi, yerli heveslilerin* yaptıkları aramaları da kösteklemiştir. Borasit cevherini bulanlar, yüz yıldır Türkiyede bu madeni işletmiş olan firma mensuplarını bulup, «Bak bulduk, biz de bulduk» demişler, fakat firma *mensupları «Bu borasit değil.. Bunlar başka»* diye, ellerinden imtiyazları satın almayı ihmal etmemişlerdir.

Ayrıca, yüz yıl, bu işi yapmış olanı gören yerli müteşebbisler, ekonomik olmıyan bir alana para yatıracaklarına, ellerindeki imtiyazları, işletme yapmıyan bu firmaya satmışlardır. Daha doğrusu *firma, bu imtiyazları elde* etmiştir.

Türk yerli teşebbüsü yine de boş *durmamıştır. Yerli* teşebbüs büyük mücadelelerle, üretime girişiyor ve bir yandan da satış mücadelelerine girişiyor.

Ayni yabancı firma bu sefer, yerli müteşebbislerin dışarıya satmalarını önleyici hükümler buldurup koydurmanın yollarını arayıp buluyor.

NATO'YA ETKİ YAPIYORLAR

Avrupayı elinde tutan firma, Türk müteşebbislerin Doğu Bloku ülkelerine borasit satmayı denemesi üzerine çeşitli tedbirlere başvuruyor ve «Kokom anlaşmasına tâbidir» diyerek Doğu Bloku memleketlerine ihracatı önlüyor. NATO anlaşmasına bu hükmü koyduruyorlar. Halbuki borasitten yapılmış malzemeleri kendileri Doğu Bloku ülkelerine rahatça satıyorlar. Bir başka şekilde «Sen Doğu Blokuna çelik satamazsın» diyorlar, fakat kendileri rahatça jet uçağı satabiliyorlar.

Ham madde halindeki borasitin «stratejiktir» diye Doğu Bloku ülkelerine satılamaması ve Avrupa pazarlarının da bu firma elinde olması üzerine yerli müteşebbislerimiz düşünüp taşınıyorlar ve kalite yüksekliği ve fiyat *düşüklüğü gibi lehte sebeplerle* Avrupa pazarlarında müşteriler bulmayı başarıyorlar. İhracatı ve kaliteyi arttırmak için Etibank *D.P.T.'den 20 bin* tonluk bir rafineri kurulması için karar istiyor. Aynı İngiliz firması bu teşebbüsü önlemek için de elinden geleni yapıyor. «Bu iş ekonomik değildir rafineri kurarsanız mahvolursunuz, şiddetli rekâbetle *karşılaşacaksınız,* esasen ham madde üretiminiz 40 bin tonun üstüne çıkamaz» v.s. diyerek güya yardımda bulunuyor!

Firmanın ham madde artık bitmiştir dediği 1962 yılında Türkiye dışarıya 65 bin ton ihracat yapmıştır. 1963 de bu 95 bin tonu, 1964 de 126 bin tonu bulmuştur. İhracatın 1965 de 150 bin *tonu geçeceği sanılmaktadır.* Bu arada yapılan çalışmalar Türkiyenin borasit rezervlerinin 150 milyon tonun üstünde olduğunu göstermiştir.

Ayni yabancı firma, halen Türkiyededir ve yabancı sermaye kanunundan yararlanarak Türkiyede imtiyazlar almış durumdadır. Bu firmaya imtiyaz verenler, firmanın şimdiye *kadar ki tutumunu* zerre kadar göz önünde bulundurmamışlardır.

★

Verdiğimiz örnekler, yabancı firmaların nasıl tekelci bir an*layışla hareket ettiklerini* belirtmektedir.

Yabancı firma borasit konusun*da ilk uzmanlığı Türkiyede* yaptığı, yüz yıldan fazla zamandır bu yurdun madenlerini —kendi ifadesi ile— tükettiği halde, bu memlekete karşı ne kadar gaddar düşüncede olduğunu da isbat etmektedir.

Yabancı sermayenin Türkiyede ters işleyişi, maden alanında çalışan Türk yerli müteşebbislerini *her zaman güç durumlarda* bırakmıştır. Maden cevherlerinin dış piyasada satışında, müteşebbisler şiddetli rekâbetle karşılaşmaktadırlar. Ayni işi yapan yerli firmalarla yabancı firmalar eşit şartlar altında çalışmamakta*dırlar. Yabancı sermaye ihracat*çısı, yaptığı ve harice transfer ettiği kârın bir kısmını ristörn olarak alıcıya verebilmekte, yerli müteşebbis ise bu olanağı bulamamaktadır. Buna karşı yerli müteşebbisin tek çıkar yolu fiyat indirmektir. Aslında *ilk fiyat in*diren yabancı firma olduğu halde yerli müteşebbisin fiyat düşürmesi karşısında iddialarını çeşitli yollarla Türk kamu oyuna yaymaktadır. Rekâbetin içteki yerli ve yabancı firmalar arasın*da bu şekilde devamı,* mallarımızın fiyatlarının devamlı şekilde düşmesine yol açmakta, ihracat miktarı arttığı halde, memleket geliri azalmaktadır. Nitekim 1959 da 42 dolar olan borasit, bugün 25 dolara satılmaktadır. O günden bu güne borasitten yapılan mamullerin fiyatları devamlı şekilde yükselmiştir. Memleket zararına *olan bu durum, pek az yetkilinin* ve aydının dikkatini çekmektedir. Yabancı firmaların göze görünmeden elde ettikleri tekel, yabancı sermaye kanununun açık kapılarından başkası değildir.

ÖZEL TEŞEBBÜS, FAKAT HANGİSİ

Türkiyede «devletçilik mi, özel teşebbüs mü?» tartışmaları yapılırken, yerli özel teşebbüsle yabancı özel teşebbüsü karıştırmamak gerekir. Yabancı özel teşebbüs, başı boş ve sömürücü emellerle bir memlekete geldiği zaman bizde yaptığından daha kötüsünü yapamazdı.

Türkiyenin borasit işleme konusunda bir rafineri kurmaya ka*rarlı olduğunu anlıyan yabancı* firma, bunu önlemek maksadiyle, 1950 yılında kapattığı ocaklar yakınında yılda onbeş bin ton kapasiteli bir asitborik fabrikası kurmak için yabancı sermayeyi teşvik kanunundan yararlanarak izin almış, bu izin kendisine verildiği halde, fabrikayı hâlâ kurmamıştır.

*Demek ki, firma «burada bora*sit bitti» diye doğruyu söylememiştir. Rezervler bitmemiştir. Uzun yıllar 3000 tonla işlettiği bu ocaklara gelip, onbeş bin ton kapasiteli borasit işliyecektir. Yahut da Türkiyenin o yıllarda rafineri *kurmasını önlemek istemiş,* doğrusunu söylemek gerekirse burada da başarı göstermiştir.

Şimdi Rafineri tesislerini, firmanın kurmadığı yerin yakınında Bandırma'da Etibank kurmaktadır. Rafineri tesisleri 60 milyon liraya çıkacak ve 1966 sonunda bitecektir. Tesisler Polonyalı mühendisler tarafından yapılmaktadır. Tesislerin mukavelesi 1963 yılında yapıldığı halde, çeşitli karışmalarla —müdahalelerle— kuruluşu geciktirilmiştir.

Bu olaylar, 6224 sayılı yabancı sermaye kanununun açık kapıla*rını göstermektedir.* İhracat yapılmıyan alanlarda bu o kadar açık belli değildir. Bizim de müteşebbislerimiz artıp, üretimimiz çoğaldıkça bir gün Türkiyeden valnız yabancıların ihracaat yapabildiklerini göreceğiz. Türk yer*li müteşebbisi dışarıya* kârını transfer etmediği için satışını sabit fiyatlarla yapmak zorundadır. Boraks satışında ve öbürlerinde Türkiyede çalışan yabancı ihracatçının parolası şu idi.

«Biz Türk *firmasından.* Etibanktan bir dolar aşağı vereceğiz.»

Türkiyede, devlet teşebbüsü olan Etibank, çeşitli etkilere karşı, çalışmalarında yerli özel teşebbüsü ortak etmektedir. Bu madencilikte özel teşebbüsün gelişmesine de geniş ölçüde yaramaktadır.

BİR «DAMLA»

Borasit konusunda, yüz yıllık sömürülme ve kavga aslında bir damla'nın öyküsüdür. Türkler uzun zaman, bu damlayı bulmaktan yoksun kalmışlardır. Bu dam*laya İngilizler «king» demektedir*ler. Bu damlayı borasit cevherine damlattığınız zaman, cevher hemen mavi renge boyanmaktadır. Etibank ve öbür yerli müteşebbisler, bu damlayı bilmekte, Etibank uzmanları damlayı kendileri yapabilmektedirler.

Ancak yabancı firma, bir damla ile Türkiyeyi yüz yıl sömürmüş, bu alanda da geride kalmasına yol açmıştır. Bir mesele daha var.

Şirketler, «tükenme payı» adı altında bir sistemi de Türkiyeye getirmişlerdir. Maden çıkarılıp tükendikce, tükenen kısmın vergisini «tükenme payı» diye vermemektedirler.

Gerçekte ise, şirket bir şey kaybetmemekte, tükenen Türkiyenin madenleri olmaktadır. Devlet aslında, madeni tüketenden bir şey almalıdır.

Türkiye dışında komşularımızda bile, genel kural, devlet her bulunan maden için ayrı bir anlaşma yapmaktadır. Yabancı şirketler aldıkları her hisse ve madenle bir çeşit ortaktırlar. Şili bakır işletmelerinde, devletin aldığı verginin tutarı bazı hallerde yüzde 87.5 a kadar çıkar. Bizde ise, yalnız kurumlar vergisi alınmaktadır. Firma yatırım da yaparsa bunu vergiden düşüp, bir şey verecekse veriyor devlete. Yok, «tükenme payı»na sayın» dedi mi, «canınız sağ olsun..» demekten başka söz kalmıyor gözümüzü açıncaya kadar.

HARBİYELİLER AFFEDİLMELİDİR

Uğur Mumcu

Yüksek Adalet Divanı tarafından ölüm cezasına çarptırılan düşük iktidarın «aşina yüzleri» i, bugün özgürlüklerine kavuşmuşlar ve bir ihtilâl havasına soktukları toplumda yeniden «demokrasi havariliği» ne başlamışlardır. Böylece iddia ederler ki, «geçmiş yaraları» sarılmıştır. Ama sâdece yabancılarla ortaklaşa yürütülen bir yağma devrinin mensupları için. Ya ihtilâlin sosyolojik vetiyresinin hapishane köşelerine yolladığı Harbokulu öğrencileri? Onlar da geçmişin yaraları değiller miydi? 1965 seçimlerine tek siyasi mahkûmu olmıyan bir Türkiye olarak girmek meraklılarına Nobel ödülü verilecek kdar icatlarla dolu demokrasimizi zedeler miydi?

Mesele birara Meclisin ilgili komisyonunda ele alınmıştı. Siyasi şöhretini orduya sövmekle sağlayan bir milletvekili Komisyon Sözcüsü olarak «Harbiyelilerin affedileceği» müjdesini vermişti. Ne var ki af konusu, hâlâ o komisyonun tozlu dosyalarında uyur durur. O günden bu yana Hükûmetimiz koskoca petrol meselesinde görüşü olmadığını itiraf etti ama bu sayın Komisyon Sözcüsü şaka yaptığını henüz bildirmedi. Gerçek şudur ki, Harbiyeli bir kez daha ıstıraplarıyla alay edilerek aldatılmak istenmiştir.

***Harbiyeliler affedilmezler* çünkü arkalarında ne muteber iş adamları, ne geçmiş devrin mirascısı İkinci Demirkırat Partisi, ne de Menderes müteahhitlerinin yayınladıkları çarşaf çarşaf gazeteler vardır.**

Affedilmeleri Türkiye'nin en önemli meselesi haline getirilenlerden bir kısmı bugün ip arttığı kelleleri ile İkinci Demirkırat Partisine akılhocalığı ederken, pırıl pırıl gençler bir gecelik yanlış fikrin cezasını hapishanede çekmektedirler. Af sadece mutlu azınlığın, huzur sadece mutlu azınlığın... Atatürkçülüğünden kimsenin şüphe edemiyeceği Harbiyeliler ise mutlu azınlığın umurunda değildir. Suç ve cezanın bu kadar anlamsızlaştığı durumlar Cumhuriyet tarihinde pek çok olmaga gerektir.

Ne olur, az gelişmişliğin ihtilâl ortamının yarattığı olumsuz koşullar, cezaevi kapılarını Harbokulu öğrencilerinin üzerine kapatmasaydı. Ne olur bir kaç dolar uğruna, yabancıların her isteğine evet diyen bir devrin politikacılarına hak olarak sunulan af Harbiyelilerden esirgenmeseydi. Onsa affedilseler ne onları bekleyen milyonluk servetleri, ne banka idare meclisi üyelikleri, ne de hapishane hatıralarına yüzbinler veren patron gazetecileri vardı. Sadece geçmişi unutup, kendi mütevazı hayatlarını yeniden kurmaya çalışacaklardı.

Bir toplumda bir kısım insanlara hak diye dağıtılan yetki diğerlerinden esirgenirse mülkün temeli olan adalet ancak küçük siyasi oyunların harcı olur...

Af, huzur, demokrasi... Kaldırın lütfen bu plâğı, çok dinledik. Demirkıratlı politikacılar, memleketin kaderiyle kumar oynarken, Harbokulu öğrencilerinin dâvâsına sahip çıkan olmıyacak mı?

YÖN'ün soruşturması

Milli Kültür ve Batı Kültürü ile İlişkiler

Sorular

1. Türk sanatçısı, geçmişimizin kültürel vee sanatsal değerlerinden yararlanabilir mi?
   a. Yararlanabilirse, bu yararlanma nasıl olmalı? Edebiyatta, müzikte, resimde, tiyatroda?.
   b. Yararlanamazsa, sanatını neye dayandırmalı?
   c. Bir milli kültürün oluşum şartları sizce nelerdir?.
2. Batı kültürü ile ilişkilerimizde göz önünde bulundurulması gereken noktalar sizce nelerdir?
   a. Batı kültüründe «zararlı - yararlı» şeklinde bir ayırma yapmayı doğru buluyor musunuz? Doğru bulmuyorsanız, nedenleri?
   b. Böyle bir ayırmayı doğru buluyorsanız, sizce batı kültürünün hangi yanlarını almalıyız, hangi yanlarını almamalıyız?

Düzenleyen: : FETHİ NACİ

Melih Cevdet

1 Geçmişin sanatsal ve kültürel değerleri, açıklanmış, gizleri çözülmüş, öğretim ve eğitim alanında yararlanma aşamasına geçmiş. Biz günümüzü geçmişin. Ancak geçmişin defteri hiç bir zaman kesin olarak dürülemez; yorumla var olan ve bu varlığı ile günümüzü belirliyen bir güçtür geçmiş. Bir günümüzü geçmişin yorumuna dayandırırız. Bu bakımdan, sanatlarda özgünlük konusu, gerçekte bir gelişim sorunundan başka bir şey değildir. Yaratıcılık, açıklanmış gizleri çözülmüş sanılan değerlerin yeni yorumlara uğratılması yolu ile ortaya çıkarılan, gizleri çözülmemiş açıklanmamış yeni katkılar toplamıdır. Sanat ve kültür alanında ilerleme, donmuş ölmüş bir geçmiş görüntüsünden ve baskısından kurtulma çabasıdır başka birşey değil. Canlının kendisini her an yeniden yaratması doğanın temel kuralıdır ve gücünü geçmişle hesaplaşmasından alır. Sanatta ve kültürde bunun bilinci geçmiş sevgisinden ya da geçmiş nefretinden çok ve onlardan önce günümüzü tanımak ve yaratmak amacına yönelmiştir. Günümüzü tanımak sanıldığına kolay değildir çünkü. Pound için yazdığı bir yazıda Eliot şöyle diyor: «Eğer kişi başka bir çağı gerçekten anlıyabiliyor kavrayabiliyorsa, kendi yaşamını da anlıyabiliyor, kavrayabiliyor demektir. Bence Pound, çağdaş yaşama eğildiği andakinden çok İtalya'ya ve Provence'a eğildiğinde moderndir.» Geçmişe kapanmak oldum olası yerilmiştir, ama tıpkı bunun gibi bir de «günümüze kapanmak» diye bir olgu var. Günümüze kapananlarımızın, sözgelişi İlk çağ Anadolusu tutkusundan ötürü bir az da gülümseyerek baktıkları Halikarnas Balıkçısı, bence yeni Türkiye'nin en modern kafalarından biridir, onun kadar günümüzle uğraşan kişi az bulunur. «Günümüzde ise yeni geçmişle uğraşıyorsa eski» anlayışı, yüzeyde bir anlayıştır.

Geçmişin kültürel ve sanatsal değerlerinden yararlanma sadece ulusal bir kültürün oluşumunun koşulu olmakla kalmaz, günümüzü dar kafalılıktan, kendini beğenmişlikten insana saygısızlıktan ve zulüm, baskı eğilimi gibi ilkelliklerden kurtarır. Oysa bütün bu ilkellikler geçmişte vardı ve tümü «gününe kapanmışlıktan», geçmişi, demek ki geleceği görememekten doğuyordu. Öyleyse sorun, eskiyi günümüzde yaşamak değil, ölenden dirilerini bulmak, ölecek olandan dirilecek olana aktaran gücü yakalamaktır. Gene Balıkçı'yı analım: «Geçmişin ne olacağını keşfetmek, geleceği keşfetmek güçtür.» diyor.

Geçmişi, kültür ve sanat açısından yorumlamak, bir özgürlük alanıdır. Burada kişi, yaşamı ve geleceği için bütün umut ve özlemlerine yer vansın edebilir. Ancak hiç bir sanatçıyı geçmişin şu ya da bu yorumu ile bağımlı tutmağa kalkmamalıdır. Böyle bir davranış, geçmişten yararlanma ilkesine aykırı düşer. Bunun yolunu, biçimini sanatçı bilir, giderek yararlanmanın kendisine bile baş kaldırabilir o. Bununla o gün ne demek istediğini anlamağa çalışmak bize düşer.

Türk sanatçısının, geçmişinden yararlanması konusu ise, bir takım güçlükler çıkarıyor ortaya. Bugün Tevfik Fikret'i «çevirmek» zorunda kaldığımızı düşünürsek, ülkemizde gelişen ve oluşan bir kültür ve sanattan kolay kolay söz edilemiyeceği düşüncesine de gidebiliriz. Ama yararlanılacak geçmiş ille de yakın geçmiş olmayabilir daha eskisine gidebiliriz. Nitekim Ataç dilimizin özleşmesi tartışmalarında sık sık, Mercimek Ahmet ile Aşık Paşazade've başvurmuştur. Bunun gibi, Tanzimat şiirinden geriye tâ Yunus'a kadar atlamak da olur.

Ancak geçmişimizin sanatsal ve kültürel değerlerinden yararlanmak işini, salt ulusal bir geçmiş anlamında ele almak da yanlıştır, gereksiz bir kendini beğenmişliğe yol açabilir bu, oysa başka toplumlara, başka uygarlıklara üstünlük iddiasına değil onlarla yakınlaşmağa götürmelidir, amacı insansal olmalıdır. Gerçi biz bu bakımdan talihliyizdir, toprağımızın —demek ki kültürümüzün— geçmişi insanlık geçmişinin büyük bir parçasını doldurmaktadır. İşi bu geniş açıdan ele almak doğru olur.

Bugünkü Türk sanatçısı ve düşünürü kendine bir geçmiş icadetmek zorluğu ile karşı karşıya değildir çünkü kültürü yabancı kültürlerce ezilmemiştir ve bu yüzden yabancı kültürlere bir kızgınlığı, onlar karşısında bir kompleksi yoktur onun. Bunu Avrupa'nın en eski ve en güçlü şiirlerinden biri olan Türk şiiri için söylemiyorum sadece, müzik, resim ve tiyatro için de söylüyorum. Müzikte tiyatroda ve resimdeki geçmişimiz, ulusal bir toplum için hiç de kısa değildir bence, bir çok Avrupalı ulusla karşılaştırılınca bu sonuç çıkıyor. Roman için de öyle. Ama bundan da önemli olanı yurdumuzda müzik, resim ve tiyatro yaşantısının eskiliğidir. İşte yorum bekliyen bir geçmiş! Bunlara boş veren ve kültürce çağdaş sanat akımlarından yararlanacak durumda olmayan bir sanatçının, sanatını neye dayandırabileceği sorusuna gelince, «dehasına» demekten başka çare kalmıyor, ama öyle bir «deha» hiç bir yerde çıkmamıştır bugüne değin.

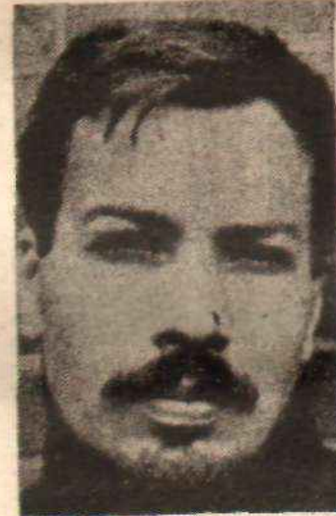
Ulusal bir kültürün oluşum koşullarına gelince, toplumsal bir yaradıştır ulusal kültür, onun evrensel bir nitelik kazanması, başka bir deyişle, çağdaş uygarlığa katkıda bulunması, bireysel yaratıcılığı gerektirir. Ülkemizde böyle bir kültürün en bilinen tanımlarından ya da betimlemelerinden biri, «ulusal özle uygarlık biçiminin kaynaşmasından çıkacak olan kültür» dür ve uzun süre geçerli olmuştur. Ancak bunun tam tersinin de doğru olacağı söylenebilir: Özün insansal biçimin ulusal olmasından doğan kültür. Bunların ikisi de doğrudur ve ikisinden de u l u s a l kültür çıkmaz. Ulusal kültürü ille özgün kılmak heveslerinden doğan çabalardır bunlar, daha doğrusu reçetelerdir: başlıca özellikleri, yabancı kültürleri taklide karşı olmaları ve başlıca yanılgıları, kültürü tanımlardan çıkarmağa kalkmalarıdır. Oysa ulusal bir kültür, başka kültürleri taklit yolu ile de kazanılabilir ve kültür eylemleri, kültür tanımlarından önce gelir. Ulusal kültürün yaratılmasında, ortak doğrulardan çok güçlü bireyler rol oynar. Bundan ötürü, ulusal bir kültüre kavuşmak istiyen toplumlar her türlü orta malı doğruların baskısından yaratıcı bireylerini kurtarmağa bakmalıdırlar. Türk kültür ve sanatı, çağını aşabilmiş, çağına katkıda bulunabilmiş kişilerin çabalarından doğar. Onlar, içinde bulundukları toplumun rengini ve kişiliğini ortaya çıkarmakla kalmaz, daha önemlisi, toplumlarına renk ve kişilik katarlar.

2 Toplumumuzun batı ile ilişkilerinin tarihi gözden geçirilirse, batı'ya karşı takınılmış olan davranışlar şöyle sıralanabilir:

Batı ile ilgilenmeme, batıdan korkma, batı'ya yaklaşma, batı'dan yararlanma. Ziya Gökalp'in omuzlarındaki en ağır yük süregelen korkuyu, batı önünde benliğimizi kaybetmek korkusuna bir çare aramaktan doğuyordu. Bunların tümünü kapsayan dönemi, kendimizi batı'nın dışında görme dönemi diye adlandırabiliriz. Ancak Atatürk'ün laiklik devriminden sonradır ki bu durum değişmiştir. Dünün dolaşın batıyı kendimizde bulacağız artık. Bu «batı» gözcülüğüne bunca bağlılığın nedeni Türk aydınının yüzyıllar süren özlemlerini özetlemesidir.

Oysa son günlerde ne görüyoruz? «Batı» sözcüğü çevresinde bir sinirlilik bir kuşku bir çekingenlik ve yeniden «Batılı mıyız, değil miyiz?» Batılı olabilir miyiz olamaz mıyız?» tartışması. Taklitçilik yolundan gittiğimiz için kendimizi köleleştirdiğimizi söyliyenlerin yanında dümdüz «Biz doğuluyuz» diyenler de ortaya çıkıyor. Konunun en duygun yeri şurası: «Kapitalist ve emperyalist olan batının kültürü de emperyalizminin boyunduruğunda mıdır?» deniyor. Alt kat - üst kat ilişkisinin böylesine kesin olduğunu bir an kabul edelim, bunun sonucu bizim doğulu olmağa kalkmamız mıdır? Ve en önemlisi, doğulu olmağa karar verdikten sonra, yarın sabahtan başlayarak ne yapacağız?

Batının emperyalist olduğunu biliyoruz, hem de çok eskiden beri, yeni değil. Giderek bu emperyalizmin ve kapitalizmin, bir takım san'at araçlarını kendine propaganda gereci yaparak hem kendi halkarını uyutmağa hem de ulusal kültürleri yozlaştırmağa kalktığını da biliyoruz. Ama batı kültürü deyince akla gelen yalnız bunlar değildir. Batıda, batının koktuğunu söyliyenler de çıkar ve biz bu kokuyu çoğu zaman onların aracılığı ile duyarız. Juares, padişaha karşı gelip Fransa'ya kaçan Jön Türklere «Darılmayın ama, mücadele ettiğiniz padişahınız gibi düşünüyorum ben de Avrupa kokmuştur.» diyor. Bugün bizde, batı uygarlığı adına emperyalizm uşaklığı yapanlar, ilerici birer aydın değil aydın sayılmıyorlar. Biz galiba bir takım doğululardan zamanla bıkıyoruz: batı emperyalizmini ve kapitalizmine karşı çıkan güçleri de batı doğurmuştur deyince «Hep aynı lâflar, bıktık artık..» diye sıkılanlar var. Batı uygarlığı emperyalist demek, batı uygarlığı hıristiyandır (giderek gâvurdur) demeğe benziyor. İnsaf ile düşünelim, batı kültürünün insansal ve evrensel özü, hıristiyanlık aşısı mıdır? Doğaya dönmek, insanı değerlendirmek, akla önem vermek, bilim ve tekniğe yönelmek, bizi emperyalizmin boyunduruğuna niçin sokacakmış! Emperyalizmin boyunduruğuna düşmemenin yolları değil midir bunlar? Batı kültürü değişimiz, çatışmalı bir süreçtir elbet ve bizim için önemli yanı, dışardan ona bakış açısındadır. Biz batı emperyalizmine ilk dersi veren bir ulusuz, güçlü bir kültürümüz ve sanatımız var, batı kültürünü yoğuran en özgün uygarlıkların mirasçısıyız. Cezayirli aydın gibi, Moliere'e çatmak bize yakışmaz. Sömürgelikten (ve bundan ötürü kültürce geri kalmışlıktan) yeni kurtulmuş birtakım ülkeler, belki kendi bakımlarından kaçınılmaz olarak, batının insanlığa katkıda bulunmuş sanatçılarında bile emperyalizmin kokusunu buluyorlar diye, bizim de onlara ayak uydurmağa kalkmamız, bunca yıllık kazançlarımızı bir anda sıfıra indirmek olur. Bugün Türkiye, hızlanmak için gerilmiş bu duruma İbnürrüşt'ü okuyarak gelmedi. Kim bilir, sozamanında belki bizim de kapitalist olmayan yoldan gelişen ülkelere kendi deneylerimizden ve kültürümüzden katacaklarımız olur.

Ferit Edgü

1 Yön'de yayınlanan, «Milli Kültür ve Devrimci Kültür» konusunda Cezayirli yazarlar arasında yapılan tartışmanın çevirisini ilgiyle okudum. Şimdi de bu konu çevresinde, ülkemiz yazarları arasında açmış olduğunuz soruşturmanın, bu sorunun pek tartışıldığı şu günlerde, bizlere yararlı bir tartışma alanı açacağını düşünüyorum.

Yalnız, hemen belirtmek gerekir ki, bizim bu alanda karşılaştığımız sorunlar, Cezayirli yazarların, düşünürlerin sorunlarıyla büyük bir benzerlik göstermemektedir. Bugünün koşulları içinde ülkemizde «Devrimci Kültür» den (eğer böyle bir kültür varsa) söz etmek gerçek - dışıcılık olacaktır. Ulusal kültüre gelince, bu sorunun görünüşü de ülkemizde oldukça büyük değişiklikler göstermektedir. Cezayir bilindiği gibi, 130 yıl Fransa'nın egemenliği altında yaşamış, bunun doğal sonucu olarak da, her alanda olduğu gibi, kültür alanında da sömürgeciliğin kötü etkileri altında kalmıştır. Bu konuda bir tek örnek vermek yeter: 1950'ye değin, Cezayir'de Arapça öğretim yapan yalnızca üç okul vardı.

Batı kültürü, ulusal kültür kavramlarının Cezayir ve komşusu diğer Kuzey Afrika ülkeleri için değişiklikler gösteren yanlarından biri de, bu ülkelerin en önemli yazarlarının yapıtlarını sömürgeci ulusun dilinde vermiş olmalarıdır. Bugün, kurtuluştan sonra bile, Cezayir'in en önemli yazarları fransızca yazmakta devam etmektedirler. Bu, çoğunlukla, halkçı, devrimci olmak isteyen yazarların içinde yaşadıkları çelişiklik arapça yazmak istediklerinde de bir ölçüde devam edecektir: Çünkü bilindiği gibi, yazın arapçasıyla (başka bir deyimle «edebi arapça») konuşma dili arasındaki uçurum çok büyüktür. Halkın diliyle, şiir, roman, deneme yazmak, bugün arapça konuşulan ülkelerde imkânsız görülmektedir.

Biz Türkler için bu sorunların bazıları hiçbir zaman söz konusu olmamış, yazı dili - konuşma dili arasındaki uçurum da kapanmaya yüz tutmuştur. Geçmişin kültürel, sanatsal değerlerinden yararlanıp yararlanılamıyacağı gibi, bütün geri kalmış ülkelerde ortak görülen sorunlar ise, bizde gene değişiklikler göstermektedir. Formülleştirmeye pek dayanası olmayan bu konularda, yüzeyde kalmayı göze alsak bile iki daktilo sayfası içinde inandırıcı açıklamalar yapmak güç olacaktır. Örneğin yalnızca, «Bir milli kültürün oluşum şartları nelerdir?» sorunuz başlı başına bir inceleme isteyen çok önemli bir sorundur.

Soruşturmanızın birinci bölümüne, Niyazi Berkes'in son kitabı üstüne yazdığım, Eylem dergisinin Eylül sayısında yayınlanacak bir yazımda değinmiştim. Şimdi burda vereceğim cevapların, bu yazımdakilerin bir tekrarı olmasından korkuyorum.

Yalnız Türk sanatçısı değil, bütün dünyanın sanatçıları, geçmişlerinin kültürel ve sanatsal değerlerinden yararlanabilir. Ulusal kültür kavramının, içinde yaşadığımız yüzyılda, büyük bir anlam taşımadığına inanan benim gibi bir yazar için, bu yararlanma, yalnız kendi ulusunun değerlerinden yararlanma olarak sınırlandırılamaz. Bir sanatçıyı, bir düşünürü yalnız kendi ulusunun kültürel değerlerinin değil, bütün yeryüzü uygarlığının bir mirasçısı olarak görüyorum. Gerçekte de ulusal kültür, evrensel kültüre yaptığı katkı ölçüsünde, kültür niteliğini kazanır; bunu kazanınca da ulusal olmaktan hemen hemen çıkar diyeceğim. Sanatçı için önemli olan yalnız yöresel kültür değil, kendi kişiliğini gerçekleştirme çabasında ona yararlı alacak diğer kişilikler diğer kültürlerdir de. Bunların arasında daha yakından tanıdıklarının kendine daha yakın bulduklarının üstündeki etkisinin daha derin olacağı doğaldır. Bu etki içerden (kendi ulusunun geçmişteki değerlerinden, eğer yaşamakta devam eden bir kültürse bugünkü dedeğerlerinden de) ya da dışardan gelebilir. Örneğin bugün, bizim eski yazı (hât) sanatımızın plâstik sanat alanında eşsiz bir değer taşıdığına inanıyorum. Oysa bu ölmüş bir sanattır. Bu sanata yakınlık duyan bir sanatçı bu ölü sanatı diriltmek için bir çabada bulunsa bu saçma olur; oysa ondaki plâstik değerlerden yola çıkarak, kendine özgü, yepyeni bir dünya yaratması imkânsız olmıyabilir. Bir Türk ressamının, Batı resmine sırtını dönerek bunu başarması mümkün değildir. Açıkçası, bir Picasso'yu, bir Matisse'i, bir Kandinsky'yi, bir Klee'yi bilmeden, kendi ulusal kaynaklarından yola çıkarak kişiliğini gerçekleştirmesi, geçerli bir yapıt ortaya koyması imkânsız gibi görünmektedir. Bu yalnız plâstik sanatlarda değil, romanda, şiirde, denemede, tiyatroda da böyledir.

Sözü yazına (edebiyata) getirirsek, bizim için gerçek bir değer taşıyan kaynak, ancak Tanzimat öncesi Türk yazınıdır. Bu devrin yapıtlarında, roman, öy-

kü, tiyatro türlerinde örnek bulamıyacağımız için, bu türler üstünde çalışan yazar ne yapacaktır? Kanımca, Mercimek Ahmet, Evliya Çelebi ve bazı tarihçilerimizdeki deyiş (üslûp) özellikleri günümüz yazarlarına bir ölçüde yararlı bir kaynak olabilir. Örneğin genç kuşağın yazarlarından Orhan Duru'nun bugünkü tatlı deyişinde bu yazarlarımızın açık etkilerini görüyoruz. Ama bu yazar onlara öykünürken bile kuru bir kopyacı olmaktan kurtulmuştur. Onun öykülerini Fransızcaya çevirecek olsak, bu dilin okuyucusu onlarda, bir Rabelais'nin, bir Jarry'nin etkisini görecektir. Giderek, taşaları ne denli ayrı olursa olsun, Orhan Duru ile örneğin bir Raymond *Queneau, bir Boris Vian'ın* yazdıkları arasında da bir bakışım kurulabilir. Oysa, yakından biliyorum ki, Duru bu öykülerini yazarken, ne Rabelais'yi ne Jarry'yi tanıyordu. Çağdaşı Queneau ile Vian'ın adlarını bile duymamıştı. Peki, kendi ulusunun geçmişteki değerlerinden yola çıkıp, hiç tanımadığı yabancı yazarlarla ortak noktalara sahip olması nasıl açıklanabilir? İşte cevaplandırılması gereken bir soru. Bu sorunun cevabı araştırılırken varılacak noktalar, hiç şüphesiz bu Ulusal Kültür — Evrensel Kültür ilişkileri üstünde de aydınlatıcı olacaktır.

Öyle sanıyorum ki buraya değin, yüzeyde de olsa, ilk üç sorunuzu cevaplamış oldum. I. bölümün *son sorusuna gelince...* Ulusal kültürün oluşum koşullarının başında, sınıfsal farklılaşmanın var olması gerekmektedir diyeceğim. Giderek, bu farklılaşmayla ulusal uygarlık (bu sözcüğü kültürle eş - anlamlı kullanıyorum) doğru orantılı olduğunu ileri süreceğim. Türk Kültürünün neden köklü, bugünü aydınlatan derin bir kültür olmamasının nedenlerini de, Osmanlı toplumunun duruk, sınıflar arası farklılaşmayı önleyen yapısında gördüğümü yukarda andığım yazımda açıklamaya çalışmıştım. Bugün, bu sınıflar arası farklılaşma, toplumumuzda ekonomik etkenler dolayısıyla hızla gelişmektedir. Yalnız, bu köksüz sınıfların sürtünüşünden *nasıl bir kültürün doğacağını*, bu kültürün niteliklerini şimdiden kestirmek güçtür.

2 Kültürümüzü geliştirmemiz, *Batı kültürüne* yapacağımız katkı oranında gerçekleşebilir. Başka bir deyişle, ekonomi alanında olduğu gibi, kültür alanında da *tüketimcilikten üretimciliğe* geçmemiz kaçınılmazdır. Kendi kendimiz olmanın tek koşulu budur. Bunu sağlayıcı etmenlerden en başta geleni de *yöntemli* bir eğitim politikasıdır.

a) Kültür alanında, zararlı-yararlı şeklinde hiçbir ayırma yapmıyorum. Böylesi bir ayırmanın, eninde sonunda her toplumu bir durukluğa, bir fanatizme götüreceğine inanıyorum. Bu konuda elimizde yeterince örnek var: Stalin Rusyası ve bugünkü Çin.

Bu sonuncu ülkede, bugün, Batı düşüncesinin yalnız Marxçı kolu alınmakta, diğer felsefe akımlarının önemi kökünden yadsınmaktadır. Giderek Çin, kendi binlerce yıllık kültürünün bile büyük bir yanını atmaktadır. Sanat *alanındaysa, örneğin Balzac'ın* romanları bu devrimci ülke için, «can çekişmekte olan kapitalist düzenin kurtarılması (?) için bir çabadan» başka bir şey değildir. Shakespeare'in ise, «bugünkü Çin'e gelse yazdıklarından utanması gerekmektedir.» Bach'ın Beethoven'in müziği de bugünün devrimci insanı için bir değer taşımamaktadır. Bu bağnaz düşüncenin, savunduğu devrimci ilkelerle çelişme içinde olduğuna inandığımı burda niçin saklıyayım? Bu bağnazlık ne yazık ki yalnız Çin'de, yalnız Rusya'da değildir. Her ne kadar düşünce özgürlüğü konusunda Doğu ile Batı arasında büyük ayrımlar varsa da, «özgür» Batı ülkelerinde de «zararlı» bulunup yasaklanan *yazarların*, düşünürlerin bulunduğunu unutmamalıyız. Gelmiş geçmiş yazarların, düşünürlerin en özgür düşüncelisi saydığım *Marquis de Sade'ın* kitaplarından bir çoğu bugünkü Fransa'da yasaklanmıştır. Büyük Amerikan psikoloğu Havelock Ellis'in kitaplarının gene aynı Fransa'da yayınlanmasının yasaklanması da yeni bir olaydır. Öyle görülüyor ki, yararlılık- zararlılık konuşu, Batı'nın kendi içinden çıkan yazarlarına, düşünürlerine de uygulanan bir ölçü oluyor. Ama bir kez daha tekrarlamak isterim: Her sanat, her düşünce yapıtı, gerçekliliği (authenticité) ölçüsünde yararlıdır; zararlı olan böylesi bir ayrımın yapılması, şu ya da bu kitabın, şu ya da bu ülkede yasaklanmasıdır

«Bir uçtan Bir uca»

Muzaffer Buyrukçu

1

Yıllardır çeşitli yollarla uyutulmuş milyonlarca Türk insanına kendisini kimlerin nasıl uyuttuğunu, nasıl sömürdüğünü, hangi kombinezonlarla geri bırakıldığını, bütün baskılara, hakkında açılan altmış dâvaya karşın büyük bir cesaretle anlatan değerli ve savaşçı yazar Çetin Altan'ın yurt dışında yaptığı gezileri (Bir Uçtan Bir Uca) adlı kitapta toplanarak Dönem Yayınları arasında yayınlandı.

Ben gezi yazılarını pek sevmem. Çünkü şimdiye dek okuduklarım o memleketler hakkında bildiklerime yeni bir şey eklememiştir ve her okuyuşumda da —bu böyle yazılmaz. Hani halkının yaşayışı? Hani ekonomik durumu— demişimdir. Ama Çetin Altan'ın kitabını okurken hiçbir itirazım olmadı, aksine çok sevdim, hattâ birçok arkadaşıma —okumadınızsa hemen okuyun Bir Uçtan Bir Uca'yı— dedim. Çünkü Israil'i, Isveç'i, Iran'ı, Afganistan'ı, Romanya'yı, bu ülkelere gönül eğlendirmeğe giden ve iş olsun diye suluboyalı bir takım manzaralar çizmekle yetinen burjuva yazarları değil, bakmasını, görmesini bilen sosyalist bir yazar anlatıyordu. Bence sosyalist yazar, ayakları yere değer gerçeklere hangi açıdan bakacağını çok iyi bilen ve gördüğü her şeyi değerlendirerek sunan yazardır. Her olay, her gerçek kendi yasalariyle, insan yaşamındaki yeriyle belirtilir. Onun gözleri burjuva yazarlarının gözleri gibi kendi katının çıkarlariyle buğulu, masalların ve efsanelerin zarlariyle örtülü değildir.

Çetin Altan, yüzyıllardan beri göçebe olarak şu ya da bu milletin egemenliği altında yaşıyan Yahudilerin kum çöllerine nasıl yerleştiklerini ve çölleri nasıl bereketli bir toprak haline getirdiklerini çok canlı bir dille anlatmaktadır. En gerici yobazdan en bilinçli aydına kadar bütün topluluğu saat gibi çalışır bir sistemle bir arada yaşatan İsrailliler, kanlarına girilen milyonlarca ırkdaşının öcünü, dev gibi bir ekonomi kurarak ve dünya pazarlarını ellerinde tutan kapitalistlerin karşısına güçlü bir devlet kimliğiyle çıkarak almak istemektedirler. Ama Israil bu dev yürüyüşünü —kaynaşmış bir kitle olarak— sürdürürken kendisini yutmak için fırsat kollıyan düşmanlarından silâh yönünden de güçlü olmak zorundadır.

Çetin Altan, Israil'i şu paragrafta özetlemektedir.

«...Uzerinde mumların yandığı alçak masalar, tahta iskemleler, peyke ve puf biçiminde meşin minderler... Yüzünüze vuran içkili yerlere has sıcaklıkla birlikte bir akordeon sesinin çağlıyanı içine düşüyorsunuz. Masaların etrafında diz dize toplanmış kadınlı erkekli Israil çocukları hep bir ağızdan şarkı söylüyorlar. Bir tarafta oyuklu mermer kaskatları hatırlatan, insan boyunda, duvara yaslanmış mumdan bir kaya... Kimbilir kaç masanın mumu buraya dikile dikile yükselmiş bir kaya; tepesinde gene müşterilerin oturttukları son mumlar yanıyor. Donmuş göz yaşları halinde mum damlaları... Baküs meyhanesinin bu mumdan âbidesinde gelip geçmiş kaç kişinin gönül izi var... Eriyip birbirine karışarak bir selâle heykeli gibi anıtlaşan bu mumdan abidede Israil'in oluşunu seyrediyor gibisiniz.

Ve akordeon çalıyor. Ve şarkılar söylüyor Israil'in çocukları.»

Elbet şarkı söyleyecek Israil çocukları, çünkü varoluşlarının en büyük sevinçlerini yaşıyorlar.

2

Ben Isveç'i her yönden özgürlüğe kavuşmuş, kendi kendini yönetme bilincine ermiş sarışın bir kadın olarak düşünürüm. Ve Isveç, Danimarka, Hollanda, Fransa, Almanya denince cinsel bunalımlar, cinsel baskılar altında ezilmiş Türk erkekleri hep bir kadın düşünür. Çünkü onun çözülmemiş en önemli sorunudur bu. Cinsel sorunları aydınlığa çıkmamış bir memleketin öteki sorunlarını kolayca çözebilecek anahtarı bulabileceğini sanmıyorum. Ama o kadının yaşadığı ülkede insanlar arı gibi çalışmaktadır. Birbirlerini soymayı, birbirlerini köleleştirmeyi değil yüceltmeyi ve refah içinde yaşatmayı düşünmektedirler. Orada bir maden işçisi ayda onbin lira alır, orada kişiler her alanda eşittirler, yarın ne olacağım diye bir korkuları yoktur, hayatları garanti altına alınmıştır.

Çetin Altan, yönetimiyle, partileriyle, ekonomisiyle, refah kaynakları ve uygarlığıyla en küçük ayrıntısına kadar gözler önüne serdiği Isveç yazısını şöyle bitirmektedir. «Isveç... Onümde Kadıköy-Köprü vapur tarifnamelerine benzer kartondan küçük bir karne duruyor. Bütün Isveç'in hesapları bu karnenin içinde. Nüfus, iş piyasası, fiyatlar ve yevmiyeler, işlerin sektörlere göre taksimi, bütçe, dış ticaret, vergi hesapları, iktisadi müesseselerin gelirleri. Hepsi hepsi içinde.

Türkiye'nin bu gerçek iskeletini böyle bir karneye sığdırıp peynir ekmek dağıtır gibi önümüze gelene dağıtabiliyor muyuz? Işte biz de o zaman çağımıza lâyık bir memleket olduk demektir..»

Bütün bunlar doğru sözler ama kadastrosu bile yapılmamış bir memlekette bu hesaplı - kitaplı yaşayışın bir etkisi olur mu?

3

Israil Isveç yazılarını okurken içimi saran, hattâ beni o toplumların birer mutlu bireyi olarak gösteren aydınlığım Iran'a gelince yok oldu. Her yanım karardı, boğulur gibi oldum.

Yurdumuzdan sık sık koyun sürüleri kaçırılan Iran, milyonlarca yoksulun yaşadığı bir acayip ülkeydi. Bu ülkeyi saray adamları, sarayın buyruğundaki tepeden tırnağa silâhlı bir ordu ve ordu kadar büyük ve güçlü bir örgüt olan polis, saraydaki en büyük koltukta oturanla işbirliği yapan Ingilizler, Amerikalılar yönetiyordu.

Milyonlarca insan açtı, sefildi, okuma yazma bilmiyordu, oturacak bir kulübeleri yoktu. Ilkel koşullar içinde doğup büyüyorlar, saraydan çıkarılan yasalar çerçevesinde ve bir köle kimliğiyle yaşıyorlar, saraydakilerin küplerini altınlarla dolduruyorlar ama ayaklarına bir ayakkabı alamadan, bir kitap okuyamadan, diledikleri gibi karınlarını doyuramadan ölüp gidiyorlardı. Ilkel koşullardan bütün çabalarına karşın sıyrılamıyorlardı, sıyrılmak istiyenler; sadece varlıklıların çıkarlarına saldıracakları cezalandırmak için yapılmış hapishanelere atılıyordu. Iranlı, Iranda insan olarak yoktu. Onu —insan— yapmak isteyen kahramanların çoğu öldürülmüş, çoğu sürgün edilmişti. Büyük halk kahramanı Musaddık sefil Iranlı'nın refahını yükseltmek için saraya ve çevresindekilere milyonlar akıtan petrolleri devleteştirmek isteyince yabancı şirketlerin plâncılarıyla iktidardan uzaklaştırılmıştı. Partiler, halk yararına bir yönetim istiyen gazeteler kapatılmıştı.

Çetin Altan, geçtiği her yerde korkudan ve sefaletten asliyetini kaybetmiş mahlûklarla karşılaşıyordu. Onlar insan değildi, onlar ellerini uzatan dilencilerdi, hırsızlardı, kölelerdi, çaputların ve pisliklerin içinde ömürlerini çürüten sürüngenlerdi ve Çetin Altan öfkeyle şöyle diyordu. «Oysa asıl mesele tabanı sefalet olan büyük bir piramidin tepesine ışıklı bir şehirle, bir avuç zenginlik oturtmak değil, her yönü az çok birbirine eşit, sağlam bir kutu gibi bir küp yaratabilmektir. Piramid gibi memleketlerin tepesindeki şehirler, kutu gibi memleketlerin şehirerine nisbetle daha parlak görülebilir. Ancak birincilerde zirveden on kilometre ayrıldınız mı, simsiyah bir sefaletle karşılaşıverirsiniz.» Gene bu yazının biraz aşağısında şöyle diyordu Çetin Altan, «Doğulu idareciler için bu çeşit bir azınlık lüksü yaratmak bir başarı sayılıyor. Batılı idareciler için ise günümüzde ayıp sayılan bir şey bu...»

«Doğu memleketleri ve piramidin tepesindeki bir avuç şatafatı çıplak ayaklı taşımaya devam ediyor.»

4

«Atlardan birinin üzerinde renkli bezlere sarılıp sarmalanarak dümdüz uzatılmış bir ölü vardı.»

Iran topraklarının yarısından fazlasına sahip olan şah ve adamları, çocuklarının doğum günlerini —Iran halkının— büyük bayramları olarak ilân ediyor, Hazer kıyılarındaki yazlıklarında dinleniyor, Isviçre Alplerinde kayak kayıyor, uçak kullanıyor ve sık sık Roma'ya gidip bankerlerle konuşmalar yapıyorlardı... ve buyruğundaki köleler ordusunun yaşantısından gerçek parçalar veren Çetin Altan'ın Iran'a girmesini yasaklıyorlardı.

«Afganistan'ı anlatmak kolay değil; fıkaranın fıkarası bir memleket burası. Temiz pak giyimli kimse yok gibi... Kimi görsen üstü başı dökülüyor, üstelik de pislik içinde.» Çetin Altan'ın Afganistandayken yazıp yayınlamadığı yazıdan bir parça alıyorum. «Afganlı çocuk, beş kuyruklu tel kamçının altında, yalınayak başı kabak aç ve sefil büyüyor. Avrupalı çocuk nükteler yaparak, piyesler oynıyarak, yabancı diller konuşarak ve en kuvvetli gıdaları alarak... Ikisi de dünyaya bir defacık gelen insan yavruları... Biri gerçekten insan gibi yaşıyacak, öteki hayvan gibi de yaşıyamıcak... Ve birincisi ikincisinin mad di değilse bile, manevi efendisi olacak... Tâ ki, ikincisi de insanlığın ne olduğunu anlıyacak kadar uyansın ve mânen de maddeten de sürünmekten kurtulsun. Ama kim uyandıracak onu? Bugün Asya bu sorunun cevabını bulma peşinde...»

5

Şimdiye değin bir Romanya, bir Bulgaristan, bir Rusya anlatılmamıştır. Memleketimizde elçilikleri bulunan ve Türk iş adamlarının ticari ilişkiler kurdukları ve epey de yararlandıkları bu memleketler, gene bu iş adamlarının temsilcilerinin yönetimince Türk halkından, Türk aydınından uzak tutulmuştur. Sadece karşı propaganda yapılmıştır. Batılı dediğimiz yabancıların Türkiyedeki organları aracılığıyla uydurma tefrikalar düzülmüştür. Oraları birer cehennem olarak gösterilmiştir. Özgürlük yok, ahlâk yok denmiştir, açlıktan sürünüyorlar denmiştir. Ama son yıllarda gelişen sosyal olaylar ve sosyal olayların düşünen kafalarda yarattığı büyük aydınlık, bütün milletlerle, dünyayla olan ilişkilerimizin içyüzünü teker teker ortaya koymayı başarmıştır. Çetin Altan sosyalizmi kurma çabası içinde olan Romanya'yı anlatırken şöyle diyor: «En iyi parayı mühendisler alıyormuş. Dört beş bin lira geçiyormuş ellerine... Çalışmıyan kadın hemen hemen yok gibi... Çalışmak mecburi değil ama iktisadi şartlar icabı çalışmazsan rahat yaşıyamıyorsun. Bunun yanında en önemli taraf işsiz yok Romanya'da. Iş istiyen herkese derhal iş veriyorlar. Asgari ücret altı yüz, yedi yüz liradan başlıyor.»

«— Burada insanlar arasında bir eşitsizlik, bir sosyal adaletsizlik görüyor musunuz? Her insan istediği seviyeye çalışarak ulaşmak hakkına ve şartlarına sahip değil mi? Bir işçi isterse çalışarak mühendis, profesör, politikacı olamaz mı? Yollar açık değil mi? Şartlar müsait değil mi?

— Doğrusu müsait, demiştim.

Özgürlüğü konuşma açısından değil de, iktisadi seviye açısından almak ilk defa karşıma çıkıyordu. Bunları buradaki dostlarıma anlattığım zaman aralarında:

— Tenkid ederek fakir yaşamak, ağzını açmadan daha iyi yaşamaktan yeğdir, dediler.

«Nereden biliyorsunuz, dedim. Çünkü bunu söyliyenlerin kendileri fakir değildiler.»

Buradaki koşullar işçiyi ancak işçi olarak bırakır. Bir adım öteye götürmez. O geçimini sağlıyamıyan, çocuklarını okutamıyan, hastane kapılarından kovulan ve bir takım ciğeri beş para etmezlerin karşısında boynu bükük durup onun - lütfettiğiyle - yetinen, şehir dışlarındaki çukurlarda pislik içinde yaşıyanlar. Ve (tenkid ederek fakir yaşamak ağzını açmadan daha iyi yaşamaktan yeğdir) diyenlerin işlerine geliyor bu durum. Işsizler olacak, soygunlar, hırsızlıklar olacak, cinayetler işlenecek ve onların saltanatını sürdüren bir dolap beygiri kimliğinden kurtulamıyacaklardır.

Ama artık her şey onların isteğinin tam tersine gelişiyor Türkiyede ve onlar kadar - insan - olduklarını ispatlayıncaya kadar da devam edecektir

6

Türkiyenin içinde bulunduğu çıkmaza bir kurtuluş yolu aramakla kafalarını yoranlar; şimdiyedek benzerine rastlanmıyan ve bence - gezi edebiyatının - en güçlü yapıtlarından biri olarak kalacak olan (Bir Uçtan Bir Uca) adlı kitabını hemen okumalıdırlar.

Bana bu kitabıyla pek çok gerçeği gösteren Çetin Altan'a teşekkür ederim.

Bir Uçtan Bir Uca: Çetin Altan. Dönem Yayınları, Fiatı: 5 lira.

●

AYIPTIR

Türk okurlarının Nâzım Hikmet'in kitaplarına gösterdikleri geniş ilginin işi sonunda bu noktaya getireceği belliydi. Bugün bir Nâzım Hikmet ticaretinin tam ortasına düşmüş bulunuyoruz. Kitap fiyatlarının konuşunda aşağı yukarı bütün kitapçıların uyguladıkları ölçüler var. Kimi kitapçılar (Varlık Yayınevi gibi) özel çabalarla bu ölçülerin altına düşen fiyatlar da uyguluyorlar. Ama Nâzım Hikmet'in kitaplarına gelene kadar böylesine fiyat yükseltme özlemine rastlanmamıştı. «Kaça olsa alırlar» zihniyetiyle ticari hesapların içine gömülenlerin iyi niyetinden söz açmak gülünçtür. Okurlar gerçi alıyorlar bugün o kitapları, ama yayıncıları için de her ahlde iyi şeyler düşünmüyorlar.

Nâzım Hikmet imzasıyla piyasaya sürülen «Kan Konuşmaz» adlı roman ise bütün ölçülerin ötesinde bir utanmazlığa ulaştı. Bir kere bu kitap Nâzım Hikmet'in kendi imzasıyla yazdığı bir roman değil. Orhan Selim takma adıyla bir gazetede tefrika edilmiş. Pınar Yayınevi de bu tefrikayı ele geçirmiş... Peki, kimden izin almışlar yayımlamak için? Nâzım Hikmet'in kendi adıyla yayınlamak istemediği (çünkü o zaman cezaevinde değildi, takma ad kullanmasının başka bir nedeni olamaz) bir romanı, onun adıyla yayımlamak yetkisini nasıl kendilerinde görebilmişler?.

Nâzım Hikmet'in varislerini temsil eden kimselerin artık bu işe bir son vermeleri, ciddi anlaşmalara girmeleri, kendilerine sormadan yayın yapanlara engel olmaları zamanı gelmiştir kanısındayız.

SAHİLLERİMİZ TEHLİKEDE

Istanbul kıyıları çoktan kaybedildi. Istanbul halkı, denize girmek için saatlerce yol gitmek ve bir sürü para harcamak zorunda. Istanbul kıyılarının ancak yirmide biri denize girmek için halka açık! Once saray mensupları kıyılara diktikleri köşkler ve yalılarla sahilleri kapatmaya başlamışlar, sonra hızla zenginleşen mutlu azınlık, kıyılara el koymuştur. Korkunç bir spekülasyon ve kıyı arazisinin parsellenmesi hızla devam etmektedir. Hattâ Istanbul'un çok uzaklarında Bayramoğlu gibi özel mahalleler kurularak, sahil, halkın yararlanmasına kapanmaktadır. Kumburgaz'da da durum farklı değildir. *Yüzbinlerce Istanbullu, ancak yüksek paralar* ödemek suretiyle birkaç plâjda denize girebilir. Yani Istanbul kıyılarının çok az bir kısmı halka açıktır. Fakat bu yerler dahi paralı olduğu için herkese açık değildir. Gerisini mutlu azınlık kapatmıştır.

Bu yüzden durumu az çok elverişli olan Istanbullular, denize girebilmek için Ayvalık, Marmaris, Alanya gibi yerlere gitmektedirler. Ne var ki buralarda da şimdi artan bir hızla kıyı yağmacılığı başlamıştır. Şahıslar ve emlâk firmaları, sahilleri *kapatmaktadırlar. Işin daha tehlikelisi,* turizm aldatmacasıyla yabancılar özellikle Alman firmaları, sahillerimize el koymak için tertiplere girişmişlerdir. Ispanya'da başarılı işler çevirdiği anlaşılan «Moos Gruppe» adı altında çalışan bir Alman firması, Türkiye'nin güney sahillerinde yatırımlara girişmek üzere çalışmalar yapmaktadır. Yabancı petrol şirketleri, kurdukları yerli paravan şirketler yoluyla, turistik tesisler kurma gerekçesiyle, kıyıları halka kapatmaya başlamışlardır. Mobil'in ekonomik egemenliği altındaki Aydın Bolak'ın petrol şirketi bile, Mersin civarında bir koyu kapatmıştır. Yabancıların, kıyılarımızla ilgilendiğini gören Transtürk gibi bazı ithalâtihracat firmalarının sahipleri dahi, sahil kapatma teşebbüslerine girişmişlerdir.

Şimdilik yabancıların, Türk kıyılarını doğrudan doğruya satın alması mümkün değildir. Ama yerli paravan şirketlerle bu işi yapmak mümkündür. Nitekim sahillerimizde depolama tesisleri kurmak isteyen yabancı petrol şirketleri, uydurma yerli şirketler kurarak bunu gerçekleştirmişlerdir. Fakat bu kadarı, sahillerimizi korkunç bir spekülâsyon konusu yapma peşindeki büyük milletlerarası emlâk firmalarını tatmine yeterli değildir. Bu firmalar, sahillerimizin 50 ilâ 100 yıl süre ile kiralanmasını dahi yetersiz bulmaktadırlar. Zira kıyı arazisinin mülkiyetini ellerine geçirdikleri takdirde sahilleri tam bir ticaret konusu yapacaklar, parselledikleri araziyi ona buna satarak milyonlar vuracaklardır. Türkiyede de sözde turizmi teşvik gerekçesiyle, kıyı arazisinin yabancılara satılmasını plânlayan yetkililer mevcuttur. Bu yabancı avukatı yetkililer, gerekli mevzuat değişikliğini sağlayabilmek için, çeşitli dalavereler çevirmektedirler.

PROF. BAADE'NIN HESAPLARI

Ne yazık ki Türkiye'de turizmin geliştirilmesi konusunda göz kamaştırıcı bir rapor hazırlayan Prof. Baade de, Türkiye ve Yunanistan'ın sahillerini Ispanya gibi, yabancı emlâk firmalarının spekülâsyonuna açılmasını istemekte, yetkilileri bu yolda zorlamaktadır. Prof. Baade, 7 Mayıs 1965 tarihli Die Zeit gazetesine yazdığı bir makalede, görüşlerini şöyle açıklamaktadır: «Ispanya Hükümeti, yalnız sahillerinde ev yapmak isteyen yabancı kişilere değil, *ayni zamanda büyük yabancı firmaların* geniş arazi alımlarına da izin vermiştir. Bir Alman firması bu sayede büyük kazançlar sağlamıştır. Firma, kazançlarını Ispanya dışına çıkarmaya başlayınca, Ispanyol Hükümeti, kısıtlayıcı kararlar almak zorunda kalmıştır. Fakat yine de yabancı firmaların 20 hektara kadar arazi almasına izin verilecek ölçüde cömert davranılmaktadır.

Yunanistan'da özel toprakların, özel yabancı kişilere satışı her ne kadar kâğıt üzerinde serbest ise de, yetkililerin satışları güçlük çıkararak önledikleri anlaşılmaktadır. Kilise malları, satış serbestliğine bir istisnadır. Kilisenin büyük çapta mal satması ise prensip olarak yasaktır. Devlet topraklarına gelince, bunların şimdilik sâdece uzun süreli kiraya verilmesi düşünülmektedir.

Liberal demokrat Yuanistan'da, böylece komünist Yugoslavyadakine benzer bir pclitika gütmek eğilimi görülmektedir. Yugoslav Hükümeti, uzun tereddütlerden sonra Atlantik kıylarında satışa müsaade etmekle beraber, uzun süreli arazi kiralamalarına imkân vermiştir.

Satış ile kiralama arasında, toprağın işletmeye açılmasının hızı yönünden önemli *bir fark vardır: Kiralama, 50 yahut 90 yıl* gibi uzun süreli de olsa, ancak sahilde yahut sahile yakın yerde tatil evi yapmak isteyen yabancı özel kişiyi ilgilendirebilir. Ama yabancı bir emlâk firması için ilgi çekici değildir. Bunun için, kiralama ya da satış arasında yapılacak tercih, Yunanistan'ın gelecek on yılda turizmden sağlayabileceği gelirin miktarını etkiliyecektir.

(Hükümet, memleketin en güzel yerlerini yabancılara satıyor) parolası, Ispanya'nın totaliter sisteminde pek önemli değilse de, demokratik Yunanistan'da, muhalefetin veya komünistlerin fısıltı propagandasının konuyu istismarından korkulmaktadır. Kısaca, Yunanistan binlerce kilometre sahil ihtiyatlarını turistik yönden bir *hiçlikten* çıkarıp yeni *bir Riviera* olarak geliştirebilir. Yunan Hükümeti, devamlı olarak yeteri kadar sahili işletmeye açarak, sırf ekonomik yoldan bu (kiralama yahut satış) problemini bir anda önemsiz hale getirebilir. Bu halde a*razinin yüzde 10'unun yabancılara satıl*ması, (memleketi satıyor) iddialarının önemini azaltacaktır.»

Görülüyor ki Prof. Baade dahi Yunan ve daha sonra Türk sahillerini Alman emlâk firmalarına peşkeş çekebilmek için, komünistlik umacısından yararlanmaya kalkışmaktadır. Halbuki ortada bir doktrin meselesi yoktur. Mesele, sahillerden bir mutlu azınlığın değil, geniş kütlenin yararlanmasıdır. Nitekim kapitalist ülkelerde dahi, sahiller genellikle milletindir. *Şevki Vanlı'nın 15 Ağustos 1965 tarihli Forum'da yazdığı gibi,* «Avrupa'nın bütün ileri ülkelerinde sahil şeritleri 40 ilâ 60 metre derinliğinde devletleştirilmiştir. Kişiler isteklerini bu şeridin dışında gerçekleştirmek ve herkese açık olan plajlar*dan da denize girmek hakkına sahiptirler.*»

Bizde ise, mutlu azınlık, sahilleri halka kapama yolundadır. Bu iş yabancılara da açılırsa sahiller, bir yeni Riviera bile olsa, halkın değil, yerli yabancı bir mutlu azınlığın Riviera'sı olacaktır. Bu durum mutlaka önlenmelidir. Yüksek Mimar *Şevki Vanlı'nın* ifadesiyle «... sınırlı olan kıyıların yavaş yavaş özel kullanışa açılarak, halkın küçük bir azınlığı tarafından kapatılmasına müsaade edilemez. Her 40-50 metre yararlı sahil şeridini birkaç kişinin, bir kaç haftalık tatiline ayırırsak, *15-20 yıl sonra Ayvalık, Marmaris, Alanya* gibi bugün için rahatlık sağlayan yerlerin de Istanbul'a benziyeceğini bilmemiz gerekir.... Denize girmek için Anadolu sahillerine giden Istanbullu, ileride bunu da bulamıyacaktır.»

Turizm adı altında, tam bir mutlu azınlık yağması bahis konusudur. Bugün Istanbul'da, Caddebostanı semtinde, halkı sahile götüren dar yolları kapatmaya ve hattâ denizin içinde tel örgü çekmeye kalkışan sahil yağmacısı kapitalistler bile vardır!

SAHILLER MILLETINDIR

Kapitalist ülkelerde dahi deniz, nehir ve göller, özel mülkiyete konu teşkil edecek mallar niteliğinde olmadığından, bunlar üzerinde mülkiyet hakkı söz konusu edilemez. Denizler, göller ve nehirler, devletin ülkesinin bir parçası olup onun hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz karasuları, göller ve nehirler Devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan kamu emlâkinden olduğu için bütün yurttaşların yararlanmasına açıktır. Ve devlet bu yararlanmayı sağlamakla yükümlüdür.

Deniz karasuları ülkenin bir parçası ve kamu emlâki olduğuna göre halkının, karasularından (denizden) yararlanması için, deniz kenarlarındaki bir kısım arazi de kamu tasarrufunda olmalıdır. Bu gerekçe doktrinde kabul edilen ortak ve genel bir görüştür. Kapitalist ülkelerin idare hukuku otoriteleri, bu gerekçe ile, deniz, göl ve nehir kenarlarının özel mülkiyete konu teşkil edemiyeceği ve bu kısım toprakların özel şahıslar tarafından iktisap edilemiyecek kamu emlâki olduğu görüşünde birleşmektedirler. Amaç, halkın deniz kamu emlâkinden kolay ve rahat bir şekilde yararlanmasına engel olacak, kişisel mülkiyet şeklinde belirecek tekellere imkân vermemektir. Kıyılar, kişilerin özel mülkiyetine girmiyerek, kamunun tasarrufunda olmalı ki halk kolayca denizden yararlanabilsin.

Kıyıların kamu emlâkinden olduğu Roma'dan beri doktrinde benimsenmiş ve Batı ülkelerinin pek çoğunda yüzyıllar boyu uygulanagelmiştir. Türkiye'de ise, deniz kenarlarının kamu emlâkinden olduğu esası tam olarak yerleşmiş değildir. Bugüne kadar buna dair bir hüküm —Belediye Yapı ve Yollar Kanunu hariç— mevzuatımızda yer almamıştır. Ancak mevzuatta bir hüküm bulunmaması, prensibin uygulanmasına engel olmaz. Idare Hukuku esas ve prensipleri, kuvvetlerini mutlaka yazılı bir metinden almazlar. Aksine bir hüküm bulunmadıkça, Idare Hukuku prensipleri, bir kanun konusu olmadan da uygulanması zorunlu esaslardır.

Mevzuatımızda kıyıların korunması konusunda yer almış tek hüküm, 2290 Sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanununun 4. maddesinin F bendi idi. Bu bentte, «su kenarlarında rıhtımdan veya rıhtım yapılacak noktadan 10 metre genişliğinde bir mahal, umumun istifadesine mahsus olarak serbest bırakılacaktır» denmekteydi. Yalnız belediye sınırları içinde varolan bu imkân ve hüküm, 2290 sayılı kanunun tümüyle yürürlükten kalkmış ve Imar Kanununa alınmamıştır. Esasen bu kanunun yürürlükte iken de uygulandığı şüphelidir. Bununla beraber, Istanbul Şehri Imar Yönetmeliğinde «Su kenarlarından 10 metre mesafe dahilinde yapı yapılamaz» denilerek bu hüküm sürdürülmektedir. Fakat Yönetmelik Boğazı, bu maddenin dışında bıraktığından ve hüküm sadece şehircilik açısından getirildiğinden *yeterli değildir.* **Sahilleri millete mal etmek için,** Idare Hukuku prensiplerini hayata geçirecek yeni mevzuata ihtiyaç vardır.

Meselenin ideal çözüm yolu, deniz kenarları ile denizi kolayca gören, denizden görülebilen sahil banklarının üzerindeki tesislerle birlikte kamulaştırılması ve halka açılmasıdır. Bu kaçınılmaz bir zorunluluktur ve eninde sonunda mutlaka gerçekleştirilecektir. Fakat hiç değilse şimdilik, Hazinenin ve belediyelerin ellerindeki kıyı arazilerini satmaları kesinlikle önlenmelidir. Ozel şahısların elindeki kıyı arazisinin kullanılması, halkın denizden yararlanması esas tutulacak şekilde kontrol altına alınmalıdır. Sahillerimizin yabancılara satılmasına hiç bir zaman müsaade edilmemelidir.

KOPEKLERE OZEL MENU

Bu arada bir de turizm anlayışına ihtiyaç vardır. 4 Eylül 1965 tarihli Hürriyet gazetesinde çıkan bir haber, yabancı zenginlerin köpeklerine uşaklık etmek gibi haysiyet kırıcı, maskara bir turizm anlayışının gelişmekte olduğunu göstermektedir. «Lisan bilen garsonlar bobilere servis yapıyor — Büyük Efes Otelinde özel bir menü çıkıyor» başlıklarını taşıyan haber, yabancı turistlerin önlüklü köpeklerine kadınlı erkekli Türk personelin nasıl hizmetçilik ettiğini anlatmaktadır. Gazete bir de otelin «Köpek için yemek listesi»ni yayınlamıştır. Köpeklerin öğle yemeği şöyledir: Sütlü yulaf ezmesi, kuzu yahnisi, patates püre, tavuk göğsü (à la mode). Akşam yemeği de, Vodok [illegible], Jak Roland Rol Stek (kendi garnitürleriyle), kazan dibi ihtiva etmektedir.

Milyonlarca aç ve işsiz aile bulunan bir ülkede, köpek hizmetçiliği ile döviz kazanmaya kalkışmak, Anayasanın sosyal devlet ilkesiyle alay etmek demektir. Zengin yabancılara fakirlerin garsonluk, fahişelik ve köpeklerine uşaklık etmesi şeklindeki sömürgelere özgü haysiyetsiz bir turizm anlayışına kesinlikle hayır denilmelidir. Bu tip turizme dayanan kalkınma anlayışı, zengin bir mutlu azınlığın ahlâk dışı çılgınlıklarının yanı sıra, kütlelerin sefalet içinde alçaltılmasından ve uşaklaştırılmasından başka sonuç getirmez. Esasen bu tip bir turizm anlayışı değil midir ki, Türk halkının denizden yararlanma hakkını hiçe sayarak, kıyılarımızı önce mutlu azınlığa, şimdi de yabancı mutlu azınlığa satma çabası içindedir.